

**MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETO
STRATEGINIO VALDYMO IR POLITIKOS FAKULTETO
POLITIKOS MOKSLŲ KATEDRA**

**VIDA KATINAITĖ
EUROPOS SĄJUNGOS POLITIKA IR ADMINISTRAVIMAS**

**EUROPOS SĄJUNGOS APLINKOS APSAUGOS POLITIKOS
ĮGYVENDINIMAS LIETUVOJE, PANAUDOJANT EUROPOS SĄJUNGOS
FINANSINĘ PARAMĄ**

Magistro baigiamasis darbas

Darbo vadovas –
Prof., habil. dr. V.K.Paulikas

Vilnius, 2006

TURINYS

Įvadas	3
1. GLOBALINĖS APLINKOSAUGOS PROBLEMOS IR ES APLINKOS APSAUGOS POLITIKA	6
1.1. Pasaulinės aplinkosaugos politikos raida ir ypatumai	6
1.2. ES aplinkosaugos politikos įgyvendinimo etapai	9
1.3. Aplinkos apsaugos raida Lietuvoje	13
2. ES APLINKOSAUGOS POLITIKOS ĮGYVENDINIMAS DERYBŲ LAIKOTARPIU	16
2.1. Lietuvos derybos su ES aplinkosaugos srityje	16
2.2. ES teisės aktų derinimas ir įgyvendinimas Lietuvoje	18
2.3. ES ir Lietuvos partnerystė aplinkosaugos finansavimo srityje	21
3. PIRMINĖ ES FINANSINĖ PARAMA APLINKOS APSAUGAI LIETUVOJE ..	23
3.1. Institucinių gebėjimų stiprinimui	23
3.2. Žemės ūkio programos aplinkosaugai	26
3.3. ISPA fondo lėšos	30
4. ES FINANSAVIMO ŠALTINIAI APLINKOS APSAUGAI LIETUVAI TAPUS ES NARE	36
4.1. Sanglaudos fondas – pagrindinis finansinis instrumentas, įgyvendinant aplinkos apsaugos politiką Lietuvoje	37
4.2. ES regioninės politikos įgyvendinimo finansiniai instrumentai aplinkos apsaugos stiprinimui	44
4.3. Europos žemės ūkio orientavimo ir garantijų fondo panaudojimo galimybės aplinkos apsaugos srityje	48
4.4. Europos Bendrijos programos LIFE galimybės ir panaudojimas Lietuvoje ..	54
5. ES FINANSINĖS PARAMOS APLINKOS APSAUGOS POLITIKOS ĮGYVENDINIMUI LIETUVOJE PESPEKTYVOS	60
Išvados	64
Pasiūlymai	65
Literatūra	66
Santrauka	70
Summary	71
Priedai	72

IVADAS

Aplinkos apsaugos problemos šiuo metu visame pasaulyje diskutuojamos įvairiausiais aspektais: nuo ekonominių iki moralinių. Tame tarpe aibė labai ir mažiau svarbių aplinkos degradavimo priežasčių ir pasekmių¹. Jau ankstyvoji Europos ekspansija į kitas pasaulio šalis pasireiškė ne tik geografiniais atradimais, kolonijine politika, pramonės technologijų bei kitų idėjų ar veiklos tiražavimu, bet ir su tuo tampriai susijusiais aplinkos pasikeitimais. Kalbant apie dabartinę padėtį, Europos vaidmuo nebėra toks išskirtinis, nes prie aplinkos degradavimo prisidėjo ir nemažu mastu prisideda visos ekonomiškai išsivysčiusios ar net besivystančios didžiosios šalys. Tad sveikos aplinkos išsaugojimo problemos tampa globaliomis.

Politika prasideda nuo tam tikros problemos pripažinimo. Kas laikoma problema ir kaip ji apibrėžiama, priklauso nuo būdo, kuriuo politikos formuotojai siekia pateikti tam tikrą reiškinį. Aplinkos apsaugos atveju tai galima apibrėžti supaprastinta schema:

REIŠKINYS → PROBLEMA → POLITIKA
aplinkos teršimas *žmonių sveikata* *teisės aktų priėmimas ir realizavimas*

Politinių problemų bruožas yra jų neapibrėžtumas. Wayne Parsons knygoje „Viešojo politika“ teigiama, jog: „Politikos analitikų užduotimi galima laikyti tokį problemų struktūrizavimą ir sutvarkymą, kuris lengvintų politinio jų sprendimo užduotį“ (Vilnius, 2001, p. 91). Bet koks klausimas tik tada tampa svarbus, kai jį ima kelti viena ar kita politinės sistemos institucija. Aplinkosaugos problemų atvejais tai yra akivaizdu: vyksta įvairios katastrofos, krizės, aplinkosaugos problemos yra matomos ir daro poveikį visuomenei. Tačiau to nepakanka. Legitimizavimas priklauso nuo to, kaip valdžia traktuoja šią konkrečią problemą.

Europos Sąjungos (ES) politika aplinkosaugos srityje praėjo kelią „nuo naudojimo iki tausojimo“. Pradedant 1973 m. buvo priimtose šešios aplinkos programos, kurių pagalba buvo ir yra vykdoma ES aplinkos apsaugos politika, bet 1986 m. aplinkos apsaugai buvo skiriama tik 0,006 proc. ES biudžeto, 1993 m. jis išaugo nedaug – iki 0,15 proc. Persilaužimas įvyko kai 1999–ais Amsterdamo sutartimi aplinkos apsaugos politika kartu su darnaus vystymosi principu tampa viena iš prioritetinių politikos krypčių.

Šiuo metu vykdoma šeštoji aplinkos programa: „Mūsų ateitis – mūsų pasirinkimas“. Jos trukmė nuo 2002 iki 2012 metų². Šios programos veiklos prioritetai: klimato kaitos švelninimas; gamta ir bioįvairovė – gamtos išteklių apsauga; aplinka ir žmogaus sveikata;

¹ Paulikas V. Apie gyventojų skaičiaus didėjimą ir gyvybės rūšių nykimo proceso spartėjimą // Filosofija. Sociologija. Vilnius, 2004, Nr. 2, P.39-46.

² <http://ec.europa.eu/environment/newprg/index.htm> (2006-12-05).

subalansuotas gamtos išteklių naudojimo ir atliekų susidarymo valdymas. Siekdama vykdyti šią bei kitas penkias prieš tai buvusias aplinkosaugos programas, ES padarė esmines permainas aplinkosaugos finansavimo politikoje. Betgi, nors aplinkosaugos politikos srityje netrūksta nei gerų norų, nei teisė aktų, tačiau jų įgyvendinimas dažnai stringa. Gausėjant reglamentuojančių ES dokumentų, vis aktualesnė tampa jų įgyvendinimo problema, kaip ir aplinkos apsaugai skirtų lėšų panaudojimas.

Darbo tikslas: nustatyti ES finansinės paramos panaudojimo efektyvumą Lietuvoje, siekiant įgyvendinti ES aplinkos apsaugos politikos prioritetus.

Uždaviniai darbo tikslui pasiekti:

- apžvelgti Lietuvos aplinkos apsaugos politikos raidą ES aplinkos apsaugos politikos kontekste;
- išanalizuoti ES aplinkos apsaugos finansavimo šaltinius aplinkos apsaugai;
- išskirti prioritėtines ES ir Lietuvos finansuojamas aplinkos apsaugos sritis;
- įvertinti Lietuvos pasiruošimą priimti ES finansinę paramą aplinkos apsaugai bei jos panaudojimo problemas;
- pateikti pasiūlymus, kaip geriau panaudoti ES finansinius išteklius, kad būtų sėkmingiau įgyvendinti ES reikalavimai aplinkos apsaugos srityje.

Tyrimo objektas: ES aplinkos apsaugos politikos eiga, finansavimo šaltiniai, jų administravimo sistema Lietuvoje.

Hipotezė: ES lėšos, skiriamos aplinkos apsaugai, Lietuvoje panaudojamos gerai, o tai padeda sėkmingai įgyvendinti ES aplinkos apsaugos politiką.

Tyrimo metodai: teisės aktų ir dokumentų analizė, sisteminė analizė, lyginimasis metodas, ekspertų apklausa ir kt.

Magistro darbą sudaro:

Įvadas, penki skyriai, išvados, pasiūlymai, literatūros sąrašas, santrauka lietuvių ir anglų kalbomis bei priedai.

Pirmajame skyriuje apžvelgiama aplinkos apsaugos problematika, ES ir Lietuvos aplinkos apsaugos politikos raida, principai bei tikslai. Didžiausias dėmesys skiriamas iškelti aplinkos apsaugos problemas bei aptarti jų sprendimo būdus.

Antrajame skyriuje pateikiami duomenys apie Lietuvos pasirengimo narystei laikotarpį, ES *Acquis communautaire* aplinkos apsaugos srityje perkėlimą į Lietuvos aplinkos apsaugos teisę bei pasiruošimą finansinių programų įgyvendinimui aplinkos apsaugos srityje.

Trečiame skyriuje analizuojama ES finansinė parama aplinkos apsaugos politikos įgyvendinimui Lietuvai ruošiantis tapti ES nare.

Ketvirtajame skyriuje aptariami ES finansavimo šaltiniai Lietuvai tapus ES nare ir jų panaudojimo efektyvumas bei poveikis mūsų šalies aplinkos apsaugos politikos eigai.

Penktame skyriuje įvertinama būsima ES finansinė parama 2007–2013 m. laikotarpiui, aptariamoms galimybėms ją efektyviau pasinaudoti formuojant tolimesnę aplinkos apsaugos politiką Lietuvoje.

Visuose skyriuose pateikiama ir apibendrinama ekspertų pateikta informacija, jų nuomonės bei problemų suvokimas darbe nagrinėjamais klausimais. Ekspertų sąrašas ir anketa pateikti 1 ir 2 prieduose.

Darbo pabaigoje pateikiamos išvados bei pasiūlymai.

Rašant darbą kilo problemų gauti informaciją iš ekspertų. Buvo tikėtasi apklausti kur kas daugiau ekspertų, įtraukiant savivaldybių institucijų atstovus, bet dėl numanomų priežasčių (konformizmo, „laiko stokos“ ar paprasčiausio abejingumo ir kt.) to nepavyko padaryti taip, kaip tikėtasi.

Nagrinėti darbe keliamas problemas paskatino ir 2005–2006 metais kilusi plati vieša diskusija apie ES finansinės paramos įsisavinimo veiksmingumą aplinkos apsaugos srityje³, dėl ko valstybės valdymo institucijos turėjo pateikti savo požiūrį ir išvadas dėl ES lėšų panaudojimo procesų.

Galima pažymėti, kad pasirinkta darbo tema yra tiesiogiai susijusi su magistrinio darbo autorės profesine veikla kas, savo ruožtu, leidžia gauti naujausios informacijos apie ES aplinkos apsaugos politikos įgyvendinimo Lietuvoje procesus.

³ Ekstra, 2005 geg. 16, Nr. 22; Lietuvos rytas, 2005 rugs. 29, Nr.226; ten pat, 2005 spal. 3 Nr. 229; Respublika, 2005 spal. 3; ten pat spal. 11; Lietuvos žinios, 2006 spal. 13; ten pat lapkr. 16; Verslo žinios, 2006 gruod. 14 ir kiti.

1. GLOBALINĖS APLINKOSAUGOS PROBLEMOS IR ES APLINKOS APSAUGOS POLITIKA

Pasaulinės sveikatos organizacijos apibendrintais duomenimis⁴, žmogaus sveikatos būklė daugiau kaip penktadaliu priklauso nuo aplinkos kokybės, kita – nuo gyvenimo būdo, genetikos ir tik 10 proc. nuo medicinos tarnybų veiklos. Taigi, vienas iš svarbesnių mūsų sveikatos faktorių yra supančios aplinkos kokybė. Prie Jungtinių Tautų (JT) 1948 m. priimtos Visuotinės žmogaus teisių deklaracijos⁵, 1992 m. Rio de Žaneiro konferencija pridėjo labai stiprų žmogaus supančios aplinkos klausimais deklaracijos pirmą principą teigiantį, kad žmogus, šalia pagrindinių teisių į laisvę ir lygybę, turi turėti palankias gyvenimo sąlygas aplinkoje, kurios kokybė suteikia pilnavertį gyvenimą⁶.

Aplinka – gamtoje funkcionuojanti visuma tarpusavyje susijusių elementų (oras, vanduo, dirvožemis, augalai, gyvūnai, organinės ir neorganinės medžiagos). Aplinkos apsauga yra priemonių sistema, užtikrinanti harmoningą visuomenės ir aplinkos sąveiką ilgamečiame vystymosi procese. Aplinkos apsauga siejasi su gamtos apsauga, bet nėra tapačios.

1.1 Pasaulinės aplinkosaugos politikos raida ir ypatumai

Iki XX amžiaus šeštojo dešimtmečio aplinkos apsauga nebuvo sprendžiama kaip nepriklausoma politinė problema. Tačiau nesaikingai naudojami gamtos ištekliai, kraštovaizdžio niokojimas, vandens, oro ir dirvožemio tarša privertė pasaulio visuomenę pripažinti, kad aplinkos apsaugos problema yra viena iš aktualiausių globalinių problemų. Keliamos ekologinės problemos lemia tarpvyriausybinių bendradarbiavimo būtinumą, tarptautinių sutarčių pasirašymą, bendradarbiavimą tarptautinėse organizacijose⁷.

Pasaulio bendruomenė dabar deda daug pastangų sprendžiant aplinkos apsaugos problemas, kas lemia teisinį šios srities reguliavimo vystymąsi. Intensyviai pastaruoju metu šios problemos sprendžiamos Europos Sąjungoje (ES), kur saugios ir sveikos aplinkos aktualijos vis labiau iškeliamos visuomenės ir politikų tarpe.

Pirmuoju po Antrojo pasaulinio karo JT sveikos gyvenamosios aplinkos išsaugojimo linkme žingsniu galima laikyti 1949 metus, kai Jungtinėse Amerikos Valstijose buvo surengta tarptautinė mokslinė konferencija aplinkos apsaugos klausimais. Lemiamu įvykiu pasaulio

⁴ <http://www.who.int/globalchange/publications/globalenvchangeinfo/en/index.html> (2006-06-05).

⁵ <http://www.unhcr.ch/udhr/lang/lit.htm> (2006-05-15).

⁶ Darbotvarkė 21, Jungtinių tautų RIO veiksmų programa. Vilnius, 2001, P. 13.

aplinkosauginėje veikloje buvo 1972 metų birželio 5–16 dienomis Stokholme vykusį JT konferenciją, atkreipusį visuomenės ir mokslininkų dėmesį į jau žinomą Romos klubo iškelto „augimo ribos“⁸ problematiką aplinkos klausimais, kurioje dalyvavo per 100 valstybių atstovų. Jos darbo rezultatu tapo du svarbūs dokumentai: Deklaracija dėl žmogų supančios aplinkos apsaugos principų ir Priemonių planas. Deklaracijoje pažymima, kad aplinkos apsauga yra žmonių gerovės būtina sąlyga. Priemonių plane bandoma spręsti ekonominius ir politinius aplinkos apsaugos klausimus bei valstybių ir tarptautinių organizacijų bendradarbiavimą šioje srityje. Stokholme buvo nutarta prie JT įsteigti nuolat veikiančią instituciją – JT aplinkos programą (UNEP)⁹, kuri suvaidino svarbų vaidmenį tolesnės aplinkos politikos raidoje.

Siekiant konkretizuoti Pasaulio aplinkos apsaugos strategijos principus JT buvo įsteigta specialiai šiam tikslui skirta institucija – Aplinkos ir plėtros komisija. Komisijos vadove buvo paskirta tuometinė Norvegijos aplinkos ministrė Gro Harlem Brundtland. Ši komisija per trejus metus (1987 m.) parengė ypatingai svarbią ataskaitą dėl aplinkos apsaugos „Mūsų bendra ateitis“, geriau žinomą kaip Brundtlando ataskaita. Joje galutinai buvo suformuluota plačiai diskutuojama darnaus vystymosi koncepcija¹⁰.

Buvo konstatuota, kad svarbiu darnaus vystymosi aspektu yra socialinis, t.y. žmonių savarankiškumo ir visuomeninio tapatumo plėtra, skatinanti visus dalyvauti priimant sprendimus ir sprendžiant vietos aplinkos apsaugos problemas. Kiti darnaus vystymosi aspektai yra ekologinis, ekonominis ir kultūrinis. Ekologinis aspektas – vystymasis, nepažeidžiant aplinkos procesų harmonijos, tausojant gamtos išteklius ir biologinę įvairovę; ekonominis – vystymasis, teisingai paskirstant gamtos išteklius ir kultūrinis – vystymasis, atitinkantis kultūros vertybių išsaugojimo nuostatas. Be to, Ataskaitoje įspėjama, kad visuomenė turi keisti savo veiklą ir gyvenimo būdą, nes, priešingu atveju, teks iškęsti sunkius išbandymus ir spartų aplinkos degradavimą. Po to, 1989 m. gruodžio mėnesį JT generalinė asamblėja priėmė rezoliuciją dėl specialios konferencijos, skirtos darnaus, ekologiškai priimtino ekonominio vystymosi strategijos parengimui, organizavimui.

JT konferencija „Aplinka ir vystymasis“ įvyko 1992 metų birželio 3–14 d. Rio de Žaneire, praėjus 20 metų po Stokholmo konferencijos. Konferencijoje dalyvavo rekordinis dalyvių skaičius – 179 šalių valstybių vadovai ir vyriausybių nariai.

⁷ Held D., McGrew A., Goldblatt D., Perraton J. Globaliniai pokyčiai, politika, ekonomika ir kultūra. Vilnius, 2002, P. 409-422.

⁸http://prizme.lt/straipsniai/straipsn.php?action=view&id=333&return_action=top_articles&PHPSESSID=2d19f256f86e49cd75c159266b1f19c9 (2006-05-20).

⁹ <http://www.unep.org/> (2006-05-22).

¹⁰ „Darnus vystymasis, tai vystymasis, tenkinantis dabartinės kartos poreikius ir siekius, nesukeliant pavojaus būsimų kartų galimybei juos tenkinti“.

Svarbiausias konferencijos klausimas – darnus visuomenės vystymasis, kurio pagrindiniai principai jau buvo gerai žinomi, tačiau tapo akivaizdu, kad spartėjant globalizacijos tempams, plečiantis ekonominiams ryšiams ir aplinkos teršimo mastams, šiuos principus įmanoma įgyvendinti tik bendromis tarptautinėmis pastangomis. Susitikimo siekis buvo įteisinti darnų vystymąsi, kaip pagrindinę ilgalaikę visuomenės raidos ideologiją. Tam buvo priimti penki svarbūs aplinkos apsaugos politikos formavimui dokumentai, kurie tiesiogiai siejasi su Europos Komisijos (EK) pranešimu¹¹, kuriame nuo pat pradžių teigiamas svarbus ES vaidmuo pasaulio aplinkos apsaugos politikos kontekste¹²:

- Rio deklaracija;
- XXI amžiaus darbotvarkė;
- Biologinės įvairovės išsaugojimo konvencija;
- Klimato kaitos konvencija;
- Teisiškai neįpareigojantys, visų tipų miškų tvarkymo, apsaugos ir darnaus vystymosi principai.

Po šios konferencijos pasaulinę aplinkos apsaugos politiką buvo stengiamasi vykdyti atsižvelgiant į Darbotvarkės XXI ir Rio deklaracijos principus. Tačiau įgyvendinimo pažangos dėl įvairių priežasčių nepakako, todėl labai svarbu buvo susitarti dėl konkrečių veiksmų, suteikiant naują impulsą darnaus vystymosi principams. Šiam tikslui 2002 metų rugsėjo mėnesį Johannesburge (Pietų Afrika) buvo surengtas sekantis JT aukščiausio lygio susitikimas darnaus vystymosi klausimais. Šis susitikimas buvo lyg Rio konferencijos tęsą, todėl dažniausia Johannesburgo susitikimas vadinamas Rio+10. Buvo priimta Johannesburgo darnaus vystymosi deklaracija „Nuo mūsų ištakų į ateitį“, susidedanti iš 37 punktų. Aplinkos apsauga joje akcentuojama mažiau¹³. Tai rodo, kad jau anksčiau iškeltos problemos dėl Darnaus vystymosi principų įgyvendinimo nėra paprastos¹⁴.

Ypatingai pozityviai apie Johannesburgo reikšmę pasisako Europos Sąjunga, kadangi vėl, kaip ir Rio konferencijoje, ES pabrėžia savo reikšmingą poziciją visame šiame procese.

¹¹ Europos Komisijos pranešimas Jungtinių Tautų konferencijoje „Aplinka ir vystymasis“ Rio de Žaneiras, 1992. Vilnius: Seimo Gamtos apsaugos komitetas, Seimo leidykla „Valstybės žinios“, 1998.

¹² Darbotvarkė 21, Jungtinių tautų RIO veiksmų programa. Vilnius, 2001.

¹³ <http://www.am.lt/VI/files/0.619165001106642578.pdf> (2006-05-30).

¹⁴ Decleris M. The law of sustainable development General principles. Liuxembourg: Office for Official Publications of the European Communities, 2000.

1.2 ES aplinkosaugos politikos įgyvendinimo etapai

Aplinkos apsaugos politiką domino daugelį tyrinėtojų. ES aplinkosaugos politiką nagrinėjo M. Soroos¹⁵, A. Weale, G. Pridham, M. Cini, D. Konstadakopulos, M. Porter, B. Flynn¹⁶, John McCormick¹⁷, A. Jordan, P. M. Hildebrand, J. Fairbrass¹⁸, M. Lee¹⁹ ir kt. ES ir Lietuvos aplinkos apsaugos politikos įgyvendinimą įvairiais aspektais nagrinėjo D. Semėnienė, E. Greimas, L. Vainius²⁰, R. Juknys²¹, R. Čiegis²², R. Ragulskytė-Markovienė²³ ir kt.

Ši trumpa literatūros apžvalga jokiais būdais nėra išsami, nes aplinkos apsauga yra labai plati ir aktuali sritis, susilaukianti vis daugiau tyrinėtojų dėmesio. Jie dažniausiai pažymi JT konferencijos „Aplinka ir vystymasis“ Rio de Žaneire bei Johanesburge priimtų dokumentų ir ES svarbų vaidmenį globaliniame aplinkos apsaugos procese. Turėdama plačią kompetenciją sprendžiant aplinkos apsaugos problemas savo viduje, ES vykdo šią veiklą kartu su valstybėmis narėmis vadovaudamasi subsidiarumo principu, svarbiu aplinkos apsaugos politikos įgyvendinimui. Subsidiarumo principas reiškia, kad sprendimai turi būti priimami tuo lygmeniu, kuriuo jie yra veiksmingesni, t.y. jeigu valstybė narė negali išspręsti problemą, sprendimas priimamas ES lygmeniu. Toks reikšmingas bendradarbiavimas Bendrijos viduje susiformavo palaipsniui ir tai leidžia analizuoti aplinkos apsaugos politiką atskirais etapais.

Romoje 1957 m. kovo 25 d. Belgija, Italija, Liuksemburgas, Nyderlandai, Prancūzija, ir Vokietija pasirašė Europos ekonominės bendrijos steigimo sutartį, kurios svarbiausias tikslas buvo pradėti kurti glaudesnius Europos šalių ekonominius pagrindus²⁴, tačiau aplinkos apsaugos politika nebuvo apibrėžta.

Pirmasis svarbus teisinis ES sprendimas aplinkos apsaugos klausimu priimtas tik 1967 m. Tai Tarybos direktyva 67/548/EEB dėl pavojingų cheminių medžiagų klasifikavimą, pakavimą ir ženklimą reglamentuojančių ES šalių narių įstatymų, norminių aktų ir

¹⁵ Soroos M. From Stockholm to Rio: The Evolution of Global Environmental Governance//Environment Policy in 1993. Washington, 1994. P. 308-310.

¹⁶ Weale A., Pridham G., Cini M., Konstadakopulos D., Porter M., Flynn B. Environmental Governance in Europe. New York, 2000.

¹⁷ McCormick J. Environmental policy in the European Union. New York, 2001.

¹⁸ Jordan A., Hildebrand P. M., Fairbrass J. ir kt. Environmental policy in the European Union. London, 2002.

¹⁹ Lee M. EU Environmental Law. Oxford and Potland, Oregon, 2005.

²⁰ Greimas E., Semėnienė D., Vainius L. ir kt. Europos Sąjungos aplinkos apsaugos politika ir jos įgyvendinimas Lietuvoje. Vilnius, 2002.

²¹ Juknys R. Aplinkotyra. Kaunas: VDU, 2005.

²² Čiegis R. Tolydi plėtra ir aplinka: ekonominis požiūris. Vilnius, 2002.

²³ Ragulskytė - Markovienė R. Aplinkos teisė. Lietuvos teisės derinimas su Europos Sąjungos reikalavimais. Vilnius, 2005.

²⁴ Europos Ekonominės Bendrijos steigimo sutartis, Europos Sąjunga: steigimo dokumentų rinktinė. Vilnius, 1998.

administracinių nuostatų derinimo²⁵. Vėliau priimta direktyva 70/157/EEB dėl leistinų motorinių transporto priemonių keliamo triukšmo²⁶.

Šių direktyvų priėmimas buvo pradžia teisinės bazės formavimui. Dabar Europos Sąjungos aplinkos apsaugos teisyną sudaro daugiau kaip 350 įvairių teisės aktų: direktyvų, sprendimų, reglamentų ir kt., kurie skirstomi į devynis sektorius: „horizontalieji“ teisės aktai (reglamentuoja bendruosius aplinkos apsaugos vadybos klausimus, pvz., poveikio aplinkai vertinimą, ataskaitų teikimą, pasikeitimą informacija ir kt.); reglamentuojantys vandens naudojimą ir apsaugą, oro kokybę, atliekų valdymą, gamtos ir bioįvairovės apsaugą, pramonės taršos kontrolę ir rizikos valdymą, chemines medžiagas ir genetiškai modifikuotus organizmus, triukšmą, branduolinę ir radiacinę saugą. ES palaipsniui tobulina aplinkos apsaugos teisinę bazę, įgalindama valstybėms-narėms tobulinti savo veiklą aplinkos apsaugos srityje.

Antrasis ES aplinkos apsaugos politikos raidos etapas prasidėjo 1972 m. po Paryžiuje įvykusio Bendrijos šalių viršūnių aukščiausio lygio susitikimo, kuris paskatino sukurti dabartinio lygio ekologinių taisyklių, direktyvų ir sprendimų visumą²⁷. Būtent tada ES įgijo papildomą kompetenciją šios veiklos realizacijai, kurią suteikė steigimo sutarties 100 ir 235 straipsniai. EEB steigimo sutarties 235 straipsnyje teigiama:

„Jei pasirodytų, kad veikiant bendrajai rinkai vienam iš Bendrijos tikslų pasiekti reikia imtis Bendrijos veiksmų, kuriems ši Sutartis nenumato reikalingų įgaliojimų, Taryba, remdamasi Komisijos pasiūlymu ir pasikonsultavusi su Asamblėja, vieningai priimtu sprendimu imasi reikiamų priemonių²⁸“. Tai reiškia, kad įgyvendinant aplinkos apsaugos politiką ES institucijoms suteikti įgaliojimai vykdyti šią veiklą, nors pati politika dar neįvardijama. Paryžiuje ES vadovai paragino EK parengti pirmąją aplinkos veiksmų programą (visos ES aplinkos veiksmų programos pateiktos 3 priede).

Pirmoji programa, apėmusi 1973–1976 m., nustatė pagrindinius Europos Bendrijos aplinkos apsaugos principus, kurių svarbiausias – sustabdyti aplinkos teršimą. Antrajame etape

²⁵ Europos Tarybos direktyva 67/548/EEB dėl pavojingų cheminių medžiagų klasifikavimą, pakavimą ir ženklimą reglamentuojančių ES šalių narių įstatymų, norminių aktų ir administracinių nuostatų derinimo//Official Journal P 196, 16/08/1967. P. 1-98.

²⁶ Europos Tarybos direktyva 70/157/EEB dėl šalių narių įstatymų, susijusių su leistiniais motorinių transporto priemonių išmetimo sistemų keliamo triukšmo lygiais, derinimo//Official Journal L042, 23/02/1970. P. 16-20.

²⁷ Jordan A. Environmental Policy in the European Union. London, 2005.

²⁸ Europos Ekonominės Bendrijos steigimo sutartis, Europos Sąjunga: steigimo dokumentų rinktinė. Vilnius, 1998.

buvo parengtos ir įgyvendinamos trys aplinkos veiksmų programos, labiau konkretizuojančios veiklą šioje srityje.

Šios aplinkos veiksmų programos paskatino naujų teisės aktų rengimą. 1975 metais EK pradėjo rengti Bendros poveikio aplinkai vertinimo direktyvos projektą, tačiau jos galutinis variantas 85/337/EEB²⁹ buvo priimtas tik 1985 m. Būtina pažymėti, kad įgyvendinat šią direktyvą aplinkos apsaugos politikoje prasidėjo procesai, kurie vėliau bus įvardinti kaip darnus vystymasis. 1975 m. buvo priimta Bendroji atliekų direktyva 75/442/EEB³⁰. 1979 m. buvo priimta Tarybos direktyva 79/409/EEB dėl visų rūšių laukinių paukščių³¹ apsaugos. Iš svarbesnių turime paminėti 1980 m. direktyvą 80/778/EEB³² dėl žmonėms vartoti skirto vandens kokybės. Reikia pastebėti, kad ši direktyva nėra labai aktuali Lietuvai, nes joje apibrėžiami rodikliai, kaip paruošti geriamą vandenį, imamą iš paviršinių vandens telkinių.

Čia paminėta tik dalis direktyvų, kurios buvo priimtos antrojo aplinkos apsaugos formavimosi etapo metu, tačiau jos yra svarbios savo aktualumu ES aplinkos apsaugos politikos formavimosi kontekste. Jose atsispindi ES siekis spręsti problemas, kurios turi įtakos žmonių sveikatai ir supančiai aplinkai, t.y. šių problemų sprendimas tampa svarbiu valstybių narių tikslu. Antrajame aplinkos politikos formavimosi etape prasidėjo ES ir kitų tarptautinių organizacijų tarpusavio ryšiai, įgyvendinant aplinkos apsaugos politiką.

Trečiasis ES aplinkos apsaugos politikos raidos etapas apima 1986–1992 metus. Suvestiniame Europos akte aplinkos apsaugos politikai buvo suteikta teisinė bazė, nes trečioji Europos Bendrijos sutarties dalis buvo papildyta aplinkos apsaugos dalimi (130r–130t) straipsniais, pagal kuriuos aplinkos apsauga tapo privaloma Bendrijos vykdomos politikos sudedamąja dalimi³³. Akto 130r straipsnyje teigiama, kad Bendrijos veiksmais aplinkos srityje siekiama šių tikslų:

- išlaikyti, saugoti ir gerinti aplinkos kokybę;
- prisidėti prie žmonių sveikatos apsaugos;
- užtikrinti apdairų ir racionalų gamtos išteklių naudojimą.

²⁹ Europos Tarybos direktyva 85/337/EEB dėl tam tikrų privačių ir valstybės projektų aplinkai vertinimo//Official Journal L216, 05/07/1991. P.40-48.

³⁰ Europos Tarybos Bendroji atliekų direktyva 75/442/EEB//Official Journal L194, 25/07/1975. P. 39-41.

³¹ Europos Tarybos direktyva 79/409/EEB dėl laukinių paukščių// Official Journal L103, 25/04/1979. P. 1-18.

³² Europos Tarybos direktyva 80/778/EEB dėl žmonėms vartoti skirto vandens kokybės//Official Journal L229, 30/08/1980. P.11-29.

³³ Ragulskytė-Markovienė R.. Aplinkos teisė. Lietuvos teisės derinimas su Europos Sąjungos reikalavimais. Vilnius, 2005.

Buvo priimta svarbi direktyva 90/313/EEB dėl laisvo prieinamumo prie informacijos apie aplinką³⁴. Ji padarė esminį lūžį daugumoje ES šalių, įteisinusi viešumą, užtikrinant ES piliečių teisę į aplinkosauginę informaciją.

1987 metais, kurie Europoje buvo paskelbti Aplinkos metais, buvo priimta Ketvirtoji aplinkos apsaugos veiksmų programa. Programa buvo sudaryta pagal naujus konceptualius požiūrius, ja buvo siekiama įgyvendinti iniciatyvas naujose aplinkos apsaugos srityse, ypač susijusiose su biotechnologija ir gamtos išteklių valdymu. 1990 m buvo priimtos dvi svarbios direktyvos dėl genetiškai modifikuotų organizmų (GMO): 90/219/EEB dėl riboto GMO naudojimo³⁵ ir 90/220/EEB dėl apgalvoto GMO išleidimo į aplinką³⁶.

Mastrichto arba Europos Sąjungos sutartis³⁷, kurią 1992 m. vasario 7 d. pasirašė dvylika valstybių narių, įsigaliojo 1993 m. lapkričio 1 d., kuri teisiškai užtikrina vystymąsi, atsižvelgiant į aplinkos apsaugos reikalavimus, t.y. reglamentuojamas darnus vystymasis.

Po Rio konferencijos siekiant vykdyti kuo efektyvesnę veiklą aplinkos apsaugos srityje, ES buvo priimta penktoji aplinkos apsaugos veiksmų programa „Darnaus vystymosi link“ 1993 – 2000 metams. Programos pavadinimas išreiškė pagrindinį ES veiklos tikslą – pradėti įgyvendinti Rio deklaracijos ir Darbotvarkės XXI principus.

Šeštoji veiksmų programa parengta prieš 2002 m. susitikimą Johanesburge. Tai, autorės nuomone, ypatingai svarbus faktas, nes ES taip pat kaip ir 1992 m. parodė savo potencialą sprendžiant aplinkos apsaugos problemas. Pirmą kartą veiksmų programa skirta dešimčiai metų, ji buvo atnaujinta 2005 ir 2006 metais. Šeštoje programoje išskiriamos prioritetingos sritys, kurioms skiriamas ypatingas dėmesys:

- klimato kaitos mažinimas;
- gamta ir bioįvairovė;
- aplinka ir sveikata;
- darnus gamtos išteklių ir atliekų valdymas, nes žemės gyventojų daugėjimas ir ūkinės veiklos intensyvinimas didina aplinkos degradavimą ir gamtos išteklių nykimą³⁸.

ES šeštoji veiksmų programa, be abejonės, yra svarbiausias dokumentas aplinkos apsaugos srityje ES artimiausiems metams. Atsižvelgiant į numatomų priemonių apimtį ir

³⁴ Europos Tarybos direktyva 90/313/EEB dėl laisvo prieinamumo prie informacijos apie aplinką//Official Journal L158, 23/06/1990. P. 56-58.

³⁵ Europos Tarybos direktyva 90/219/EEB dėl riboto genetiškai modifikuotų organizmų naudojimo// Official Journal L117, 08/05/1990. P. 1-14.

³⁶ Europos Tarybos direktyva 90/220/EEB dėl apgalvoto GMO išleidimo į aplinką//Ten pat. P. 15-27.

³⁷ Europos Sąjungos sutartis//Official Journal C191, 29/07/1992.

³⁸ Paulikas V. Apie gyventojų skaičiaus didėjimą ir gyvybės rūšių nykimo proceso spartėjimą // Filosofija. Sociologija. Vilnius, 2004, Nr.2, P.39-46.

veiklos principus, veiksmai aplinkos apsaugos srityje bus koordinuojami pagal šeštąją programą ne tik ES, bet ir kitose valstybėse bei tarpvalstybinėse organizacijose. Todėl pelnytai pažymima, kad šiuo metu aplinkos apsaugos politika yra viena sėkmingiausių Europos Sąjungoje.

1.3 Aplinkos apsaugos politikos raida Lietuvoje

Lietuvos aplinkos apsaugos politikos užuomazgų kai kuriose srityse galima aptikti dar XVI a. priimtuose trijuose Lietuvos Statutuose. Didesnis dėmesys aplinkosaugos klausimams imtas skirti jau po Pirmojo pasaulinio karo. Tačiau tai dar nebuvo ta „tikroji“ vieninga politika. Galima teigti, kad Lietuvos aplinkosaugos politikos, kaip dar visai „jaunos“ ir savarankiškos srities, kryptingas ir tolygus vystymasis prasidėjo tik 1990 m. atkūrus Lietuvos Nepriklausomybę. Turėjome užterštų sovietinių karinių bazių palikimą, pesticidais ir cheminėmis trąšomis perpildytus laukus ir vandens telkinius, melioracijos padarytą žalą gamtai ir daug kitų problemų³⁹.

1992 m. priimtas pagrindinis šalies teisės dokumentas, Lietuvos Respublikos (LR) Konstitucija⁴⁰ įgalino aplinkos apsaugą plėtoti į savarankišką nacionalinės politikos sritį, o kartu ir teisinio reguliavimo sferą. 53–jame straipsnyje Konstitucija valstybę ir kiekvieną asmenį įpareigojo saugoti aplinką nuo kenksmingų poveikių. 54–uoju straipsniu valstybei pavedė rūpintis natūralios gamtinės aplinkos, gyvūnijos ir augalijos, atskirų gamtos objektų ir ypač vertingų vietovių apsauga, prižiūrėti, kad su saiku būtų naudojami, taip pat atkuriami ir gausinami gamtos išteklių. Taip pat uždrausta „niokoti žemę, jos gelmes, vandenį, teršti vandenį ir orą, daryti radiacinį poveikį aplinkai bei skurdinti augaliją ir gyvūniją“.

LR Seimas vykdo oficialiąją aplinkos apsaugos politiką priimdamas įstatymus, ratifikuodamas tarptautines sutartis ir kt. Todėl, kalbant apie aplinkos apsaugos politikos raidą, reikia paminėti pagrindinius teisės ir norminius aktus, reguliuojančius šią sritį:

- 1992 m. Aplinkos apsaugos įstatymas;
- 1996 m. Lietuvos aplinkos apsaugos strategija;
- 1996 m. Visuomenės informavimo įstatymas;
- 1996 m. Planuojamos ūkinės veiklos poveikio aplinkai vertinimo įstatymas;
- 1997 m. Aplinkos monitoringo įstatymas;

³⁹ Sovietų karinių pajėgų padaryta žala Lietuvos aplinkai. Vilnius, 1998.

⁴⁰ Lietuvos Respublikos Konstitucija Lietuvos Respublikos piliečių priimta 1992 m. spalio 25 d. referendume, Valstybės žinios, 1992, Nr. 33-1014.

- 1997 m. Vandens įstatymas.
- 1998 m. Atliekų tvarkymo įstatymas.
- 1999 m. Mokesčių už aplinkos teršimą įstatymas.
- 1999 m. Aplinkos oro apsaugos įstatymas.
- 2001 m. Geriamojo vandens įstatymas.

● 2003 m. Nacionalinė darnaus vystymosi strategija. Pastaroji yra tarsi iššūkis Lietuvos aplinkos apsaugos politikai, jos įgyvendinimas reikalauja daug pastangų, kurių prireiks ir ateityje. Aplinkos kokybės būklė Lietuvoje nuolat kinta, o šiems pasikeitimams nemažai įtakos turi bendros gamybos apimtys, naudojamų žaliavų ir kuro charakteristikų pokyčiai, pramonės ir žemės ūkio restruktūrizacija bei kiti faktoriai, į kurių veikimo pasekmes negalima neatsižvelgti realizuojant aplinkos apsaugos priemones.

Lietuvos nacionalinėje darnaus vystymosi strategijoje, priimtoje 2003 metais⁴¹, darnus vystymasis suprantamas kaip kompromisas tarp aplinkosauginių, ekonominių ir socialinių visuomenės tikslų, sudarantis galimybes pasiekti visuotinę gerovę dabartinei ir ateinančioms kartoms neperžengiant leistinų poveikio aplinkai normų. Strategijoje numatomi pokyčiai tiesiogiai siejami su Lietuvos stojimu į ES, ji buvo priimta remiantis ES darnaus vystymosi strategija, priimta 2001 ir atnaujinta 2006 metais⁴².

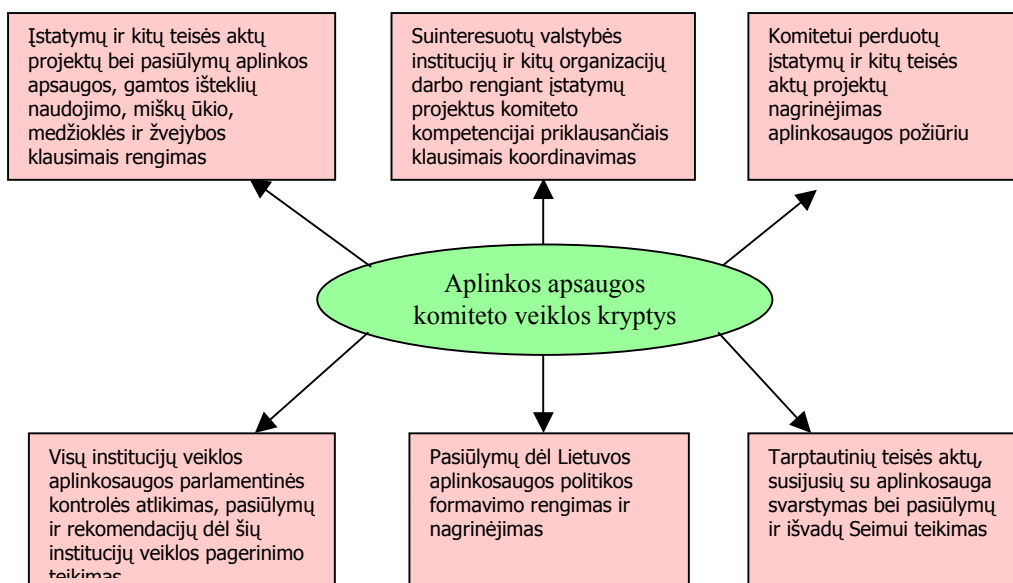
Reikia pastebėti, kad aplinkos būklė, palyginti su ankstesnių metų rezultatais, o ypač paskutiniu sovietiniu laikotarpiu, pagerėjo. Tam didelės įtakos turėjo visos sovietinės pramonės, ekonomikos, neatitikusios Lietuvos interesų, žlugimas, ūkio restruktūrizavimas, pasinaudojimas ES finansine parama aplinkos apsaugai ir kt. Jau galima teigti, jog aplinkos apsaugos valdymo ir kontrolės srityje daug kas padaryta. Tačiau ateitis kelia naujus reikalavimus aplinkos apsaugos politikos ir jos įgyvendinimo srityje.

1990 m. LR Atkuriamajame Seime (Aukščiausioje Taryboje) buvo sukurta Gamtos apsaugos komisija, kuri 1992 m. buvo pervadinta Gamtos apsaugos komitetu, o 1996 m. Aplinkos apsaugos komitetu. Dabartinės Aplinkos apsaugos komiteto veiklos kryptys pateiktos 1 paveiksle remiasi LR Seimo statuto 58 straipsniu⁴³.

⁴¹ Nacionalinė darnaus vystymosi strategija. Efektyvus ūkis, sveika aplinka, klestinti visuomenė. Vilnius, 2003.

⁴² http://ec.europa.eu/sustainable/sds2006/index_en.htm (2006-11-25).

⁴³ http://www3.lrs.lt/pls/inter2/dokpaieska.showdoc_l?p_id=286903 (2006-11-22).

1 pav. LR Seimo aplinkos apsaugos komiteto veiklos kryptys

Pirmoji aplinkos apsaugos politikos vykdomoji institucija buvo įsteigta 1990 m. – LR aplinkos apsaugos departamentas prie Atkuriamojo Seimo. 1994 m. jis pertvarkytas į Aplinkos apsaugos ministeriją, 1998 m. jai perdavus dalį Statybos ir urbanistikos bei Žemės ir miškų ministerijos miškų ūkio reguliavimo funkcijų, tapo Aplinkos ministerija (AM). Dabar AM yra pagrindinė LR Vyriausybės valdymo institucija, formuojanti šalies aplinkos apsaugos, miškų ūkio, gamtos išteklių naudojimo, teritorijų planavimo, statybos, gyventojų apsirūpinimo būstu, butų ir komunalinio ūkio paslaugų valstybės politiką ir koordinuojanti jos įgyvendinimą. AM ir jai pavaldžių institucijų uždaviniai, įvertinus aplinkos stebėjimų duomenis, atsižvelgus į mokslininkų išvadas bei visuomenės nuomonę ir vadovaujantis turimais strateginiais dokumentais bei rengti teisinę bazę⁴⁴.

AM uždavinius įgyvendina jos departamentai, tarnybos, inspekcijos, kitos įstaigos per sau pavaldžias institucijas.

Jų veikla sudaro geras prielaidas darniam šalies vystymuisi, išlaikant švarią ir sveiką aplinką, išsaugant biologinę ir kraštovaizdžio įvairovę, racionaliai naudojant gamtinius išteklius, taip pat suderinant centrinių, savivaldos valdymo institucijų bei ūkio subjektų veiksmus atsižvelgus į Europos Sąjungos reikalavimus.

Aplinkos apsaugos politiką ir valdymą įgyvendinančios institucijos Lietuvoje, funkcijos parodytos 4 priede.

⁴⁴ <http://www.am.lt/VI/index.php#r/207> (2006-11-21).

2. ES APLINKOS APSAUGOS POLITIKOS ĮGYVENDINIMAS

2.1 Lietuvos derybos su ES aplinkos apsaugos srityje

1999 metų gruodžio mėnesį Europos Viršūnių Taryboje Helsinkyje šalių narių vyriausybių vadovai pakvietė Lietuvą ir kitas dar nepakviestas penkias šalis kandidates derėtis dėl narystės ES. Viršūnių susitikimo metu ES pristatė naująją plėtros strategiją, kurioje buvo akcentuojamas individualaus kiekvienos kandidatės pasirengimo ir derybų spartos tiesioginis ryšys.

Derybos aplinkos apsaugos srityje vyko 2000–2001 metais. Tuo metu buvo susitarta ir dėl ES teisės aktų įgyvendinimo Lietuvoje plano.

Pagrindinis derybų dėl narystės ES objektas – pereinamųjų laikotarpių, per kuriuos stojančioji šalis turi įgyvendinti ES teisės reikalavimus, skaičius ir trukmė. Derybų pradžioje Lietuva prašė pereinamųjų laikotarpių aštuonių direktyvų įgyvendinimui. Derybose, daugiausia dėl priešasčių, susijusių su direktyvų reikalavimų interpretavimu, atsisakyta penkių pereinamųjų laikotarpių (dėl Nitratų, dviejų gamtos direktyvų, Geriamojo vandens, Sąvartynų). Lietuva išsiderėjo tris ir vieną papildomąjį pereinamąjį laikotarpį aplinkos apsaugos srityje:

- Trejų metų pereinamasis laikotarpis (2004–2006 m.) dėl Pakuočių ir pakuočių atliekų direktyvos (94/62/EB) reikalavimų įgyvendinimo.
- Ketverių metų pereinamasis laikotarpis (2005–2009 m. gruodžio 31 d.) dėl miestų nuotekų išvalymo pagal direktyvos (91/271/EEB) reikalavimus su pakeitimais, padarytais direktyva 98/15/EB, kurių įgyvendinimas yra vienas brangiausių.
- Ketverių metų pereinamasis laikotarpis (2004–2007 m.) dėl lakiųjų organinių junginių emisijos kontrolės saugant ir paskirstant benzina terminaluose ir degalinėse (94/63/EB).
- Aštuonerių metų pereinamasis laikotarpis (2008–2015 m. gruodžio 31 d.) dėl sieros dioksido ir azoto oksidų išmetimų ribojimo Vilniaus, Kauno ir Mažeikių elektrinėse įgyvendinant direktyvos (2001/80/EB) reikalavimus. Šis pereinamasis laikotarpis buvo gautas dėl Ignalinos AE uždarymo, nes pradėjus eksploatuoti minėtas elektrines labai padidės sieros dioksido emisijos.

Aptariant šiuos rezultatus reikia pažymėti, kad juos reikėtų vertinti kiek kritiškai, nes derybos vyko tik aštuonis mėnesius, spaudžiant mūsų visuomenei ir politikams. Tą pastebi ir LR Aplinkos ministerijos sekretorius Inesis Kiškis (toliau tekste - Ekspertas AM1): „*Kadangi viešoji opinija ir politinė valia įstoti į ES kuo greičiau buvo labai stipri, tai silpnino mūsų derybines pozicijas. T.y. mes turėjome sutikti su griežtais įvairių direktyvų įgyvendinimo*

terminais. Dėl to dabar turime ir pranašumų ir problemų. Pranašumas yra tas, kad EK spaudžia Vyriausybę, o Vyriausybė „spaudžia“ galutinius paramos gavėjus „įsisavinti lėšas“.

Igyvendinant pirmąjį pereinamąjį laikotarpį priimtas naujas Pakuočių ir pakuočių atliekų tvarkymo įstatymas⁴⁵ perkeliantis Pakuočių ir pakuočių atliekų direktyvos (94/62/EB) bei 2004 m. direktyvos (2004/12/EB) reikalavimus, kurie Lietuvoje turėjo būti įgyvendinti iki 2006 m. pabaigos (žr. 1 lentelę).

1 lentelė. Planuojamas pakuočių atliekų naudojimas ir perdirbimas, nustatytas po derybų

Atliekų rūšis	Pakuočių atliekų naudojimas (proc.)			Pakuočių atliekų perdirbimas (proc.)		
	2004	2005	2006	2004	2005	2006
Popierius, kartonas	35	40	55	30	35	40
Stiklas	35	40	60	35	40	60
Plastikas	16	18	25	15	15	20
Metalai	15	25	40	15	25	40
Iš viso (proc.)	32	37	52	29	33	43

Šaltinis: R. Gražulevičienė. Aplinkos politika. Kaunas: VDU, 2004

Ją vykdant per numatytą laikotarpį turi būti sukurtos sistemos, leidžiančios nustatyti pakuočių atliekų kiekį perdirbti arba kitaip panaudoti, įvertinti panaudojamus jų kiekius bei parengti metines ataskaitas ES apie šios direktyvos užduočių vykdymo rezultatus^{46,47}. Taip pat tobulinti teisės aktus, kurie reglamentuoja tarpsavivaldybinių atliekų tvarkymo organizacijų (įmonių) steigimą ir valdymą bei numato įvesti rinkliavą už komunalinių atliekų surinkimą ir tvarkymą. Ši problema iki šiol nėra pilnai išspręsta.

Antrasis pereinamasis laikotarpis. Iki 2009 m. pabaigos turės būti sukurta reikiama miestų nuotekų surinkimo ir valymo infrastruktūra. Kadangi šios srities ES normų įgyvendinimas yra vienas brangiausių, pereinamasis laikotarpis leis sumažinti metines investicijas bei išvengti ženklaus komunalinių tarifų augimo, kas labai aktualu gyventojams. Gyvenvietėse, kur nėra galimybių naudotis centralizuotomis nuotekų surinkimo sistemomis, nuotekų tvarkymo problemos turės būti sprendžiamos pagal 2004 metais patvirtintą Mažų

⁴⁵ http://www3.lrs.lt/pls/inter2/dokpaieska.showdoc_l?p_id=259557&p_query=&p_tr2= (2006-11-10).

⁴⁶ Gražulevičienė R. Aplinkos politika. Kaunas: VDU, 2004.

⁴⁷ Lebedys A., Danys J. Pakuočių ir pakuočių atliekų tvarkymo problemos, Lietuvai integruojantis į Europos Sąjungą//Aplinkos tyrimai, inžinerija ir vadyba. Vilnius, 2002, Nr. 4 (22).

nuotekų kiekių tvarkymo reglamentą⁴⁸. Apskaičiuota, kad Miestų nuotekų valymo direktyvos įgyvendinimo sąnaudos sudarys apie 290 mln. eurų.

Trečiasis pereinamasis laikotarpis. 94/63/EB lengvų organinių junginių (LOJ) direktyva apibrėžia oro taršą, siekia mažinti LOJ išsiskyrimą į atmosferą iš įrenginių, transporto priemonių ir laivų visoje pervežimo ir laikymo grandinėje: terminaluose, mobiliose pervežimo priemonėse (benzovežiai, geležinkelio cisternos), benzino kolonėlėse. Pereinamasis laikotarpis suteikia galimybę ypač smulkesnėms įmonėms daugiau laiko prisitaikyti prie naujų reikalavimų. Lietuvoje šie reikalavimai įgyvendinami per LR aplinkos apsaugos normatyvinį dokumentą LAND 35–2000, į kurį perkelti visi svarbiausieji reikalavimai mobiliosioms talpykloms⁴⁹. Direktyvos įgyvendinimo programos reikalavimams įvykdyti reikės apie 10 mln. eurų.

Ketvirtasis pereinamasis laikotarpis. Nuo 2008 metų ES griežčiau ribos taršą, kurią sukelia didelių deginimo įrenginių, tokių kaip elektrinės ir katilinės, veikla. Pagal šiuos reikalavimus nuo 2008 m. pačioms didžiausioms Lietuvos elektrinėms būtų taikomi septynis kartus griežtesni nei šiuo metu sieros dioksido apribojimai deginant mazutą. Lietuva išsiderėjo galimybę šių reikalavimų taikymą Vilniaus, Kauno ir Mažeikių šiluminėse elektrinėse atidėti iki 2015 metų pabaigos. Pereinamasis laikotarpis leis minėtoms įmonėms geriau prisitaikyti prie naujų, griežtesnių reikalavimų.

Vėliau, Lietuvai jau tapus ES nare, buvo suteikti dar du pereinamieji laikotarpiai: Direktyvoms 2004/12/EB ir 2005/20/EB dėl pakuočių ir pakuočių atliekų – iki 2012 m. gruodžio 31 d. bei Direktyvai 2002/96/EB dėl elektros ir elektroninės įrangos atliekų – pereinamasis laikotarpis iki 2008 m. gruodžio 31 d.

2.2 ES teisės aktų derinimas ir įgyvendinimas Lietuvoje

ES aplinkos apsaugos, kaip ir kitų sričių teisė apie 80 proc. įtakoja Lietuvos teisę, todėl jos perkėlimas į nacionalinį lygmenį yra labai svarbus. Lietuva, kaip ir bet kuri kita ES narė, yra įsipareigojusi į nacionalinę teisę perkelti ES direktyvų nuostatas. Direktyvos, kitaip nei reglamentai ar sprendimai sudaro sąlygas valstybėms narėms prisitaikyti prie nacionalinių interesų ir pasirinkti geriausius variantus, kurie leistų pasiekti bendrų direktyvoje nustatytų tikslų ir turi manevro laisvę pasirinkdamos priemones direktyvų reikalavimams įgyvendinti⁵⁰.

Iš esmės, Lietuvos aplinkos apsaugos teisė prie ES standartų buvo derinama žymiai anksčiau negu buvo pakviesta deryboms dėl stojimo į ES. Tam įtakos turėjo JT Rio

⁴⁸ http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=243877 (2006-09-13).

⁴⁹ http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=157413&p_query=&p_tr2= (2006-09-13).

⁵⁰ <http://www.mak.marijampole.org/Dokumentai/ES%20igyvendinimo%20stebejimo%20apibendrinimas-2006-06-1.pdf> (2006-11-13).

konferencija, kurios nuostatos buvo perkeltos į tuometinės Europos Bendrijos (EB) ir Lietuvos aplinkos apsaugos teisynus.

Lietuva derinimo procesą pradėjo 2000 m. ir vykdė iki įstojimo į ES. Po 2004 m. gegužės 1 d. ES teisės perkėlimas į Lietuvos teisę nesustojo. Perkėlus iki tos dienos galiojusius teisės aktus, šiuo metu nuolat valstybės institucijose derinamos naujos ES direktyvos, reglamentai, sprendimai, kuriuos priimant jau dalyvauja ir Lietuva. Kiekvieną naują ES aplinkosaugos srities teisės aktą gauna ir registruoja Vyriausybės kanceliarijos Europos Sąjungos teisės įgyvendinimo koordinavimo ir priežiūros departamentas, paskui jis siunčiamas į Aplinkos ministeriją, kuri teikia pasiūlymus, sprendžia koks būtinas naujas teisės aktas, kitos administracinės priemonės, naujos institucijos, papildomas finansavimas. Pagal šiuos pasiūlymus sudaromas ES teisės akto perkėlimo ir įgyvendinimo planas. Šiame plane išdėstomos visos priemonės, susijusios su teisės akto įgyvendinimu⁵¹.

ES teisės reikalavimų perkėlimas į Lietuvos aplinkos apsaugos teisę apima sekančius procesus:

- atsižvelgiant į ES reikalavimus, atliekama galiojančių aplinkos apsaugos teisės aktų analizė, įvertinant jų efektyvumą ir pateikiant siūlymus dėl naujų teisės aktų rengimo ar peržiūrėjimo būtinumo;
- peržiūrima ar visiems reikalavimams įgyvendinti buvo numatytos tinkamos priemonės;
- parengiami teisės aktai, nustatantys atsakomybę už aplinkai padarytą žalą praeityje, aplinkos būklės vertinimas vykstant privatizacijai ar keičiantis savininkui, aplinkosaugos vadyba ir aplinkosaugos auditas;
- organizuojamas specialistų ir visuomenės teisinis švietimas aplinkos apsaugos srityje.

Didžiausia dalis ES aplinkos apsaugos teisės aktų, su kuriais Lietuva turėjo suderinti savo nacionalinius teisės aktus ir administracinę politiką susideda maždaug iš 70 direktyvų (kai kurios iš jų kelis kartus tobulintos ir papildytos antrinėmis direktyvomis) ir daugiau nei 20 reglamentų.

Nacionalinę *Acquis* priėmimo programą (NAPP) sudaro aprašomoji dalis bei priemonių planai: Teisės derinimo priemonių ir *Aquis* įgyvendinimo priemonių planas. Čia išvardytos reikalingos institucinės ir infrastruktūrinės priemonės. NAPP programą Lietuva teikė Europos Komisijai, prieš tai ji buvo svarstyta LR Seime ir priimta atitinkama LR Seimo Rezoliucija dėl LR Vyriausybės prioritetų, integruojantis į ES^{51a}.

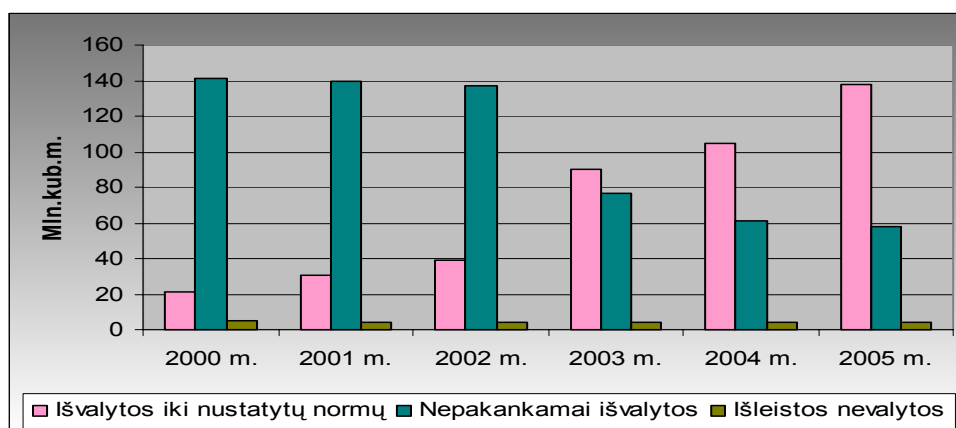
Kalbant apie horizontalią teisę, Lietuva atitinka *acquis* nuostatas poveikio aplinkai

⁵¹ http://iz.euro.lt/popup2.php?item_id=91 (2006-11-25).

^{51a} NAPP programa // http://www3.lrs.lt/pls/inter2/dokpaieska.showdoc_l?p_id=52264; (2006-10-13)

vertinimo srityje, tačiau dar reikia kai kurių įgyvendinimo priemonių. Pagal aplinkosauginės informacijos prieinamumą, Lietuva atitinka pagrindinius reikalavimus, tačiau problema išlieka dėl valdininkų nenoro teikti viešai ir ypač suinteresuotiems asmenims informaciją. Todėl, toliau reikia tobulinti teisės aktus, didinančius valdininkų atsakomybę už savo veiksmus, pertvarkyti AM visuomenės informavimo skyrių⁵².

Dauguma ES vandens apsaugos direktyvų reikalavimų jau perkelta į Lietuvos teisę. Iki 2002 metų pradžios į nacionalinę teisę buvo perkeltos Pavojingų medžiagų, Nitratų, Gėlavandenių žuvų, Geriamo vandens, Maudyklų direktyvų nuostatos. Lietuva išipareigojo visus ES vandens sektoriaus reikalavimus, išskyrus reikalavimus miestų nuotekų surinkimui ir valymui (Miestų nuotekų valymo direktyva), vykdyti nuo įstojimo į ES dienos. Nors Lietuvai ir suteiktas pereinamasis laikotarpis, pastarosios direktyvos reikalavimai yra įgyvendinami labai sparčiai. Statistiniais duomenimis, kiekvienais metais nuotekų, išvalomų iki nustatytų normų, kiekis sparčiai didėja (2 pav.).

2 pav. Ūkio ir buities gamybinių nuotekų valymo dinamika

Šaltinis: *Aplinkos būklė 2005 m., AM, 2006 m.*

Oro kokybės apsaugos srityje perkeltos Bendrosios oro direktyvos ir pagalbinių direktyvų nuostatos. Dar reikia užpildyti kai kurias esmines spragas teisės srityje. Sunkiausias uždavinys yra įgyvendinti *acquis* nuostatas, reglamentuojančias LOJ emisijas dėl benzino laikymo ir transportavimo bei įgyvendinant direktyvos (2001/80/EB) reikalavimus dėl sieros ir azoto išmetimų ribojimo. Jai įgyvendinti reikės tarp 88 – 220 mln. litų⁵³.

Atliekų valdymo srityje buvo pakeista eilė įstatymų, kaip Atliekų tvarkymo įstatymas⁵⁴, kuriame perkeltos ir 2003 m. sausio 27 d. direktyvos 2002/96/EB dėl elektros ir elektroninės

⁵² LR Valstybės kontrolės 2005 m. ataskaita. Vilnius, 2006.

⁵³ Būbnienė R., Dudutytė Z., Greimas E. ir kt. Europos Sąjungos aplinkos apsaugos politika. Vilnius, 2002.

⁵⁴ Nauja įstatymo redakcija nuo 2003 m. sausio 1 d.: Nr. [IX-1004](#), 2002-07-01, Žin., 2002, Nr. 72-3016 su pakeitimais.

įrangos atliekų bei kitų direktyvų nuostatos. Tobulinami kiti įstatymai, priimami strateginiai dokumentai atliekų valdymo ir tvarkymo srityje.

Kitose aplinkos apsaugos valdymo srityse, kaip pramonės taršos ir rizikos valdyme, apsaugos nuo radiacijos ir branduolinės saugos ir kt. Lietuva padarė didelę pažangą derindama su *acquis* pagrindinius saugos standartus ir radiacinio poveikio normas.

Kai kurių neišspręstų problemų dar turime administracinės struktūros atnaujinimo, monitoringo pajėgumų didinimo ir specialistų apmokymo srityse. Lietuvos aplinkos apsaugos specialistai yra pasiekę palyginti gerą kvalifikacijos lygmenį, tačiau kai kuriuose sektoriuose: gamtos apsaugos, atliekų tvarkymo, integruotų leidimų ir geriausių turimų technologijų (GTT) bei chemikalų, reikia ir toliau stiprinti gebėjimus bei gerinti informuotumą apie ES reikalavimus visuose lygmenyse. Lietuvoje dažnai panašūs įgaliojimai suteikiami kelioms institucijoms ir administraciniams lygmenims, todėl dažnai tampa neaiški jų atsakomybė. Šiuo metu yra svarbu stiprinti aplinkos apsaugos leidimų tam tikrai veiklai išdavimo koordinavimą ir plėsti tarpinstitucinius informacijos srautus⁵⁵.

Aplinkos apsaugos *acquis* Lietuva sugebėjo perkelti per vidutinės trukmės laikotarpį. Tačiau visiškai kurių teisės aktų (pvz., dėl geriamo vandens, kai kurių atliekų tvarkymo klausimų ir oro taršos) perkėlimo galima laukti tik per ilgesnį laikotarpį, tam reiks žymiai padidinti aplinkosaugos investicijas bei toliau tobulinti darbuotojų gebėjimus⁵⁶.

2.3 ES ir Lietuvos partnerystė aplinkosaugos finansavimo srityje

Dabartiniu metu politinės aplinkos apsaugos nuostatos Europos Sąjungoje remiamos ne tik aplinkos apsaugos veiksmų programomis, bet ir specialiais procesais, priemonėmis ar principais. Tačiau EK tik nuo 1983 metų pradeda skirti dėmesį finansinėms priemonėms, įgalinančioms skatinti aplinkos teršimo prevenciją. Tais metais, vadovaujantis nuostata, kad vien teisinių priemonių nepakanka dinamiškai plėtoti aplinkos apsaugos politiką, buvo įkurtas Europos aplinkos fondas. Buvo priimti du reglamentai dėl finansinės paramos kurti įvairiems projektams: diegti „švarias“ technologijas, naujus metodus aplinkos kokybei stebėti, nykstančioms paukščių rūšims palaikyti ir pan. pvz. Baltijos bei kitų jūros vandens ir pakrančių apsaugai buvo sukurta programa, patvirtinta reglamentu 1991 m., įpareigojanti EB skirti jos įgyvendinimui kelias dešimtis milijonų eurių (dabar - eurų), bet tai buvo santykinai mažos sumos. 1993 m. Europos Sąjungos šalių vadovų susitikime buvo priimtas sprendimas

⁵⁵ Ragulskytė -Markovienė R., Aplinkos teisė. Vilnius, 2005.

⁵⁶http://www.esparama.lt/ES_Paramam/bpd_2004_2006m_medis/administravimo_sistema/bpd_igyvendinimo_vertinimas/files/BPD_igyv_sist_vertinimas_Copy.doc(2006-10-25).

dėl ES plėtros, priimant naujomis narėmis centrinės ir Rytų Europos šalis. Nuo to laiko prasidėjo naujas ES plėtros procesas. Vienas iš žingsnių, užtikrinant greitesnę narystės siekiančių šalių priėmimą, buvo patirtinti nauji Pasirengimo narystei paramos fondai kaip finansinės ES paramos šaltinis⁵⁷. Siekiant giliau išsiaiškinti ES finansinės paramos efektyvumą Lietuvai aplinkos apsaugos srityje darbo autorė rėmėsi ekspertų nuomonėmis:

Dr. Daiva Semėnienė – Aplinkos apsaugos centro direktorė (toliau tekste – Ekspertė AAPC) „*Europos Sąjungos finansinė parama yra labai svarbi įgyvendinant aplinkos apsaugos politiką. Kad atitiktų reikalaujamas normas vandens ir atliekų sektoriuose, ypatingai naujosioms šalims narėms reikia daug investicijų. ES finansinė parama žymiai palengvina valstybės biudžeto bei mokesčių mokėtojų našta: valstybės biudžeto lėšos gali būti skiriamos kitiems sektoriams finansuoti; mokesčių mokėtojai neturi mokėti už paskolas*”.

Dr. Laima Liucija Andrikienė – 1990 m. kovo 11-osios Akto signatarė; 1990 – 2000 m. Lietuvos Respublikos Seimo narė; Prekybos ir pramonės, Europos reikalų ministrė; nuo 2004 m. iki dabar Europos Parlamento narė (toliau tekste – Ekspertė EP) „*Kiekviena valstybė formuluoja savo prioritetus ir tikslus, numato priemones ir veiksmus, kuriuos ji finansuoja, naudodama ES biudžeto ir nacionalinio biudžeto lėšas.*

ES finansinės paramos įsisavinimo efektyvumas priklauso nuo to, ar:

- 1) *ES finansinė parama yra pakankamo dydžio, atitinkanti realius tos šalies poreikius,*
- 2) *šalis kandidatė arba ES valstybė narė teisingai atliko SWOT analizę, ar objektyviai, teisingai nustatė prioritetus ir priemones, kurios bus finansuojamos naudojant ES paramą,*
- 3) *šalis kandidatė arba ES valstybė narė turi pakankamus administracinius gebėjimus, geba sukurti efektyviai veikiančią ES lėšų administravimo sistemą”.*

Ekspertas AM1 – „*Atsakymas vienas – labai padeda, tik realybė nėra tokia paprasta, kaip galėtų atrodyti iš pirmo žvilgsnio. Parama nėra labdara ir jos negalima išdalinti visiems norintiems po lygiai. Reikia laikytis tam tikrų visiems bendrų ES reglamentų, o taip pat nacionalinės teisės reikalavimų. Būtent čia ir prasideda sunkumai”.*

Ekspertų nuomonės iš esmės patvirtino sukurtų ES finansinių instrumentų svarbą aplinkos apsaugos sektoriui Lietuvoje siekiant įgyvendinti aplinkos politiką pasirošimo narystei laikotarpiu ir vėliau, įstojus į ES. Lietuva pirmąjį ES finansavimą aplinkos apsaugai pradėjo gauti iš PFARE programos.

⁵⁷ <http://www.zalieji.lt/temos/ES/es1>. (2006-11-05).

3. PIRMINĖ ES FINANSINĖ PARAMA APLINKOS APSAUGAI LIETUVOJE

Lietuvai, integruojantis į ES ir siekiant įgyvendinti ES aplinkos apsaugos reikalavimus, atsivėrė naujos finansinės galimybės, leidžiančios šaliai pasinaudoti ES sukurtomis finansavimo programomis – PHARE, ISPA ir SAPARD, nes ES priėmus politinį sprendimą dėl jos išplėtimo ir naujų šalių priėmimo buvo akivaizdu, kad pastarųjų vykdoma politika nepilnai atitiko ES nustatytą vystymosi kryptį ir reikalavimų. Bendrija, norėdama, kad narystės siekiančios šalys pasirengtų įgyvendinti teisinius ir technologinius reikalavimus, nustatė paramos šaltinius bei jų skyrimo sistemą.

3.1 Institucinių gebėjimų stiprinimui

PHARE programos tikslas (Tarybos reglamentas 3906/89) – padėti Vidurio Europos valstybėms kandidatėms pasirengti stojimui į Europos Sąjungą. Projektai ar bendradarbiavimo priemonės turėjo būti vykdomos žemės ūkio, pramonės, investicijų, energetikos, mokymo, aplinkos apsaugos, prekybos ir paslaugų srityse. Programa pradėta vykdyti 1989 m. Lenkijai ir Vengrijai, vėliau išsiplėtė ir į kitas šalis. Lietuva PHARE pagalbą pradėjo gauti nuo 1991 m. Nuo 1990 m. vidurio EB pagalba buvo teikiama pasirengimo narystei ES bendrame kontekste ir atsižvelgiant į Lietuvos poreikius spręsti konkrečius klausimus (kliūtis), kad būtų įgyvendinti vadinamieji trys Kopenhagos ir papildomas Madrido kriterijai: demokratijos stabilumas, žmogaus teisių gerbimas, mažumų apsauga, konkurencinga ekonomika ES rinkoje bei sugebėjimas priimti narystės išipareigojimus. Kiekvienai šaliai kandidatei Komisija nustatė Stojimo partnerystės (SP) prioritetus, tarpinius tikslus, taip pat finansinius išteklius šiems prioritetams įgyvendinti. SP kartu su Nacionalinėmis *Acquis* priėmimo programomis (NAPP) sudarė pagrindinius PHARE programavimo įrankius.

1989–1997 m. PHARE veikė pagal „paklausos“ schemą. Tai reiškia, kad valstybių partnerių vyriausybės pačios siūlė projektus Europos Komisijai. Jeigu projektai atitiko PHARE programos tikslus, jie galėjo būti iš bet kokios srities ir galėjo būti prašoma įvairiausių dydžių paramos. Nuo 1977 m. PHARE programa buvo imta iš esmės orientuoti į stojimą⁵⁸. Institucinių ir administracinių gebėjimų stiprinimas bei nacionalinės teisės aktų derinimas su Europos Sąjungos *Acquis* bei pasiruošimas jų įgyvendinimui yra pagrindinės narystės ES sąlygos bei pagrindiniai PHARE finansinės paramos prioritetai. PHARE finansuoja iki 75 proc. projekto investicinio komponento dalies, likusi dalis turi būti padengta iš Lietuvos lėšų.

⁵⁸ http://www.eudel.lt/lt/paramos_programos/phare.htm#2#2 (2006-10-15).

Pagal pasirašytą 2001 spalio 30 d. Finansinį memorandumą dėl 2001 m. PHARE Nacionalinės pagalbos programos Lietuvos institucinių pajėgumų stiprinimui įgyvendinant ES reikalavimus aplinkosaugos srityje skirta 2,16 mln. eurų⁵⁹.

Paskutiniame XX a. dešimtmetyje PHARE programa buvo pagrindinis dokumentas, kuriuo remiantis buvo formuojamos aplinkosaugos politikos kryptys ir stiprinamos aplinkosaugos institucijos Lietuvoje. Parama aplinkosaugos sektoriui per šią programą buvo nukreipta dviem strateginėmis kryptimis: institucinių ir administracinių gebėjimų stiprinimui bei investicijoms į *Acquis* įgyvendinimą. Ji tęsėsi iki 2003 m., kuomet buvo patvirtintas paskutinių projektų paraiškų finansavimas. Projektų įgyvendinimas tęsis iki 2006 metų pabaigos. PHARE parama skiriama lygiagrečiai ir kitoms aplinkos apsaugos sritims: pagal 2003 m. birželio 19 d. 2003/004.341 Finansinį memorandumą dėl 2003 m. Nacionalinės PHARE programos Lietuvai skirta parama nykstančių augalų ir gyvūnų bei jų arealų apsaugai, įgyvendinant CITES, Berno ir Bonos konvencijas bei su tuo susijusius ES teisės aktus, Nacionalinių taršos mažinimo ir oro kokybės vertinimo programų parengimui, Valstybinių saugomų teritorijų administracijų instituciniam stiprinimui, viso 4,26 mln. eurų⁶⁰.

PHARE programą nuo 2004 iki 2006 metų pakeitė Europos Sąjungos parama pagal Pereinamojo laikotarpio institucijų plėtros priemonę. Ši priemonė skirta testuoti Lietuvos institucijų administracinių gebėjimų stiprinimą bei padėti pašalinti administracinių gebėjimų spragas įgyvendinant EB teisės aktus ir užtikrinti jų vykdymą, remiantis PHARE programos principais 2004–2006 m. Lietuvai pagal šią priemonę skirta 26,9 mln. eurų (2004 m. – 12,9 mln. eurų, 2005m. – 9,4 mln. eurų, 2006 m. – 4,6 mln. eurų), iš jų per 10 proc. aplinkos apsaugos sistemos institucinių gebėjimų stiprinimui.

Kartu su PHARE, 2001 – 2003 metais veikė PHARE Access programa, kuri taip pat finansavo aplinkos apsaugos sritį. Per šį laikotarpį parama buvo suteikta vykdant 14 smulkių projektų už 600 tūkst. eurų. ES parama siekė nuo 37 iki 90 proc. (Phare Access programos ataskaita, NVO informacijos ir paramos centras, 2003).

⁵⁹[http://www.finmin.lt/finmin/content/document.jsp?doclocator=web%2Fstotis_inf.nsf%2F0%2F00252BE729BE8A50C1256D1A00542CBA\(2006-10-16\)](http://www.finmin.lt/finmin/content/document.jsp?doclocator=web%2Fstotis_inf.nsf%2F0%2F00252BE729BE8A50C1256D1A00542CBA(2006-10-16)).

⁶⁰[http://www.finmin.lt/finmin/content/document.jsp?doclocator=web%2Fstotis_inf.nsf%2F0%2F4735D747A2B07AAAC2256D51002483F2\(2006-10-16\)](http://www.finmin.lt/finmin/content/document.jsp?doclocator=web%2Fstotis_inf.nsf%2F0%2F4735D747A2B07AAAC2256D51002483F2(2006-10-16)).

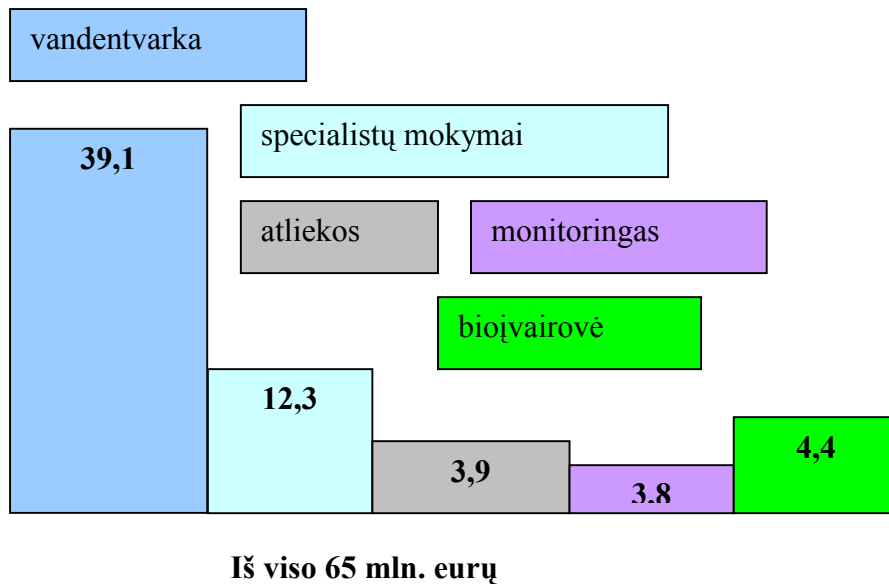
2 lentelė. Europos Komisijos patvirtinti 2004 m. projektai pagal PHARE programos Pereinamojo laikotarpio institucijų plėtros priemonę (mln. eurų) aplinkos apsaugai

2004 m. pereinamojo laikotarpio institucijų plėtros priemonė			
Tikslas	Pereinamojo laikotarpio priemonė Iš viso	Nacionalinis biudžetas	Iš viso
Lietuvos institucinių gebėjimų stiprinimas modeliuojant ir numatant aplinkos oro kokybę	0,765	0,062	0,827
Saugomų teritorijų vadybininkų profesinių įgūdžių tobulinimas	1,05		1,05

Šaltinis: http://www.finmin.lt/finmin/content/document.jsp?doclocator=web%2Fstotis_inf.nsf%2F0%2F679ED444D028EB42C2256F3B003AC68B (2006-10-16)

PHARE lėšos galėjo būti naudojamos ir investicijoms, jei šios investicijos padeda atlikti su *Acquis* įgyvendinimu susijusias funkcijas. Lietuvoje didelė PHARE paramos dalis buvo skirta nuotekų valymo įrenginių bei vandens tiekimo sistemų rekonstrukcijai ir statybai įvairiuose Lietuvos miestuose: Palangos nuotekyno slėginės magistralės statybai, Varėnos vandenvalos įmonei, su Finansų ministerija pasirašyti memorandumai vandens tiekimo ir nuotekų sistemos išplėtimui Anykščiuose (projektas – 3 mln. eurų), Vandens tiekimo ir vandenvalos sistemos išplėtimo Kretingoje (projektas – 3 mln. eurų) ir kt.

Atliekų tvarkymo srityje PHARE parama buvo pasinaudota pavojingų atliekų tvarkymo sistemos kūrimui bei pavojingų atliekų saugojimo ir valymo įrenginių statyboms Klaipėdos, Kauno ir Šiaulių rajonuose, aplinkos monitoringo sistemos kūrimui ir laboratorijų darbo modernizavimui, bioįvairovės ir kraštovaizdžio apsaugai. Viso pagal PHARE programą 1993-2003 m. laikotarpiu Lietuvai buvo skirta apie 65 mln. eurų (3 pav.).

3 pav. Iš P PHARE programos 1993-2003 aplinkosaugai Lietuvoje skirtų lėšų paskirstymas
Šaltinis: Aplinkos ministerijos pranešimas, 2004

Skiriant PHARE lėšas taip pat buvo atsižvelgta į tas problemas, kurias Lietuva turės uždarant Ignalinos atominę elektrinę. Tam buvo skirtos papildomos lėšos. Finansų ministerijos duomenimis 2001– 2003 metams tam tikslui buvo pasirašyta eilė memorandumų dėl AE uždarymo ir atominės saugos 189 mln. eurų PHARE lėšų skyrimo⁶¹.

3.2. Žemės ūkio programos aplinkosaugai

Europos Taryba, atsižvelgdama į EB steigimo sutartį, ypač į jos 308 straipsnį, 1999 m. birželio 21 d. patvirtino reglamentą Nr. 1268/1999 dėl Bendrijos paramos pasirengimo stojimui priemonėms žemės ūkio ir kaimo plėtros srityse Vidurio ir Rytų Europos šalims kandidatėms pasirengimo stojimui laikotarpiu taikymo taisyklės⁶² (dabar pakeistas reglamentu (EB) Nr. 2278/2004). Remiantis šiuo dokumentu, šalims kandidatėms 2000–2006 metų laikotarpiu numatyta teikti finansinę paramą pagal Specialiąją žemės ūkio ir kaimo plėtros paramos programą (SAPARD – angl. Special accession programme for agriculture and rural development). Dalyvavimas šioje programoje šalims kandidatėms sukuria galimybę geriau susipažinti su Europos Sąjungoje vykdoma žemės ūkio ir kaimo paramos politika (palaipsniui priderinant vykdomą nacionalinę politiką prie ES kaimo plėtros politikos), taisyklėmis ir procedūromis. Šios programos pagrindinis tikslas remti narystei ES besirengiančių šalių žemės ūkio modernizavimą, konkurencingumo didinimą, ES taikomų aplinkosaugos, veterinarinių ir

⁶¹[http://www.finmin.lt/finmin/content/document.jsp?doclocator=web%2Fstotis_inf.nsf%2F0%2F32CE5E9BEBA697F0C1256D1B002F238A\(2006-10-17\)](http://www.finmin.lt/finmin/content/document.jsp?doclocator=web%2Fstotis_inf.nsf%2F0%2F32CE5E9BEBA697F0C1256D1B002F238A(2006-10-17)).

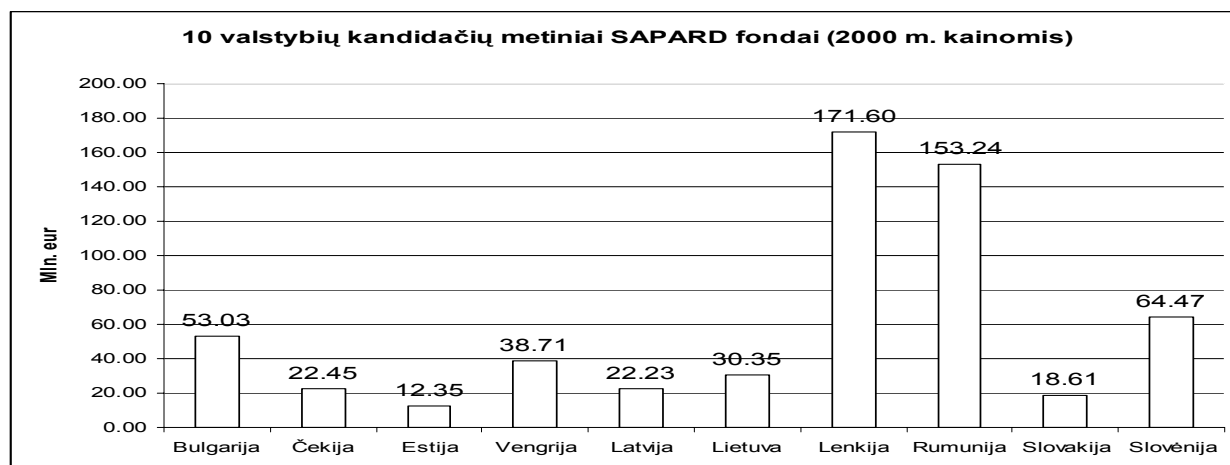
higienos standartų perėmimą, kaimo plėtrą ir alternatyvių pajamų kaimo vietovėse skatinimą. Tarybos reglamente (EB) Nr. 1268/1999 pabrėžiama, jog Bendrijos parama turi atitikti Stojimo partnerystės programoje nustatytas sąlygas ir visų pirma ji turi būti skiriama:

- padėti įgyvendinti *Acquis*, skirtą Bendrajai žemės ūkio politikai ir su ja susijusioms politikos sritims;
- spręsti prioritetines ir konkrečias problemas, susijusias su nuosekliu šalių kandidačių žemės ūkio sektoriaus ir kaimo vietovių derinimu.

SAPARD programos lėšos, kaip ir ES struktūrinių fondų lėšos, skiriamos tuo pačiu principu, t.y. per daugiametes programas. Šių programų rengimas bei lėšų panaudojimas suteikia šaliai candidatei galimybę narystės siekimo laikotarpiu išmokti dirbti su struktūrinių fondų tipo programomis. Nuo 2000 metų kasmet iki 2006 m. per SAPARD programą 10 šalių kandidačių žemės ūkio sektoriui skiriama apie 520 mln. eurų⁶³. Asignavimai kiekvienai šaliai yra grindžiami šiais kriterijais:

- kaimo gyventojų skaičius (KGS);
- žemės ūkio naudmenų (ŽŪN) plotas;
- Šalies bendrasis vidaus produktas (BVP) vienam gyventojui.

Tarp Baltijos šalių pagal SAPARD programą, kaip matome, Lietuvai buvo skiriama didžiausia parama - apie 30 mln. eurų kasmet (4 pav.).

4 pav. Metiniai SAPARD fondai

Šaltinis: Europos Komisijos atstovybė Lietuvoje, 2004

⁶² <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:32004R2278:LT:HTML> (2006-10-05).

⁶³ V.Paulikas. ES bendroji žemės ūkio politika ir administravimas. Vilnius, 2002.

SAPARD programa Lietuvoje įgyvendinama remiantis Specialiąja nacionaline žemės ūkio ir kaimo plėtros programa 2000–2006 metams, oficialiai patvirtinta 2000-11-27 Europos Sąjungos Komisijos sprendimu Nr. 3329. Įvertinus Lietuvos žemės ūkio ir kaimo plėtros politikos ypatumus, nacionalinio finansavimo galimybes ir praktiką, SAPARD programoje tarp numatytų 8 prioritetinės paramos priemonių, trys yra susietos su aplinkos apsauga:

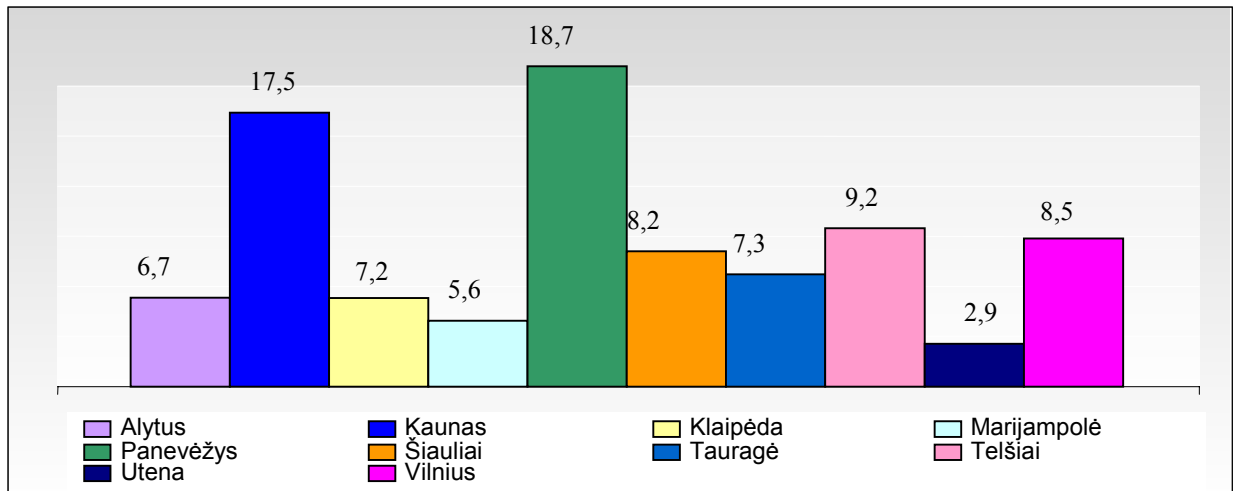
1. Kaimo infrastruktūros tobulinimas.
2. Žemės ūkio paskirties žemės apželdinimas mišku ir miškų infrastruktūros tobulinimas.
3. Agrarinė aplinkosauga.

Pradėjus rinkti paraiškas, „Žemės ūkio paskirties žemės apželdinimas mišku ir miškų infrastruktūros tobulinimas“ programa sulaukė tik 3 projektų ir nė vienas iš jų nebuvo patvirtintas. Tad ir parama pagal šią kryptį neteikta, kaip ir pagal „Agrarinę aplinkosaugą“, kuri nebuvo net akredituota.

SAPARD teikiama parama pagal kryptį „Kaimo infrastruktūros tobulinimas“ padarė teigiamą poveikį aplinkosaugai Lietuvoje. Vienas iš šios krypties finansuojamų sektorių yra vandentvarkos sistemos tobulinimas kaimo vietovėse. Apie 20% Lietuvos kaimo gyventojų naudojami centralizuotu vandentiekio. Tačiau vandentiekio sistemos yra blogos arba labai blogos būklės. Daugiau kaip pusė kaimo gyventojų maistui naudoja šachtinių šulinių vandenį, kurių beveik trečdalis vandenyje nitratų koncentracija yra didesnė už leistiną normą (50 mg/l). 1990 metais nuotėkų surinkimo sistemas turėjo trečdalis stambesnių gyvenviečių. Tačiau dėl įvairių priežasčių šios sistemos dabar jau taip pat neefektyvios, nes yra blogos arba labai blogos būklės.

Ekspertas AMI – „Investicijos didelės, bet gyventojų mokumo lygis, ypač kaimo vietovėse ir mažuose miesteliuose vis dar palyginti žemas. Jiems mokėti po 4-5% šeimos pajamų už komunalines paslaugas gali būti nepakeliama našta. Iš kitos pusės, jei gyventojų žemos pajamos, tai ir 4-5% dydžio išlaidos neleis kokiam nors mažytei vandens tiekimo įmonei surinkti pakankamai lėšų, kad nebankrutuotų. Rūsti gyvenimo realybė yra ta, kad vandens tiekimo ir atliekų tvarkymo savikaina didėja prijungiant „paskutinius“ dar neprijungtus vartotojus, nes jie paprastai gyvena tolimuose užkampiuose“.

SAPARD fondas finansavo 25818 metrų naujo vandentiekio, 5500 metrų pagerinto vandentiekio, 21 artezinį gręžinį, 145491 metrą naujo nuotėkų vamzdžio, 2954 metrus atnaujinto nuotėkų vamzdžio. Parama pasiekė 164 Lietuvos kaimo vietas, kurių vandentvarkos sistemoms tobulinti buvo skirta beveik 92 mln. litų (5 pav.).

5 pav. SAPARD parama vandentvarkos sistemoms tobulinti 2000-2003 m. pagal kryptį „Kaimo infrastruktūros tobulinimas”, tūkst. Lt.

Šaltinis: Nacionalinė mokėjimo agentūra, 2004

Lietuva buvo įsipareigojusi laikytis ES aplinkosaugos reikalavimų, siekiant mažinti neigiamą žemės ūkio poveikį aplinkai, išsaugoti tradicinį landšaftą ir padidinti bioįvairovę, paruošti priemones, kurios užtikrintų ekonomines ir socialines kaimo gyvenimo sąlygas, tačiau „Agrarinės aplinkosaugos” kryptis, kuri turėjo būti įgyvendinta Biržų ir Pasvalio rajonuose, Dovinės upės baseino dalyje ir Šilutės rajone, net nebuvo pradėta įgyvendinti. Tai patvirtina Eksperto AM nuomonę dėl SAPARD lėšų įsisavinimo kaimo vietovėse.

Vertinant tokią padėtį, per Monitoringo komiteto susitikimą, kuris vyko 2003 m. kovo 25 d., buvo pažymėta, jog šalims kandidatėms yra labai svarbu bent pradėti įgyvendinti šią kryptį kaip galima greičiau siekiant įgyti tam tikros patirties, nes projektų, susijusių su aplinkosauga įgyvendinimas trunka ilgiau nei kitų priemonių įgyvendinimas, kadangi tai susiję su gamtoje vykstančių procesų inercija.

Europos Komisija, vykdydama decentralizuotą valdymą, 2001-11-26 priėmė sprendimą perduoti pasirengimo narystei pagalbos žemės ūkiui ir kaimo plėtrai tvarkymą Lietuvos Respublikos vykdomosioms agentūroms, kurios už tai bus atsakingos. Vadovaujantis Daugiamete finansavimo sutartimi ir Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1999 m. lapkričio 11 d. nutarimu Nr. 1266 „Dėl Nacionalinės mokėjimo agentūros prie Žemės ūkio ministerijos įsteigimo”, SAPARD programos įgyvendinimui buvo akredituota Nacionalinė mokėjimo agentūra (NMA) prie Žemės ūkio ministerijos.

Lietuvos Respublikos vyriausybė priimdama 2001 m. liepos 31 d. nutarimą Nr.953 „Dėl finansinių Europos Sąjungos paramos programų lėšų administravimo, valdymo ir

kontrolės tvarkos”⁶⁴, nustatė SAPARD programos lėšų valdymą ir kontrolę. Remiantis šiuo nutarimu, SAPARD programos lėšos, skirtos įgyvendinti projektams Lietuvoje, iš Nacionalinio fondo pervedamos NMA.

3.3 ISPA fondo lėšos

1999 m. birželio 26 d. *Official Journal of the European Communities* (OJ) paskelbtas Reglamentas Nr. 1267/1999⁶⁵, kuriuo įsteigiamas struktūrinės pasirengimo narystei politikos instrumentas ISPA. Nuo tada ES dešimčiai Rytų ir Vidurio Europos valstybių – šalių kandidačių, tarp jų ir Lietuvai, įsipareigojo teikti finansinę paramą, siekdama padėti jų integracijai į ES. ISPA (angl.: *The Instrument for Structural Policies for Pre-accession*) buvo sukurtas Sanglaudos fondo pagrindu. Jis buvo skirtas modernizuoti ir plėtoti aplinkosaugos bei transporto infrastruktūrą Vidurio ir Rytų Europos šalyse kandidatėse. ISPA finansinės paramos programos tikslas - padėti narystei besirengiančioms valstybėms priartėti prie ES šalių senbuvių išsivystymo lygio, t.y. padėti įgyvendinti Stojimo partnerystės ir Nacionalinės *Acquis* priėmimo programos tikslus aplinkosaugos bei transporto sektoriuose bei supažindinti jas su Sanglaudos fondo veikimo principais.

Iš viso ISPA lėšos sudaro iki 1080 mln. eurų (2001 m. kainomis) per metus. Šie skaičiai koreguojami pagal metinę infliaciją. Europos Komisija, taikydama tuos pačius kriterijus kaip ir Sanglaudos fondui, priėmė sprendimą paskirstyti ISPA lėšas tarp paramą gaunančių valstybių atsižvelgiant į :

- Šalies gyventojų skaičių;
- BVP vienam gyventojui;
- šalies plotą.

Remiantis šiais kriterijais, Lietuvai kasmet buvo skiriama 4–6 proc. ISPA biudžeto, t.y. nuo 42 iki 61 mln. eurų. Pagal gaunamos paramos dydį Lietuva tarp Rytų ir Vidurio Europos šalių kandidačių yra šeštoje vietoje. (žr. 3 lentelę).

⁶⁴ Valstybės žinios, 1999, Nr. 97-2801.

⁶⁵ <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:1999:161:0073:008:LT:HTML;> (2006-10-26).

3 lentelė. ES paramos fondo ISPA biudžeto 2000 – 2004 m. paskirstymas tarp dešimties šalių kandidačių

Šalis kandidatė	ISPA biudžeto dalis, %	ISPA biudžeto dalis (mln. eurų)
Bulgarija	8.0 - 12.0	83.2-124.8
Čekija	5.5 - 8.0	57.2-83.2
Estija	2.0 - 3.5	20.8-36.4
Vengrija	7.0 - 10.0	72.8-104.0
Latvija	3.5 - 5.5	36.4-57.2
Lietuva	4.0 - 6.0	41.6-62.4
Lenkija	30.0 - 37.0	312.0-384.8
Rumunija	20.0 - 26.0	208.0-270.4
Slovakija	3.5 - 5.5	36.4-57.2
Slovėnija	1.0 - 2.0	10.4-20.8

Šaltinis : ISPA Lietuvoje 2000-2004, LR Finansų ministerija, 2004

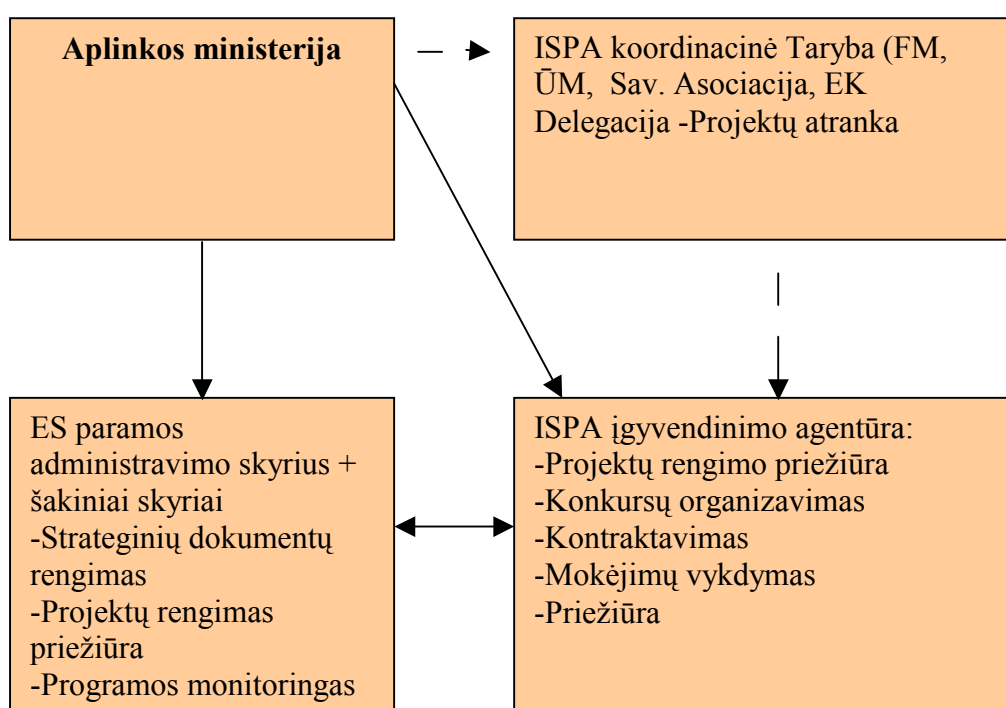
ISPA reglamente⁶⁶ nustatyta, kad būtina rasti balansą tarp aplinkos ir transporto sričių priemonių, todėl EK, skirstydama biudžetą, stengiasi transporto ir aplinkos sektoriams skyrė po 50 proc. lėšų. ISPA finansuojamų projektų sąmata negali būti mažesnė nei 5 mln. eurų, parama teikiama negražintina tiesiogine forma.

ISPA fondas finansuoja iki 75 proc. projekto vertės, nors išimtiniais atvejais finansavimas gali būti padidintas iki 85 proc. Likusi lėšų dalis gali būti užtikrinta iš tarptautinių finansinių institucijų, kaip Europos investicijų bankas, Europos regioninės plėtros bankas, Šiaurės investicijų bankas, Šiaurės aplinkosaugos fondas, o taip pat iš valstybės ar privačių kompanijų lėšų. Nedidelė ISPA biudžeto dalis gali būti naudojama finansuoti parengiamosioms studijoms ir techninei pagalbai, reikalingai projektams rengti ir jų vadybai.

Atsižvelgiant į investicijų aplinkos apsaugos sektoriuje poreikį ir ES galimą paramą bei jos teikimo sąlygas, LR Aplinkos ministerija 2000 m. parengė Nacionalinę ISPA strategiją aplinkos sektoriui, kurią patvirtino EK. Remiantis ISPA strategijos prioritetiniais projektais,

⁶⁶ Tarybos reglamentas (EB) Nr. 1267/1999, 1999 m. birželio 21 d.

2000 – 20003 m. laikotarpiui Europos Komisija ISPA paramą patvirtino 19 aplinkos apsaugos projektų, iš kurių 17 investicijų (9 vandenvalos bei vandens tiekimo ir 8 atliekų sektoriuose) ir 2 projektams teikiama techninė parama. Siekiant atitikti EK nustatytą ISPA projektų dydžio ribą – 5 mln., šie projektai įgyvendinami remiantis baseininiu (vandentvarkos bei vandenvalos sektoriuje) ir regioniniu (atliekų sektoriuje) principais. Šių projektų finansavimo ir įgyvendinimo pagrindas yra LR Vyriausybės ir Europos Komisijos pasirašomi finansiniai memorandumai. Aplinkos apsaugos finansavimui 2001–2004 metų laikotarpyje pasirašyta net septyniolika memorandumų⁶⁷. Visi jie iš esmės skirti vandenių apsaugos ir atliekų tvarkymo sektoriams. 6 paveiksle parodyta ISPA administravimo struktūra:

6. pav. ISPA administravimo struktūra Lietuvoje iki 2004 m,

Šaltinis: LR Aplinkos ministerija, 2005

Šio fondo parama prisidėjo prie ženklų aplinkosaugos pokyčių Lietuvoje.

Kaip teigia Ekspertė EP- „ISPA paramos įgyvendinimas buvo svarbus kuriant ir stiprinant administracinius gebėjimus, būtinus ES struktūrinių fondų paramai aplinkos apsaugos srityje administruoti“. Per visą laikotarpį 2000–2006 m. ISPA parama aplinkos apsaugos sektoriui Lietuvoje sudaro apie 182 mln. eurų, arba apie 26 mln. eurų per metus. Investuojant ISPA lėšas į aplinkos apsaugos sektorių, didžiausias dėmesys skiriamas nuotekų

⁶⁷[http://www.finmin.lt/finmin/content/dokumentai.jsp?category=\(2006-12-01\)](http://www.finmin.lt/finmin/content/dokumentai.jsp?category=(2006-12-01))

valymo, geriamojo vandens, bei buitinių atliekų tvarkymo problemoms spręsti, kurios siekiant įgyvendinti ES aplinkos apsaugos politiką. Tai įvardinta Valstybinėje aplinkos apsaugos strategijoje (VAAS)⁶⁸.

Vandens apsaugos sektorius – daugiausia išlaidų reikalaujanti aplinkos apsaugos sritis, nes jam keliami svarbūs tikslai: pagerinti geriamo vandens kokybę, sumažinti požeminio vandens taršą ir paviršinio - buitinėmis nuotekomis. Šie tikslai yra susiję su tam tikra Lietuvos specifika, nes mūsų šalyje buitinis vanduo išimtinai tiekiamas iš požeminių šaltinių, kaip nei vienoje iš ES šalių. Tai įpareigoja ypatingą požeminių vandenų apsaugą.

Lietuvoje pagrindinės investicijos į vandentvarką yra susijusios su Bendrosios vandens politikos direktyvos (BVPD) (2000/60/EB)⁶⁹, Miestų nuotekų valymo direktyvos (91/271/EEB)⁷⁰ bei Direktyvos dėl žmonėms vartoti skirto vandens kokybės (98/83/EB)⁷¹ reikalavimų įgyvendinimu.

Svarbiausi BVPD reikalavimai – įdiegti vandens išteklių valdymą upių baseinų principu bei užtikrinti, kad iki 2016 metų visų vandens telkinių būklė būtų „gera“. „Upės baseinas“ – tai sausumo plotas, iš kurio visi paviršiniai vandenys per upelius, upes ir galbūt ežerus nuteka į jūrą per vienos upės žiotis, estuariją ar delta⁷². Baseininio valdymo esmė yra vandens apsaugos ir valdymo organizavimas ne administraciniais vienetais, o upių baseinais, jiems sukuriant baseinų valdymo planus. Administracinių priemonių koordinavimui šalies teritorijoje išskiriami upių baseinų rajonai (UBR), kurie apima sausumos ir jūros plotą, į kuri įeina vienas ar keli gretimi upių baseinai kartu su visais susijusiais požeminiais ir pakrančių vandenimis⁷³. Vandens išteklių valdymo tikslais Lietuvos upių baseinai buvo sujungti į keturis UBR – Nemuno, Ventos, Lielupės ir Dauguvos⁷⁴, jiems rengiami baseinų valdymo planai.

7 paveiksle parodyti pagrindiniai Lietuvos upių baseinai, kurie detalizuojant dar skirstomi į pabaseinius, kaip investiciniai rajonai.

⁶⁸ Valstybės žinios, 1996, Nr. 103-2347.

⁶⁹ http://www3.lrs.lt/pls/inter1/dokpaieska.showdoc_l?p_id=15498 (2006-10-14).

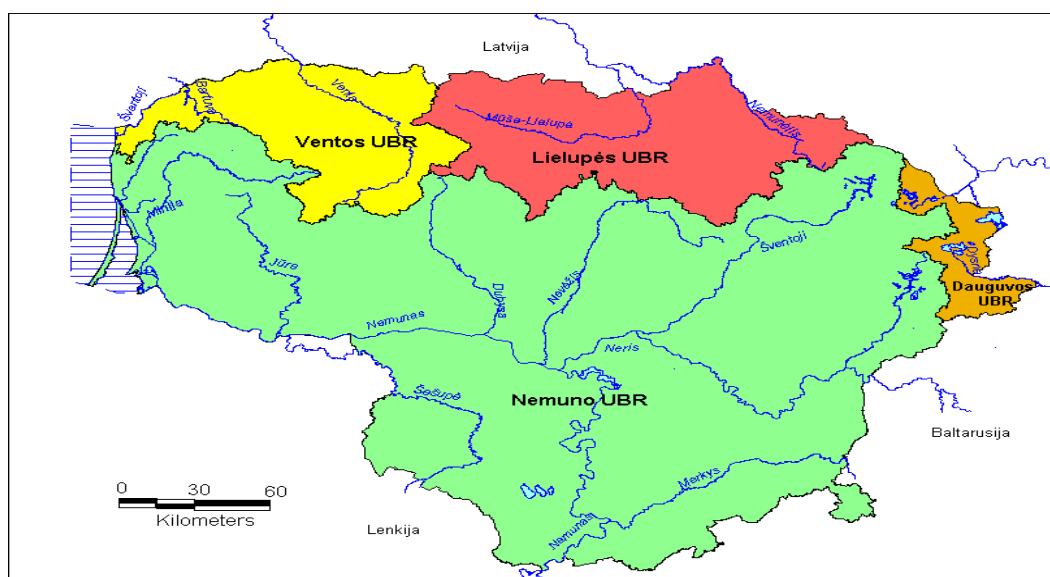
⁷⁰ http://www3.lrs.lt/pls/inter1/dokpaieska.showdoc_l?p_id=11938 (2006-10-14).

⁷¹ http://www3.lrs.lt/pls/inter1/dokpaieska.showdoc_l?p_id=18612&p_query=&p_tr2=2(2006-10-14).

⁷² BVPD, 2 straipsnis.

⁷³ Ten pat.

⁷⁴ Visi jie tarptautiniai.

7 pav. Pagrindiniai upių baseinų rajonai (UBR) Priklauso Baltijos jūros baseinui.

Šaltinis: aaa.am.lt/VI/files/0.326240001075202823.ppt(2006-10-14)

EP Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomone, BVPD labai pakeitė ES vandens politikos kryptį⁷⁵.

Siekiant išsaugoti vandens kokybę, ypač svarbu sukurti tokią vandens išteklių apsaugos ir valdymo sistemą, kuri leistų kuo efektyviau naudoti šiems tikslams skiriamas ES ir kitas lėšas. Be teisinės vandens apsaugos sistemos tobulinimo, prioritetinėmis veiklos kryptimis, kaip minėjome, buvo pasirinktas vandens taršos komunalinėmis nuotekomis mažinimas bei centralizuotų vandens tiekimo ir valymo sistemų renovacija.

ISPA finansavo 2003 m. baigtus 6 investicinius projektus Klaipėdos, Panevėžio, Šiaulių, Jurbarko, Skuodo, Prienų miestų nuotekų valymo įrenginių statybai, kurių bendra vertė 264 mln. Lt., taip pat 6 vandenvalos projektus Druskininkų, Jonavos, Kauno, Neringos, Vilniaus, Radviliškio savivaldybėse, kurių bendra vertė apie 347 mln. Lt, iš jų ISPA parama sudarė 186 mln. Lt⁷⁶.

Vystantis pramonei, kylant visuomenės pragyvenimo lygiui ir vartojimui, atliekų tvarkymas tampa vis aktualesnis. ES politika atliekų tvarkymo srityje apibrėžta Bendrijos atliekų tvarkymo strategijoje, o jos įgyvendinimą reglamentuoja ES teisės aktai. Bendrosios ES atliekų tvarkymo politikos principai nustatyti Bendrojoje atliekų direktyvoje (75/442/EEB) ir ją

⁷⁵<http://eescopinions.eesc.europa.eu/eescopiniondocument.aspx?language=lt&docnr=125&year=2005> (2006-10-19).

papildančioje Pavojingų atliekų direktyvoje (91/689/EEB). ISPA fondo lėšų pagalba Lietuvoje pradėtos kurti regioninės atliekų tvarkymo sistemos, kurių sukūrimo tikslas – įdiegti 10 regioninių sąvartynų ir atliekų surinkimo sistemas, uždaryti ES reikalavimų neatitinkančių sąvartynus. Regionines atliekų tvarkymo sistemas sudaro šie elementai: regioninio sąvartyno statyba, senų sąvartynų uždarymas ir rekultivavimas, atliekų tvarkymo įrenginių diegimas, reikiamų transporto sistemų kūrimas, kompostavimo ir didžiagabaričių atliekų aikštelių statyba. Kuriant su ES ISPA parama regionines atliekų tvarkymo sistemas, pradėti įgyvendinti 5 regioninių atliekų tvarkymo investicijų projektai (Šiaulių, Tauragės, Telšių, Marijampolės, Alytaus, Vilniaus).

ISPA, finansuodama transporto sektorių taip pat netiesiogiai prisideda prie švarios aplinkos išsaugojimo, o tuo pačiu aplinkos apsaugos politikos vykdymo. Plėtojant geležinkelių infrastruktūrą nuimamas didelis krovinių automobilių srautas keliuose ir miestuose. Tai tiesiogiai susiję su atmosferos apsauga. Finansuodama greitkelių, aplinkkelių tiesimą ir rajoninių asfaltavimą pasiekiami biologinės įvairovės išsaugojimo (atitveriami keliai nuo gyvūnų, daromi gyvūnams perėjimo koridoriai ir kt.), atmosferos taršos mažinimo (ypač miestuose) ir kt. tikslai.

PHARE, SAPARD ir ISPA programos ženkliai prisidėjo prie aplinkos apsaugos politikos ir jos tikslų įgyvendinimo prieš įstojant Lietuvai į ES. Buvo atlikti dideli darbai vandentvarkos, atliekų valdymo, žemės ūkio ekologizavimo srityse. Šios programos įgalino kelti mūsų specialistų kvalifikaciją, stiprinti institucinius gebėjimus, pasiruošti struktūrinių ir kitų fondų panaudojimui aplinkos apsaugos srityje. Todėl šios programos vertinamos labai pozityviai.

⁷⁶http://www.finmin.lt/finmin/selectpage.do?doclocator=%2Fweb%2Fstotis_inf.nsf%2F0%2FF1377E3C5B06DE

4. ES FINANSAVIMO ŠALTINIAI APLINKOS APSAUGAI LIETUVAI TAPUS ES NARE

Lietuvai tapus pilnateise ES nare, priešstojimines finansines programas pakeitė ES struktūriniai fondai ir Sanglaudos fondas. PHARE programą pakeitė Europos regioninės plėtros ir Europos socialinis fondai, SAPARD – Europos žemės ūkio garantijų ir orientavimo fondo Orientavimo dalis ir Žuvininkystės orientavimo finansinė priemonė, ISPA – Sanglaudos fondas. Ekspertė EP– nurodė ir į kitas ES iniciatyvas, kurios padeda pasiekti aplinkos apsaugos tikslus: „reikėtų paminėti ir tokias iš ES biudžeto finansuojamas programas, kaip INTERREG, LEADER+, URBAN ir EQUAL; Lietuvai šiame programavimo laikotarpyje numatytos lėšos iš INTERREG (22,9 mln. eurų) ir EQUAL (11,7 mln. eurų) programų“. Jos finansuojamos: URBAN ir INTERREG iš ERDF, LEADER+ iš EAGGF bei EQUAL iš ESF programų.

Lietuvos aplinkos sektorių ES struktūriniai ir Sanglaudos fondas finansuoja pagal Bendrojo programavimo dokumento (BPD)⁷⁷ I prioriteto „Socialinės ir ekonominės infrastruktūros plėtra“ 1.3 priemonę „Aplinkos kokybės gerinimas ir žalos aplinkai prevencija“. Parama skiriama tokioms veiklos grupėms, kaip: geriamojo vandens tiekimas ir nuotekų tvarkymas; praeities taršos ir jos teritorijų nustatymas bei išvalymas; saugomų ir nesaugomų teritorijų įsteigimas bei tvarkymas; aplinkos monitoringo, kontrolės ir prevencijos stiprinimas; informavimas apie aplinką ir visuomenės aplinkosauginio švietimo skatinimas.

Ekspertai, kalbėdami apie BPD numatytas aplinkos apsaugos politikai veikas, turėjo įvairias nuomones:

Ekspertė EP– „Nesu aplinkosaugos ekspertė, į šį klausimą man sunku atsakyti, tačiau kiek teko susipažinti su padėtimi, sakyčiau, kad nepakankamai. Kita vertus, jei ES lėšos lieka nepanaudotos, logiška būtų manyti, kad skirtos lėšos viršijo Lietuvos poreikius, pagrįstus administraciniais gebėjimais lėšas administruoti ir jas panaudoti pagal paskirtį“.

Ekspertas AM1 – „Pačiame BPD – taip, o BPD prieduose – ne. Trūksta detalumo“.

Ekspertė LRV – „Svarbiausi poreikiai ir prioritetai atsispindi. Aišku, ne visi. Tikriausiai sunku (gal ir nebūtina) į vieną dokumentą sutalpinti visas aplinkosaugines problemas su jų sprendimo būdais ir tam numatytomis lėšomis. Kol kas lieka „už borto“ spartus ir stichiškas transporto eismo intensyvumo augimas ir iš to kylančios aplinkosaugos

71C2256F2400303AC9%3FopenDocument&pathid=2B43678D22AA49B7C2256F240030344B(2006-11-25).

⁷⁷ 2004-2006 metų BPD buvo patvirtintas LR Vyriausybės 2004 m. rugpjūčio 2 d.

<http://www.am.lt/VI/files/0.478640001110189280.doc>; (2006-09-14)

problemos miestuose (oro tarša, triukšmas, kt.). Taip pat įvertinimo, koordinuotų pastangų ir efektyvaus valdymo trūksta miestų ir urbanizuotų teritorijų, priemiesčių plėtrai ir iš to kylančioms aplinkosaugos problemoms, jų valdymui“.

Apie panašias problemas kalbama ir Lietuvos 2004–2006 m. BPD įgyvendinimo sistemos vertinimas. Galutinė ataskaita (Vilnius, 2005): „...per siauras įvardinimas susiaurina galimybes pasinaudoti ES SF parama. Ypač buvo išskirta BPD 1.3 priemonė „Aplinkos kokybės gerinimas ir žalos aplinkai prevencija...“⁷⁷.

4.1 Sanglaudos fondas – pagrindinis finansinis instrumentas, įgyvendinant aplinkos apsaugos politiką Lietuvoje

Prielaidos sukurti Sanglaudos fondą sudarytos 1993 m. lapkričio 1 d. įsigaliojus Europos Sąjungos (Mastrichto) sutarčiai, kurioje yra suformuluotas pagrindinis Europos Bendrijos tikslas – kuriant bendrąją rinką bei ekonominę ir pinigų sąjungą, taip pat įgyvendinant bendrą politiką, skatinti suderintą ir subalansuotą ekonominę veiklą, tolygią plėtrą atsižvelgiant į aplinkosaugą, padėti siekti didelės ekonomikos funkcionavimo konvergencijos, aukšto aprūpinimo darbu bei socialinės apsaugos lygio, gyvenimo lygio kilimo bei gyvenimo kokybės gerėjimo ir valstybių narių ekonominės bei socialinės sanglaudos ir solidarumo. Pagal Reglamento Nr. 1164/94⁷⁸ nuostatas, Sanglaudos fondas prisideda prie Bendrijos ekonominės ir socialinės sanglaudos stiprinimo, teikdamas paramą aplinkosaugos projektams, kuriais siekiama Europos Sąjungos sutartyje apibrėžtų ES aplinkos politikos tikslų ir kurie yra susiję su ES aplinkosaugos direktyvų reikalavimų įgyvendinimu. Be to, šie projektai turi atitikti Darnaus vystymosi veiksmų programos prioritetus. Jo lėšos taip pat gali būti skiriamos kaip techninė parama (įvairioms priemonėms ir studijoms, projektų techninei ir finansinei ekspertizei, poveikiui aplinkai vertinti ir kt.), tokiu būdu užtikrinant tinkamą projektų kokybę, tai yra jų parengimą, valdymą ir poveikį.

Sanglaudos fondas finansiškai prisideda prie projektų valstybėse narėse, kurių bendrasis nacionalinis produktas (BNP), tenkantis vienam gyventojui yra mažesnis nei 90 proc. Bendrijos vidurkio ir kurios įgyvendina Ekonominės konvergencijos programą. Sanglaudos fondo biudžeto dalis kiekvienai šaliai narei, kuri nurodyta kaip galinti gauti paramą iš šio fondo, nustatoma remiantis objektyviais kriterijais:

- gyventojų skaičiumi;

⁷⁸ [http://www3.lrs.lt/pls/inter1/dokpaieska.showdoc_l?p_id=34393\(2006-10-24\)](http://www3.lrs.lt/pls/inter1/dokpaieska.showdoc_l?p_id=34393(2006-10-24)).

- BNP dalimi, tenkančia vienam gyventojui;
- teritorijos plotu.

Remiantis Tarybos reglamento Nr. 1164/94, 10 straipsniu⁷⁹, iš Sanglaudos fondo finansuojami ne mažesni kaip 10 mln. eurų vertės projektai. Jie privalo atitikti Sutartį ir galiojančius Bendrijos įstatymus, atkreipiant dėmesį į konkurencijos, aplinkos ir viešųjų sutarčių sudarymo taisykles. Projektus atrenka ir įgyvendina šalis-paramos gavėja, ji atsakinga ir už valdymą bei finansinę priežiūrą. Projektus nuolat prižiūri ir EK⁸⁰. Maksimalus iš Sanglaudos fondo skiriamos paramos dydis yra 80 proc. – 85 proc. projekto vertės. Jis gali būti mažinamas jeigu yra galimybės pritaikyti principą "teršėjas moka" arba jei įgyvendinant projektą gaunama pajamų. Parengiamosios studijos ir techninės paramos priemonės išimties tvarka gali būti finansuojamos 100 proc. visų jų išlaidų.

Lietuvoje Sanglaudos fondo aplinkos apsaugai skirtos lėšos yra administruojamos vadovaujantis 2001 m. liepos mėn. 31 d. LR Vyriausybės nutarimu Nr. 953 „Dėl finansinių Europos Sąjungos paramos programų lėšų administravimo, valdymo ir kontrolės tvarkos^{81,82}. Administravimo ir lėšų kontrolės Lietuvoje schema pateikta 5 priede.

Lietuvai tapus ES nare, įvertinus ir tai, kad visi ISPA projektai, kurie nebuvo baigti įgyvendinti iki 2004 m. gegužės 1 d., tęsiami iš Sanglaudos fondo lėšų, Sanglaudos fondo 2004-2006 m. programavimo laikotarpiu numatyta skirti 608,87 mln. eurų, iš kurių maždaug 304 mln. eurų tenka aplinkos sektoriui⁸³.

Siekiant užtikrinti efektyvų Sanglaudos fondo lėšų 2004–2006 m. panaudojimą, 2004 m. vasario mėn. buvo patvirtinta Sanglaudos fondo strategija 2004–2006 metams, suderinta su EK⁸⁴. Strategijoje apibrėžiamos pagrindinės šio fondo paramos panaudojimo kryptys, kurios atitinka ilgalaikius Lietuvos aplinkos apsaugos tikslus bei ES politikos gaires aplinkos apsaugos srityje. Joje numatyta vandens apsaugos sektoriuje didžiausią dėmesį skirti ES miesto nuotekų valymo direktyvos ir žmonėms vartoti skirto vandens kokybės direktyvos reikalavimams įgyvendinti pereinant prie investicijų projektų formavimo upių baseinų principu. Aplinkos ministerija, remdamasi gamtiniu ir aglomeracijos dydžio principais,

⁷⁹ [http://www3.lrs.lt/pls/inter1/dokpaieska.showdoc_l?p_id=34393\(2006-10-24\)](http://www3.lrs.lt/pls/inter1/dokpaieska.showdoc_l?p_id=34393(2006-10-24)).

⁸⁰ http://www.eudel.lt/lt/strukturiniai_fondai/index4.htm (2006-10-11).

⁸¹ 2002-02-14 AM įsteigė ISPA įgyvendinimo agentūrą, kurios pavadinimas pakeistas į Aplinkos projektų valdymo agentūrą (APVA) nuo 2004 -01-01. Veikla finansuojama iš nacionalinio biudžeto. Nuo 2004 m. APVA administruoja ir Struktūrinių fondų projektus.

⁸² ISPA Lietuvoje. 2000-2004. Vilnius: Finansų ministerija, , 2004.

⁸³ Sanglaudos fondas – realūs pokyčiai į gerą. 2000-2006. Vilnius: Finansų ministerija, 2006.

⁸⁴ ISPA Lietuvoje. 2000-2004. Vilnius: Finansų ministerija, 2004.

identifikavo 5 upių baseinus (Nemuno aukštupio, Nemuno žemupio, Nemuno vidurupio, Neries ir Ventos – Lielupės), kurių kiekvienas yra padalintas į 3 investicijų paketus. Upių baseinų vandentvarkos planai apima 20 metų laikotarpį. Investicijų poreikis nuotekų ir geriamojo vandens tiekimo ir valymo sistemų rekonstravimui ir plėtrai gyvenvietėse su daugiau kaip 500 gyventojų kiekviename baseine siekia 200 mln. eurų. Kiekvieno paketo vertė yra apie 50–60 mln. eurų.

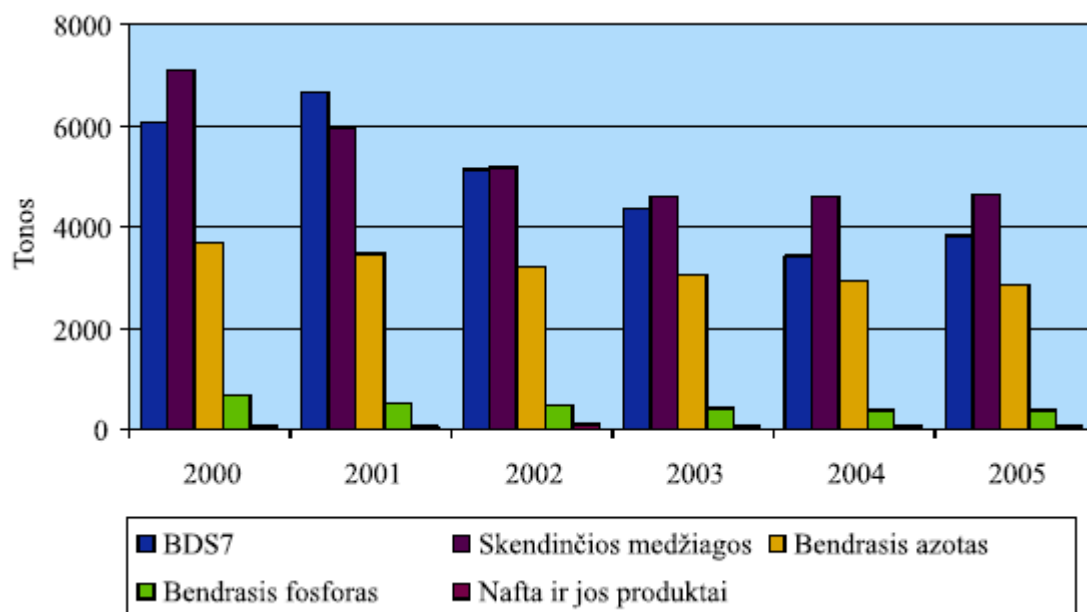
Investuojant Sanglaudos fondo paramą į nuotekų valymo įrenginių statybą ir rekonstrukciją, nuotekų bei geriamo vandens tinklų renovaciją ir plėtrą, geriamo vandens gerinimo įrenginių statybą ir rekonstrukciją bei dumblo tvarkymą, siekiama pagerinti geriamojo vandens kokybę, sumažinti paviršinio vandens taršą buitinėmis nuotekomis bei sumažinti požeminio vandens taršą. Remiantis šiais tikslais, formuojamas pagrindinis investicijų poreikis vandens išteklių apsaugos srityje.

Šiuo metu Lietuvoje Sanglaudos fondo pagalba yra vykdomi 16 vandentvarkos ir vandenvalos projektai, iš kurių 9 baigti arba turėjo būti baigti 2006 m. gruodžio 31 d. (6 priedas).

Vienas iš baigiamų įgyvendinti projektų yra „Druskininkų vandentvarkos sistemos modernizavimas ir rekonstrukcija“, į kurią Sanglaudos fondas investavo 3,5 mln. eurų. Šių investicijų pagalba bus ne tik modernizuota Druskininkų vandenvalos sistemos, bet ir išplėstas išvalomų nuotekų tinklas, kuris apims Ratnyčios bei Gailiūnų seniūnijų ribas. Po šių išplėtimų apie 1200 gyventojų bus prijungti prie miesto nuotekų sistemos, kas įgalins sumažinti vandens taršą Nemune.

Užbaigus įgyvendinti projektą „Kauno regiono nuotekynės tinklų išplėtimas ir biologinio valymo įrenginių statyba“, kuriam Sanglaudos fondas skyrė apie 16 mln. eurų, naudą pajaus žmonės Kauno rajono Ramučių, Karmėlavos ir Garliavos gyvenvietėse. Iki šiol Kauno valymo įrenginiuose naudojamas cheminis valymo procesas buvo nepakankamas. Įgyvendinus projektą pagerės Nemuno vandens kokybė žemiau Kauno, mažiau taršos pateks į Kuršių marias.

Per pastaruosius keletą metų dėl naujų nuotekų valymo įrenginių statybų ar senų rekonstrukcijos, nevalytų ir nepakankamai išvalytų nuotekų, išleidžiamų į paviršinius vandenis, labai sumažėjo, o išvalytų iki nustatytų normų nuotekų kiekis auga (8 pav.).

8 pav. Teršalų kitimo dinamika

Šaltinis: Aplinkos būklė. 2005. Tik faktai, AM, 2006

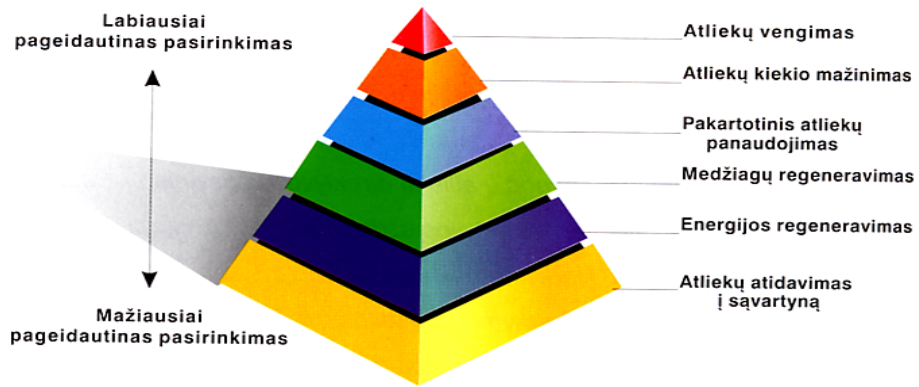
Atliekų tvarkymas Lietuvoje yra viena prioritetinių aplinkos apsaugos krypčių. Šiuo metu vis didesnis dėmesys yra skiriamas komunalinių atliekų surinkimui, antriniam žaliavų perdirbimui, sąvartynų tvarkymui bei pavojingų atliekų tvarkymo sistemos kūrimui. Lietuvoje kasmet susidaro apie 1 mln. tonų mišrių buitinių atliekų: didžiuosiuose miestuose – 300 kg vienam gyventojui per metus, kaimo vietovėse – apie 70 kg. Prognozuojama, kad šių atliekų kiekis 2020 metais išaugs iki 640 kg gyventojui per metus⁸⁵. Lietuvoje užregistruota apie 850 buitinių atliekų sąvartynų, iš kurių šiuo metu naudojami apie 300–350, atliekų apskaita šalyje nėra tinkamai organizuota ir tiksli, pažangi atliekų tvarkymo principų hierarchija nėra įgyvendinta, t. y., tvarkant atliekas vyrauja žemiausią prioritetą turintis atliekų tvarkymo būdas – šalinimas sąvartyne⁸⁶. Todėl Sanglaudos fondo pagalba siekiama spręsti atliekų tvarkymo problemas. Sanglaudos fondo strategijoje yra numatyti šie tikslai, kurie formuoja pagrindinį investicijų poreikį atliekų tvarkymo srityje:

- sumažinti taršą buitinėmis atliekomis iš neatitinkančių reikalavimų sąvartynų;
- sumažinti potencialią taršą pasenusiais pesticidais;
- sumažinti potencialią taršą pavojingomis atliekomis.

Tam pasiekti būtina vadovautis ES šalinamų atliekų tvarkymo principais (9 pav.)

⁸⁵ [http://www.am.lt/VI/index.php#/1113\(2006-05-19\)](http://www.am.lt/VI/index.php#/1113(2006-05-19)).

⁸⁶ Lietuvos Respublikos valstybės kontrolės valstybinio audito ataskaita „Komunalinių atliekų tvarkymas“ Nr. 2020-20-2, Vilnius, 2006.

9 pav. Atliekų tvarkymo principai pagal šalinimo hierarchiją

Šaltinis: Suaugusiųjų švietimas aplinkos temomis. Kaunas: Socialinių inovacijų fondas, 2005.

Aplinkos apsaugos agentūros atliekų apskaitos sistemos duomenimis, Lietuvoje 2000–2004 m. vidutiniškai kasmet susidarė apie 1 300 tūkst. t atliekų, iš kurių apie 90 proc. buvo šalinama sąvartynuose. INTOSAI (profesinė JT valstybių ar JT specializuotų agentūrų aukščiausiųjų viešųjų finansų audito institucijų (AAI) organizacija) aplinkosaugos darbo grupės atlikto Atliekų valdymo audito duomenimis, ES šalyse sąvartynuose šalinama daug mažiau atliekų: Austrijoje 2002 m. sąvartynuose šalinta 32,4 proc., Belgijoje – 4,6 proc., Čekijoje – 70,3 proc., Danijoje – 8,3 proc., Suomijoje – 64,2 proc., Prancūzijoje – 43,2 proc. ir t.t.⁸⁷

Pasiekti aplinkos apsaugos įgyvendinimo tikslus numatoma įsteigti 10 regioninių atliekų tvarkymo sistemų (Alytaus, Tauragės, Šiaulių, Vilniaus, Marijampolės, Klaipėdos, Telšių, Utenos, Kauno, Panevėžio) bei įrengti 10 sąvartynų, kurie atitiktų jiems keliamus šiuolaikinius aplinkosauginius reikalavimus, sutvarkant buitinėmis atliekomis užterštas teritorijas bei aplinkai ir žmogaus sveikatai pavojingus sąvartynus, diegiant kitas atliekų tvarkymo priemones (steigiant didžiųjų atliekų priėmimo aikšteles, žaliųjų atliekų priėmimo aikšteles, žaliųjų atliekų kompostavimo aikšteles ir kt.)⁸⁸. Planuojama, kad šios sistemos pradės veikti vėliausiai 2009 metais.

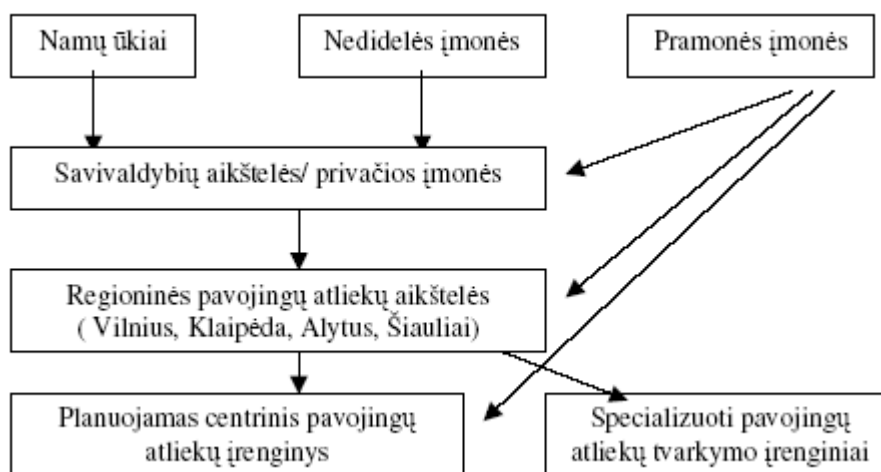
Atliekų sektoriuje Lietuvoje įgyvendinami 11 atliekų tvarkymo sistemos sukūrimo projektų, finansuojamų Sanglaudos fondo, rengiamos galimybių studijos bei Sanglaudos fondo paraiškos Alytaus, Marijampolės, Tauragės bei Šiaulių regionų buitinių atliekų tvarkymo sistemų sukūrimo projektų II etapo techniniams tyrimams ir pagrindimams, buitinių atliekų deginimo bei Panevėžio regiono buitinių atliekų tvarkymo sistemos sukūrimo projektams⁸⁹.

⁸⁷ ten pat.

⁸⁸ <http://www.apva.lt/repository/ataskaita/report2004.pdf>:(2006-08-15).

⁸⁹ Esama įgyvendinamu projektu situacija/<http://www.am.lt/VI/files/0.088740001116497417.doc>(2006-10-24).

Šiuo metu, įgyvendinant direktyvą 91/689/EB, kuri reikalauja užtikrinti kuo griežtesnį pavojingų atliekų šalinimą ir jų panaudojimą, buvo pakeistos Atliekų tvarkymo taisyklės – sugriežtintas pavojingų atliekų perdavimas, atliekų apskaita, licencijavimas. Lietuvoje jau yra įrengtos pavojingų atliekų tvarkymo aikštelės, tačiau gyventojai pavojingas atliekas dažnai veža į buitinių atliekų sąvartyną, o tokios aikštelės yra tik tarpinė grandis šių atliekų tvarkymo procese. Pavojingų atliekų tvarkymo sistema yra sudėtingesnė už buitinių atliekų sistemą dėl pavojingumo lygmens aplinkai ir gyventojams, reikalaujanti daug finansinių išteklių tvarkymo politikos įgyvendinimui⁹⁰ (10 pav.).

10 pav. Pavojingų atliekų tvarkymo sistema Lietuvoje

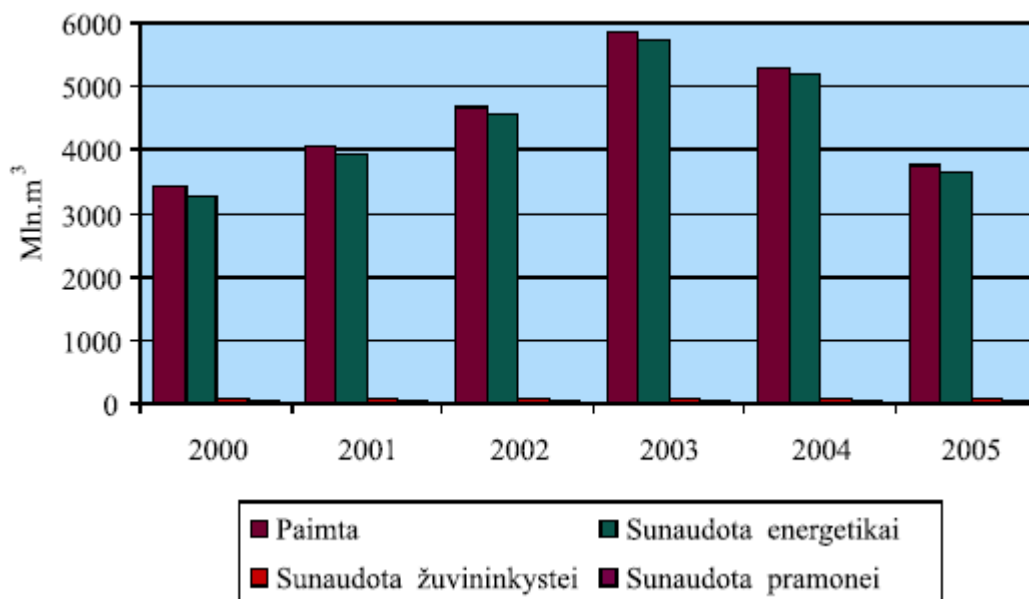
Vertinant šias aplinkybes buvo paruoštas ir įgyvendinamas projektas „Pavojingų atliekų tvarkymas Lietuvoje“, kuriam Sanglaudos fondas skyrė 21 mln. eurų.

Įgyvendinus išsikeltus tikslus atliekų tvarkymo srityje, tikimasi, kad sumažės ne tik aplinkos tarša komunalinėmis bei pavojingomis atliekomis, bet ir pavojus užteršti dirvožemį, paviršinius ir gruntinius vandenis. Taip pat tikimasi, kad sumažės potencialus pavojus dėl netinkamo pavojingų atliekų tvarkymo.

Šiuo metu vykdomu techninės paramos projektu „Techninė parama Sanglaudos fondui Lietuvos Respublikoje valdyti“ siekiama užtikrinama projektų įgyvendinimo priežiūra, atliekamas tarpinis sistemos ir išsamus išankstinis projektų vertinimas, o apie paramos įsisavinimo eigą informuojama visuomenė. Projektu taip pat siekiama stiprinti gebėjimus, užtikrinti reikiamą kokybę, įgyvendinant Sanglaudos fondo projektus Lietuvoje.

⁹⁰ Šleinotaitė- Budrienė L. Panevėžio specialusis transportas. Poveikio aplinkai vertinimo ataskaita, Panevėžys, 2005.

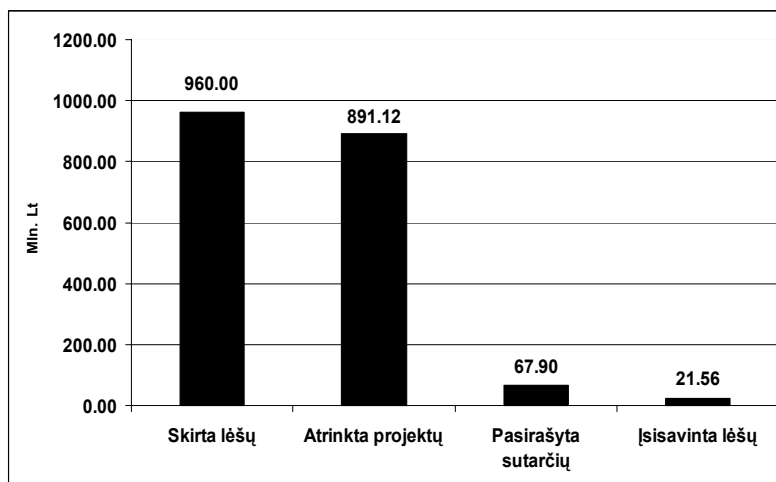
Aplinkos projektų valdymo agentūros duomenimis, 2004 m. buvo pasirašytos 39 sutartys projektams, bendrai finansuojamiems iš Sanglaudos fondo, kas įgalino sumažinti paviršinio vandens paėmimą ir naudojimą (11 pav.).

11 pav. Vandens paėmimo ir naudojimo dinamika 2000-2005 m.

Šaltinis: Aplinkos ministerija, Aplinkos ministerijos ataskaita 2005, http://www.am.lt/LSP/files/aplinkos%20bukle_2005_02.pdf (2006-12-05)

2006 m. rugsėjo 30 d. duomenimis Sanglaudos fondo lėšų įsavinimas atrodė taip (12 pav.):

12 pav. Sanglaudos fondo skirtų lėšų aplinkos apsaugai panaudojimas

Šaltinis: LR Finansų ministerija, Europos Sąjungos Sanglaudos fondo struktūrinė parama Lietuvai 2004 – 2006 metais.

Remiantis Finansų ministerijos duomenimis⁹¹, 2006 m. lapkričio 30 d. EK patvirtino Sanglaudos fondo paramą paskutiniam projektui, kuriuo baigiamas 2000–2006 m. Lietuvai numatytos Sanglaudos fondo paramos skirstymas. Įgyvendinus pastarąjį projektą, kuriam Sanglaudos fondas skiria 68,95 mln. litų, Vilniaus miesto naujuose rajonuose – Tarandė, Bajorai, Balsiai ir Vilniaus rajono gyvenvietėse – Sudervė ir Maišiagala, bus naujai nutiesti arba atnaujinti 144 km geriamojo vandens ir nuotekų tinklų, pastatyti ES standartus atitinkantys nuotekų valymo ir vandens gerinimo įrenginiai. Projektas turėtų baigtis 2010 m. pabaigoje. Iki to daugiau kaip 12 tūkst. gyventojų galės prisijungti prie centralizuotos vandens tiekimo ir nuotekų sistemų. Iš viso 2000-2006 m. laikotarpiu investicijos į 27 aplinkos apsaugos sektoriaus projektus yra pasiskirstę tarp 16 vandentvarkos – geriamojo vandens ir nuotekų infrastruktūros rekonstravimo ir kūrimas Vilniuje, Kaune, Klaipėdoje, Plungėje, Radviliškyje, Kėdainiuose bei mažesniuose miesteliuose, juos grupuojant pagal Nemuno, Neries, Ventos ir Lielupės upių baseinus ir 11 atliekų tvarkymo projektų: aplinkai kenksmingų sąvartynų ir šiukšlynų sutvarkymas bei regioninių sąvartynų visose apskrityse rengimas. Penkiems projektams buvo teikiama techninė parama institucijoms, administruojančioms Sanglaudos fondo paramą.

Iš 2000–2006 m. numatytos ISPA ir Sanglaudos fondo paramos aplinkos apsaugos sektoriui teko apie 412 mln. eurų, skirstant pagal projektus. Jei visi projektai bus pilnai įgyvendinti, šiam laikotarpiui skirta Sanglaudos fondo parama bus įsisavinta šimtu procentų⁹². Tikimasi, kad Sanglaudos fondo parama prisidės prie pagrindinių Lietuvos derybinių įsipareigojimų aplinkos apsaugos srityje įgyvendinimo, padės užtikrinti teisėtus Lietuvos gyventojų lūkesčius gyventi švarioje ir saugioje aplinkoje.

4.2 ES regioninės politikos įgyvendinimo finansiniai instrumentai aplinkos apsaugos stiprinimui

Europos regioninės plėtros fondas (ERPF) įkurtas 1975 m. Iš visų keturių fondų jis – svarbiausias Bendrijos struktūrinės politikos instrumentas ir labiausia orientuotas į regioninę politiką, į atskirų regionų netolygaus vystymosi priežasčių mažinimą, kurio lėšos sudaro apie pusę visų struktūrinių fondų biudžeto. ERPF remia šias sritis: gamybos sektorių, infrastruktūrą (kelius, telekomunikacijas, energetiką, ligonines, mokyklas, universitetus ir kt.), technologijas

⁹¹[http://www.finmin.lt/finmin/content/naujiena.jsp?doclocator=web%2Fstotis_inf.nsf%2F0%2FA4180CC46ADB9904C2257236004C50A3\(2006-12-05\)](http://www.finmin.lt/finmin/content/naujiena.jsp?doclocator=web%2Fstotis_inf.nsf%2F0%2FA4180CC46ADB9904C2257236004C50A3(2006-12-05)).

⁹² ten pat.

bei vietinės infrastruktūros plėtrą. Minėtojo fondo lėšos taip pat skiriamos investicijoms, padedančioms atgaivinti krizę išgyvenančius pramonės, žemės ūkio rajonus, darbo vietų kūrimui bei smulkiam ir vidutiniam verslui (įmonių konsultavimui, rinkos tyrimams, mokslo tyrimams), turizmui ir informacinėms paslaugoms⁹³.

Aplinkos sektoriui ES struktūrinių fondų parama skiriama iš ERPF pagal BPD I prioriteto „Socialinės ir ekonominės infrastruktūros plėtra“ 3 priemonę „Aplinkos kokybės gerinimas ir žalos aplinkai prevencija“. Pagrindinis šios priemonės tikslas – mažinti vandens, oro bei dirvos užterštumą ir jo potencialią grėsmę Lietuvos regionams, užtikrinti visuomenės teisę į saugią ir švarią aplinką, siekti išvengti ūkininkavimo ir kitos veiklos neigiamo poveikio aplinkai (arba jį sumažinti) išlaikant gamtinių išteklių darnų naudojimą bei formuojant atsakingą visuomenės požiūrį į gamtinę aplinką. Šiai priemonei 2004 – 2006 m. laikotarpiui teikiamas finansavimas sudaro 113,32 mln. litų, iš šios sumos ERPF lėšos – 84,99 mln. litų bei valstybės finansavimas – 28,33 mln. litų.

Aplinkos ministerijos ES paramos departamento 2005 m. ataskaitoje pateikiami lyginamieji duomenys apie ES paramos ir Struktūrinių fondų lėšas, skirtas aplinkos apsaugai (2 lentelė⁹⁴).

BPD įsipareigojimai 2004-2006 m. mln. Lt. 1.3 priemonei	Pateikta paraiškų		Atrinkta projektų		Pasirašyta sutarčių		Įsisavinta lėšų	
	Vnt.	Prašoma parama, mln. Lt.	Vnt.	Skirta parama, mln. Lt.	Vnt.	Sutarčių vertė mln. Lt.	Viso	ES lėšų dalis nuo ES įsipa- reigojimų
113,317	40	36,070	21	28,880	21	28,880	0,608	1 %

2 lentelė. Struktūrinių fondų lėšos Lietuvoje pagal BPD 1.3 priemonę „Aplinkos kokybės gerinimas ir žalos aplinkai prevencija“ (2005-12-31)

Analizuojant šią lentelę matome, kad BPD 1.3 priemonės įgyvendinimas vėluoja ir atsiranda rizika neįsisavinti visų priemonei skirtų lėšų.

Ekspertai šią situaciją vertina taip:

Ekspertas AM1– „Atskaitomybės tvarka yra tokia kokia ji yra. Kas nuleista iš Briuselio – turime vykdyti. Kadangi, kaip rašiau, pinigai nėra privatūs, tai ir jų priežiūros ir apskaitomybės reikalavimai yra griežtesni nei privačių pinigų atveju.

Kita problema – institucinė. Daug priekaištų susilaukia APVA, nors ji ir atlieka milžinišką darbą, kurio daugelis nemato, ar nenori matyti. Tuo pat metu reikia pripažinti, kad APVA'ai nepavyksta pritraukti ir išlaikyti didesnio skaičiaus pajėgių darbuotojų. Žmonės

⁹³ http://www.zebra.lt/verslas/bk_straipniai.php?st=view&msg_id=1182; (2006-09-25).

⁹⁴ [http://www.am.lt/VI/files/0.395674001141995576.ppt#19\(2006-09-25\)](http://www.am.lt/VI/files/0.395674001141995576.ppt#19(2006-09-25)).

dažnai būna jauni ir nepatyrę ir tai turi neigiamos įtakos procesų eigai. Bet didinti etatų skaičių ir atlyginimus nėra politine prasme „patogu“. Jaunumas ir nepatyrimas turi įtakos ir žmogiškajam bendravimui su galutiniais paramos gavėjais. Yra atvejų, kai kurie APVA darbuotojai negali ramiu balsu kalbėtis su kuriuo nors galutiniu paramos gavėju, nes pastarasis savo veiksmais – motyvuotais, bet dažniau ne – juos yra nuvaręs iki nervinio tiko. Tada ministerijai tenka įsikišti ir būti tarpininku“.

Ekspertė AAPC – „Manau, kad dėl perdėto biurokratizmo, jaunų specialistų, dirbančių Aplinkos apsaugos projektų valdymo agentūroje, nepatyrimo ir apskritai žmonių geranoriškumo bei pasitikėjimo didelio trūkumo lėšų įsisavinimas nėra toks, kokio norėtusi. Kita vertus, turime realiai įvertinti pajėgas: Lietuva nėra tokia didelė šalis, kad turėtume labai daug konsultantų, statybininkų ir pan. Skubėjimas, kurio dabar ir taip labai daug, nėra geras dalykas“.

Ekspertė LRV – „Trūksta kvalifikuotų specialistų, patirties. Tobulintinas šios srities valdymo teisinis reguliavimas, numatant aiškesnę naudos gavėjų atsakomybę. Manau yra nesusikalbėjimo tarp valstybės institucijų ir neveikimo“.

Linus Vainius – Lietuvos žaliųjų judėjimo pavaduotojas, Bendrijos „Atgaja“ vadybininkas (toliau tekste – Ekspertas NVO) – „Ilgas ir sudėtingas projektų rengimas, viešųjų pirkimų konkursų procedūros;

– interesų konfliktai (kartais su korupcijos šešėliu) viešųjų pirkimų metu, kurie vėliau virsta skundais, ginčais, teisiniais procesais ir „užtempia“ projektų įgyvendinimą;

– ES finansinės paramos administravimo patirties trūkumas, riboti žmogiškieji ištekliai;

– keistas, kartais sunkiai suvokiamas savivaldybių administracijų ir tarybų (kaip galutinės naudos gavėjų) elgesys, įgyvendinant projektus“.

Dr. Rimantas Pranas Budrys – Lietuvos pramonininkų konfederacijos Aplinkos apsaugos pirmininkas, VšĮ Aplinkos vadybos ir audito direktorius (toliau tekste – Ekspertas LPK) – „Bloga Aplinkos ministerijos vadyba bei žema specialistų kvalifikacija“.

Ekspertė EP – „Lietuvos 2004-2006 m. Bendrojo programavimo dokumento pirmajame skyriuje, kuriame analizuojama naudojimosi ES fondo lėšomis patirtis, nurodoma, kad: „Transporto projektai įgyvendinami sparčiau nei aplinkosaugos projektai, nes: a) aplinkosaugos projektuose dalyvauja daugiau suinteresuotų organizacijų, todėl prieš patvirtinant projektą reikia ilgiau tartis; b) aplinkos apsaugos sektoriui keliama daugiau teisinių ir kontrolės reikalavimų. Įvadiniai laikotarpiai, kurių reikia aplinkosaugos ir transporto projektams, labai skiriasi, ir akivaizdu, kad planuojant projektus į tai reikia atsižvelgti“.

Vystant ekonominę šalies infrastruktūrą labai svarbu suformuoti tikslias sąlygas šalies darniam vystymuisi, išsaugant švarią ir palankią sveikatai aplinką, apsaugant kraštovaizdį ir

biologinę įvairovę ir racionaliai naudojant gamtinius išteklius. Todėl ši priemonė taip pat skirta įgyvendinti BPD horizontalų principą – užtikrinti darnų šalies vystymąsi.

Siekiant užtikrinti struktūrinių fondų ir Sanglaudos fondo investicijų suderinamumą, numatyta, kad SF pagalba bus daugiau sutelkta į nesudėtingas aplinkos direktyvas, horizontaliąsias prevencines priemones ir kitas priemones, susijusias su ekonominės veiklos tvariaja plėtra, regionų aplinkos kokybės gerinimu ir aplinkai daromos žalos prevencija. Todėl, projektai, kurie turi kryžminę sąsają su Sanglaudos fondu ir Struktūriniais fondais ir teikia naudą mažiau kaip 500 gyventojų turintiems kaimams bei gyvenvietėms, kur pastatytos centrinės vandentiekio ir vandens nuotekų surinkimo ir valdymo sistemos, bus finansuojami ES struktūrinių fondų lėšomis. Investuojant į geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo projektus yra sprendžiamos pagrindinės intensyvios žemės ūkio veiklos rajonų geriamojo vandens užterštumo problemos, kur daugumos Lietuvos kaimo gyventojų šachtiniai šuliniai yra pagrindinis buitinio vandens šaltinis, t.y., skiria paramą aplinkos apsaugos plėtrai, aplinkos kokybės gerinimui, žalos aplinkai prevencijai. Pagrindiniai tikslai aplinkos apsaugos politikos atžvilgiu yra: vandens, oro, dirvos užterštumo mažinimas, visuomenės teisės į saugią ir švarią aplinką garantavimas, ūkininkavimo ir kitos veiklos neigiamo poveikio aplinkai išvengimas ar mažinimas, racionalaus gamtinių išteklių naudojimo užtikrinimas⁹⁵.

Nuotekų valymo ir vandens tiekimo srityje Lietuvoje šiandien įgyvendinami 14 projektų, kuriuos iš dalies finansuoja ERPF. Dauguma iš jų pradėti įgyvendinti tik šiais metais, todėl apie jų įtaką aplinkos gerinimui kalbėti per anksti. Manoma, jog užbaigus juos įgyvendinti, kaimo vietovėse gyventojai turės galimybę naudotis nuotekų surinkimo ir vandens tiekimo infrastruktūros paslaugomis (pvz. Biržų rajono, Lazdijų rajono savivaldybėse tokie projektai viršija 2,5 mln. Lt.).

Priemonė „Praeities taršos ir jos teritorijų nustatymas ir tvarkymas“ naudojama praeities taršos problemoms spręsti ir jos teritorijų nustatymui bei išvalymui, keliančių didžiausią grėsmę aplinkai ir visuomenės sveikatai. Dauguma šių vietovių yra buvusios sovietinių karinių dalinių teritorijos; valomi nuo praeities taršos upeliai bei ežerai. Pagal šią veiklos grupę Lietuvoje įgyvendinami 4 projektai: Kėdainių, Kupiškio, Marijampolės savivaldybėse bei Šiaulių mieste.

Pagal 1.3 priemonės „Aplinkos kokybės gerinimas ir žalos aplinkai prevencija“ ERPF remia ir kitas veiklas: saugomų ir nesaugomų teritorijų įsteigimas ir tvarkymas (įgyvendinami

⁹⁵ Apie paramą iš Europos regioninės plėtros fondo Lietuvos aplinkos apsaugos politikos sritims žr.: Europos regioninės plėtros fondo parama pagal BPD 1.3 priemonę http://www.am.lt/VI/article.php3?article_id=3848; (2006-09-20).

8 projektai), aplinkos monitoringo ir prevencijos gerinimas, informavimas apie aplinką ir Lietuvos gyventojų supratimo apie aplinką skatinimas.

4.3 Europos žemės ūkio orientavimo ir garantijų fondo panaudojimo galimybės aplinkos apsaugos srityje

ES aplinkosaugos politika yra vykdoma integruojant ją į kitas ES politikos sritis, taip pat ir į Bendrąją žemės ūkio politiką (BŽŪP). Minėtai politikai įgyvendinti yra skiriama beveik pusė ES biudžeto, pasitelkiant tokius finansinius instrumentus kaip Europos žemės ūkio orientavimo ir garantijų fondą (EŽŪOGF) bei Žvejojimo orientavimo finansinius instrumentus (toliau – ŽOFI). Nuo 2006 m. spalio 16 d. žemės ūkio ir žuvininkystės sektorius finansuojamas iš Europos žemės ūkio fondo kaimo plėtrai (EŽŪFKP), Europos žemės ūkio garantijų fondo (EŽŪGF) ir Europos žuvininkystės fondo (EŽF), kurie buvo įkurti vietoj anksčiau minėtų dviejų fondų. Lietuvos institucijos, atsakingos už minėtų fondų teikiamos finansinės paramos administravimą yra Žemės ūkio ministerija (ŽŪM), Nacionalinė mokėjimo agentūra prie Žemės ūkio ministerijos (NMA) savivaldybės ir kt.

Įgyvendinant BŽŪP vieną iš priemonių, skirtų aplinkos apsaugai kaime „Agrarinė aplinkosauga“ siekiama garantuoti darnų šalies teritorijos vystymąsi, formuoti sveiką ir harmoningą žmonių gyvenamąją aplinką, gamtines ir kultūrinės kraštovaizdžio vertybes, bendrąjį ekologinį stabilumą. Taip pat diferencijuoti krašto tvarkymą pagal šalies gamtinių išteklių, socialinių ir kultūrinių bei ekonominių sąlygų skirtumus.

Aplinkosaugos specialistai teigia, kad žemės ūkis – didžiausias gamtos ir požeminio vandens teršėjas nitratais ir fosfatais šaltinis⁹⁶. Tai įpareigoja į visas kaimo problemas žiūrėti kaip į socialinę bei ekologinę visumą.

Ypač padidėjo žemės ūkio ir aplinkos sąsajos, kai Bendrosios žemės ūkio politikos (BŽŪP) reforma numatė, jog norint gauti tiesioginę paramą privalu laikytis aplinkosaugos standartų. Nesilaikant standartų, tiesioginė pagalba gali būti dalinai arba visai nutraukta ir pareikalauta gražinti. Agrarinės aplinkosaugos išlaidos apima mokėjimus ūkininkams mainais už jų išsipareigojimą ūkininkauti nekenkiant aplinkai, o tam reikia pranokti įprastinę Gero ūkininkavimo praktiką (GŪP) – kitaip tariant, Bendrija iš ūkininkų perka ekologines paslaugas⁹⁷.

⁹⁶ Paulikas V. Europos Sąjungos bendroji žemės ūkio politika ir administravimas. Vilnius, 2002.

⁹⁷ Europos audito rūmai. Specialioji ataskaita Nr. 3/2005 dėl kaimo plėtros: agrarinės aplinkosaugos išlaidų patikrinimas su Komisijos atsakymais; http://www.eca.eu.int/audit_reports/special_reports/docs/2005/rs03_05lt.pdf; (2006-07-15).

Agrarinė aplinkosauga tai kaimo plėtros priemonė, remianti žemės ūkio gamybos metodus, skirtus aplinkai ir kaimo vietovėms išsaugoti, padeda siekti Bendrijos žemės ūkio ir aplinkos politikos tikslų. Agrarinė aplinkosauga yra vienintelė kaimo plėtros priemonė, kurią ES valstybės narės privalo įtraukti į savo kaimo plėtros programas.

Šeštojoje aplinkos veiksmų programoje nurodyta, kad būtina didinti ekologinio ūkininkavimo priemonių išteklius ir apimtis, kaip priemonę ES aplinkosaugos tikslams pasiekti. Vykdamas kaimo plėtros politiką taip pat turėtų būti atsižvelgta į Sutartyje nustatytus bendrus ekonominės ir socialinės sanglaudos politikos tikslus ir padedama jų siekti, integruojant kitus pagrindinius politikos prioritetus, išsamiai išdėstytus Lisabonos ir Geteborgo Europos Vadovų Tarybų išvadose dėl konkurencingumo ir tvaraus vystimosi⁹⁸.

Parama skiriama ūkininkams, ūkininkaujantiems vietovėse su konkrečiomis kliūtimis, atsirandančiomis dėl 1979 m. balandžio 2 d. Tarybos direktyvos 79/409/EEB dėl laukinių paukščių apsaugos ir 1992 m. gegužės 21 d. Tarybos direktyvos 92/43/EEB dėl natūralių buveinių ir laukinės faunos bei floros apsaugos įgyvendinimo siekiant prisidėti prie veiksmingo *Natura 2000* teritorijų valdymo. Parama taip pat turėtų būti teikiama ūkininkams, ūkininkaujantiems upių baseinų teritorijose su kliūtimis, atsirandančiomis dėl 2000 m. spalio 23 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 2000/60/EB, nustatančios Bendrijos veiksmų vandens politikos srityje pagrindus, įgyvendinimo⁹⁹.

2004 m. iš 4 749 milijonų eurų kaimo plėtrai skirtų EŽŪOGF Garantijų skyriaus išlaidų, kurias deklaravo valstybės narės, 1 739 milijonai eurų buvo susiję su agrarine aplinkosauga pagal Reglamentą (EB) Nr. 1257/1999. Tai sudaro daugiau nei 27 proc. visų kaimo plėtros išlaidų, taigi agrarinė aplinkosauga yra brangiausia kaimo plėtros programa. Jai įgyvendinti 2000–2004 m. buvo išleista 10 201 mln. eurų¹⁰⁰.

Stebint ES šalių senbuvių politiką įgyvendinat agrarinę aplinkosaugą – padėtis skirtinga. Kaip matome 13 paveiksle¹⁰¹ Lietuvai buvo skirta žymi parama kaimo infrastruktūrai gerinti 2000–2004 m. laikotarpiu.

⁹⁸ http://ec.europa.eu/environment/strategic_objectives/index.htm(2006-12-20).

⁹⁹ Agriculture and the environment: Introduction. http://europa.eu.int/comm/agriculture/envir/index_en.htm;(2006-10-11).

¹⁰⁰ Europos audito rūmai. Specialioji ataskaita Nr. 3/2005 dėl kaimo plėtros: agrarinės aplinkosaugos išlaidų patikrinimas su Komisijos atsakymais; http://www.eca.eu.int/audit_reports/special_reports/docs/2005/rs03_05lt.pdf;(2006-07-15).

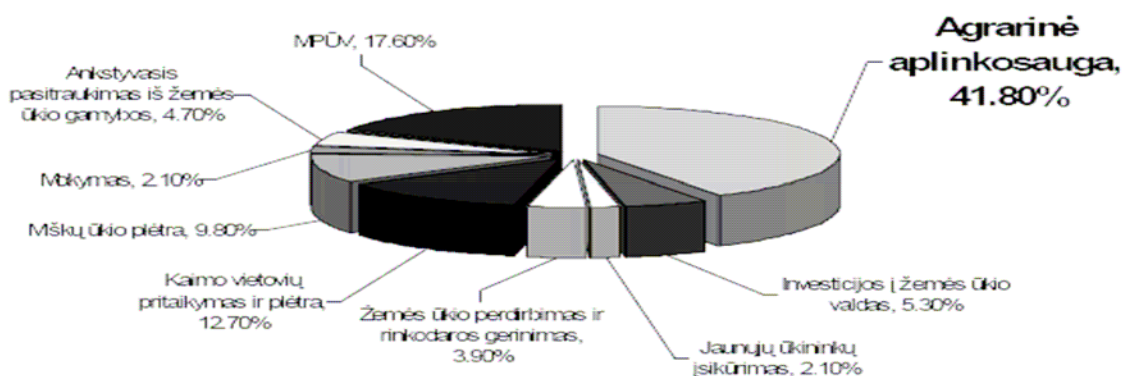
¹⁰¹ Lietuvos žemės ūkio ir kaimo plėtra 2004. Vilnius, 2005.

Nr.	SAPARD paramos kryptis	Pateiktų paraiškų skaičius	Patvirtintų paraiškų skaičius	Skirta paramos mln. Lt	Bendroji valstybės lėšų suma 2000-2003 m.	Igyvendintų projektų skaičius	Baigti projektai/pateikta prašymų, proc.
1	Kaimo infrastruktūros tobulinimas	321	185	97,6	84,086	57	18
2	Miškininkystė	3	0	0	10,862	0	0
3	Agrarinė aplinkosauga	0	0	0	4,012	0	0

Lentelė. SAPARD lėšų panaudojimas aplinkosaugos srityje 2000 – 2004 metais, mln. Lt.

Šaltinis: Finansų ministerija, 2005.

1999 m. gegužės 17 d. Tarybos reglamente (EB) Nr. 1257/1999, dėl Europos žemės ūkio orientavimo ir garantijų fondo (EŽŪOGF) paramos kaimo plėtrai, iš dalies pakeičiantis bei panaikinantis tam tikrus reglamentus, įtvirtinta nuostata, jog parama žemės ūkio gamybos metodams, skirtiems aplinkai ir kaimo vietovėms išsaugoti (agrarinė aplinkosauga), padeda siekti Bendrijos žemės ūkio ir aplinkos politikos tikslų. Šiame dokumente 2000–2006 m. laikotarpiui sujungtos įvairios kaimo plėtros (KP) priemonės, kurioms įgyvendinti Komisija patvirtino kaimo plėtros planus, kurie tapo kaimo plėtros programomis. EŽŪOGF Garantijų skyrius teikia bendrą finansavimą aplinkos priemonėms visoje Bendrijoje, pirmojo tikslo regionuose skirdamas 75 proc., o kitose – 50 proc. finansavimo. ES šalyse 2004 metais aplinkosauginėms priemonėms skirta net 42 proc. visų paramos kaimo plėtrai lėšų (14 pav.).

14 pav. Paramos kaimo plėtrai struktūra ES-15 šalyse – senbuovėse 2004 metais

Šaltinis: Lietuvos žemės ūkis ir kaimo plėtra 2004, Vilnius, 2005 m.

Šalia agrarinės aplinkosaugos vykdomos ir kitos programos, susijusios su aplinkos apsauga: žemės ūkio paskirties žemės apželdinimas mišku, kas sumažina priklausomybę nuo žemės ūkio veiklos ir pagerinti aplinkos sąlygas kaimo vietovėse, vykdomos kitos priemonės, kurios įsikomponuoja į bendrą darnaus vystymosi kaime politiką (oro, vandens taršos mažinimas, atliekų tvarkymas, biologinės įvairovės, dirvožemio apsauga ir kt.).

Lietuvai įstojusi į ES, vykdamas reglamento 1257/1999 41–44 straipsniuose numatytus įsipareigojimus ir remiantis reglamente 817/2004 išdėstytais reikalavimais, LR žemės ūkio ministerija parengė Kaimo plėtros planą (KPP) 2004–2006 m. Šis dokumentas buvo parengtas vadovaujantis 2003 m. gruodžio 17 d. patvirtintomis Perėjimo nuo SAPARD prie kaimo plėtros programavimo dokumentų po įstojimo į ES gairėmis (2004–2006 m.), siekiant užtikrinti su SAPARD įgytos patirties tęstinumą ir kuo tolygesnį perėjimą prie naujų kaimo plėtros priemonių. Kaimo plėtros 2004–2006 m. planas (KPP) yra viena svarbiausių Europos Sąjungos finansinės paramos Lietuvos kaimui programų, reglamentuojančių finansinės paramos teikimą kaimo plėtrai ir žemės ūkiui, pagal kurią Lietuvą kasmet turėjo pasiekti 1,4 mlrd. Lt žemės ūkiui ir kaimo¹⁰². Agrarinės aplinkosaugos programai vykdyti buvo numatyta 172 mln. Lt.

2004–2006 metais Lietuva, pritaikydama ES agrarinės politikos nuostatas, daug dėmesio skyrė ir skirs aplinkosaugos problemų sprendimui. Šalyje egzistuoja vandens ir dirvos užterštumo, dirvos erozijos, biologinės įvairovės mažėjimo ir kitos gamtosaugos problemos. Jos sprendžiamos įgyvendinant vieną iš Kaimo plėtros 2004–2006 m. plane patvirtintų priemonių „Agrarinė aplinkosauga“. Šią priemonę sudaro keturios paramos programos: „Paviršinio vandens telkinių pakrančių apsaugos juostų įrengimo pievose, ariamoje žemėje ir apsaugos nuo erozijos programa“, „Kraštovaizdžio tvarkymo programa“, padedanti išsaugoti pievas ir pelkes (šlapžemes), „Ekologinio ūkininkavimo programa“, kuria remiama ekologiškų, be sintetinių cheminių medžiagų užaugintų maisto produktų gamyba ir ekologinė žemdirbystė, bei „Retų veislių gyvulių ir paukščių programa“. Kiekvienoje programoje yra keliami atitinkami reikalavimai, kurių pareiškėjai įsipareigoja laikytis 5 metus (4 lentelė).

¹⁰² SAPARD paramos įgyvendinimo Lietuvoje ataskaita. Vilnius, 2004.

<i>Priemonė</i>	<i>Pasekmės</i> (Veiklos tikslai)	<i>Rezultatas</i> (Specialieji tikslai)	<i>Poveikis</i> (Bendrieji tikslai)
Agrarinė aplinkosauga	Priemonėje dalyvaus 3 tūkst. ūkininkų, turinčių 60 tūkst. ha žemės	Azoto išsiplovimo sumažėjimas ir eutrofikacijos sumažėjimas Nenaudojamos žemės ploto sumažėjimas Erozijos mažėjimas Ekologiniai ūkiai sudarys 2 proc. visos žemės ūkio žemės	Aplinkos gerinimas (vandens kokybės, bioįvairovės, dirvožemio ir kraštovaizdžio; pusiau natūralių žemės ūkio buveinių išsaugojimas ir kitos svarbios ekologinės sritys) ir sveiko maisto gamyba Papildomo pajamų šaltinio ūkininkams suteikimas ūkininkaujant aplinkai palankiais metodais, kurie apima daugiau nei įprasta gera ūkininkavimo praktika Paramos gavėjų supratimo apie aplinką tausojančios ir ekologinės gamybos praktiką bei aplinkosaugą sąmoningumo didinimas

4 lentelė. Numatomas priemonės „Agrarinė aplinkosauga“ poveikis ir laukiami rezultatai¹⁰³

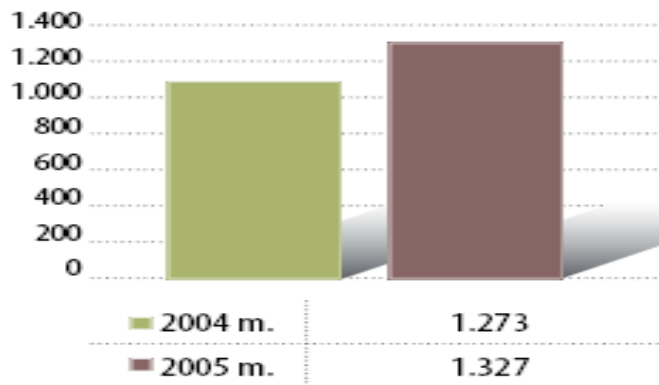
Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministro 2004 m. liepos 16 d. įsakymu Nr. 3D-431 buvo patvirtinti Geros ūkininkavimo praktikos reikalavimai¹⁰⁴, kurie privalomi ūkininkams, dalyvaujantiems įgyvendinant Kaimo plėtros 2004–2006 metų plano priemones „Agrarinė aplinkosauga“ bei „Mažiau palankios ūkininkauti vietovės ir vietovės su aplinkosaugos apribojimais“. Juose didelis dėmesys skiriamas vandens telkinių apsaugai, biologinės įvairovės ir natūralių gamtos išteklių, dirvožemio ir kt. apsaugai.

Remiantis NMA duomenimis, per du programos įgyvendinimo metus iš keturių pagal šią priemonę remiamų programų, populiariausia buvo „Ekologinio ūkininkavimo“ programa. Šios programos pagrindinis tikslas „ paremti ekologinį ūkininkavimą kaip gamybos sistemą, kuri teikia socialinę ir ekonominę naudą gyvenantiems kaimo vietovėse, bei užtikrina aplinkosaugą, ir kokybiškų maisto produktų, turinčių didelę paklausą rinkoje, gamybą. Apie 80 proc. pareiškėjų, dalyvavusių priemonėje Agrarinė aplinkosauga“, yra ekologinių ūkių savininkai. Tačiau įvertinus tai, kad tiek Lietuvoje, tiek visoje Europoje ekologiškų produktų paklausa didėja, prognozuojama, kad šios programos populiarumas ateityje augs. Ši tendencija matoma iš žemiau pateikto 15 paveikslo, nors kai kuriose ES šalyse tam skiriamas nepakankamas dėmesys¹⁰⁵.

¹⁰³ http://www.zum.lt/min/failai/Zurnalas_Agrarine_aplinkosauga.pdf (2006-11-12).

¹⁰⁴ Ten pat.

¹⁰⁵ Lietuvos žemės ūkio ir kaimo plėtra 2004. Vilnius, 2005.

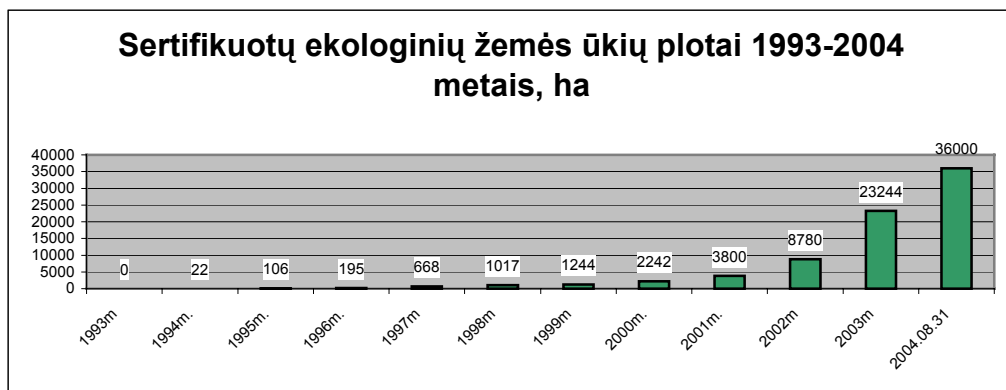

15 pav. 2004 – 2005 m. pateiktų paraiškų skaičius pagal priemonę „Agrarinė aplinkosauga“

Šaltinis: <http://www.nma.lt/>; (2006-10-15)

Kitos programos, kaip „Kraštovaizdžio tvarkymo“, „Paviršinio vandens telkinių pakrančių apsaugos juostų“ yra ne tokios populiarios, bet ne mažiau svarbios aplinkos apsaugai. Tiesiog jos mažiau pelningos ir reikalauja nemažų laiko ir lėšų sąnaudų. Nepaisant to, per 2005 metus programoms, susijusioms su aplinkos apsauga išmokėta apie 272 mln. Lt¹⁰⁶.

Kalbant apie agrarinę aplinkosaugą, reikia paminėti svarbią Tatulos programą, pagal kurią ūkininkaujama karstiniuose regionuose: Biržų ir Pasvalio rajonus jau nuo 1992 m.¹⁰⁷. Tatulos programa jau turi sudariusi savo veiklos strategiją 2005–2010 metams, kurioje numatyta įgytą patirtį, tręšiant ir vykdant augalų apsaugą be dirbtinių sintetinių pesticidų ir dirbtinių sintetinių mineralinių trąšų bei plečiant ekologiškų produktų rinką, pritaikyti vis didesnėje šalies teritorijoje. 16 paveiksle parodytas sertifikuotų ekologinių ūkių augimo tendencijos:

16 pav. Sertifikuotų ekologinių žemės ūkių plotų dinamika Lietuvoje

Šaltinis: http://eko.laei.lt/index.php?option=com_content&task=view&id=211&Itemid=36(2006-10-15)

¹⁰⁶ Nacionalinė mokėjimo agentūra, <http://www.nma.lt/>;(2006-11-03).

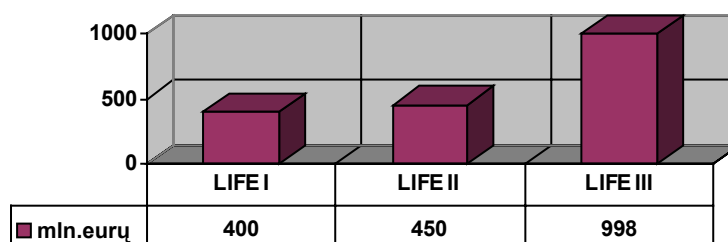
¹⁰⁷ <http://www.tatulos-programa.lt/index.shtml>(2006-08-11)

4.4 Europos Bendrijos programos LIFE galimybės ir panaudojimas Lietuvoje

EB programa LIFE (The Financial Instrument for the Environment)¹⁰⁸ – finansinis ES instrumentas, skirtas remti Europos aplinkos apsaugos politiką. Ši programa yra viena iš ES aplinkos politikos pirmųjų iniciatyvų, tai vienintelė programa, teikianti paramą išskirtinai aplinkos apsaugai. Jos ištakos veda į ACNAT (Actions by the Community for Nature)¹⁰⁹ fondą, skirtą padėti įgyvendinti Buveinių direktyvą¹¹⁰. Tačiau ACNAT buvo greitai pakeistas nauja visa apimančia aplinkos apsaugos programa – LIFE, kurios pirmoji fazė apima 1992–1995 metus.

LIFE buvo įkurta siekiant prisidėti prie Bendrijos aplinkos politikos ir aplinkosaugos teisės aktų įgyvendinimo bei plėtros. Tam 1992 m. gegužės 21 d. buvo priimtas Tarybos reglamentas (EEB) Nr. 1973/92. Pirmą kartą ES istorijoje aplinkos politika buvo įtvirtinta sutartyje – Vieningame Europos Akte¹¹¹ ir 1992 m. Tarybos Reglamente¹¹². Tai buvo ekologinės reformos pradžia, o LIFE buvo vienas iš esminių reformos instrumentų. Pagrindinis LIFE tikslas – prisidėti prie ES aplinkos politikos ir aplinkosaugos teisės aktų įgyvendinimo, atnaujinimo ir plėtros, ypač – prie aplinkos integravimo į kitas politikos sritis, ir darnaus vystymosi.

LIFE perėjo tris vystymosi etapus: LIFE I (1992–1995 m.); LIFE II (1996–1999 m.) ir LIFE III (2000–2004 m., pratęstas iki 2006 m.)¹¹³. Nuo 2007 m. prasidės ketvirtas – LIFE+ etapas iki 2013 m. 17 paveiksle parodytos lėšos, kurios buvo skirtos atskirais etapais.

17 pav. LIFE programų finansavimas

Šaltinis: <http://ec.europa.eu/environment/life/life/index.htm> (2006-11-16)

Pagrindiniai LIFE programos prioritetai yra šie:

- klimato kaita;

¹⁰⁸ LIFE, the Financial Instrument for the Environment. – <http://europa.eu.int/comm/environment/life/home.html> (2006-11-13).

¹⁰⁹ Europos Tarybos reglamentas. Nr. 3907/91.

¹¹⁰ Europos Tarybos direktyva dėl natūralių buveinių ir laukinės gyvūnijos bei augmenijos apsaugos. 92/43/EEC OJ L 206.

¹¹¹ Vieningasis Europos Aktas pasirašytas 1986-02-28, įsigaliojo 1987-07-01. OJ L 169. Padėjo pagrindą tikrai sanglaudos politikai, skirtai palengvinti bendrosios rinkos našta pietinėms valstybėms ir kitiems prastesnėje padėtyje esantiems regionams.

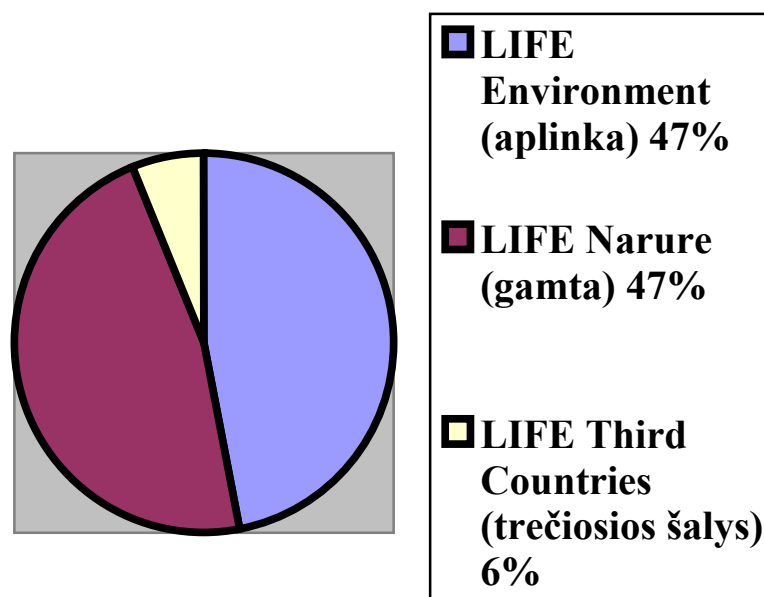
¹¹² Europos Tarybos reglamentas dėl finansinio instrumento(LIFE), skirto aplinkai, įsteigimo. EEC Nr. 1973/92 OJ L 206.

- gamta ir biologinė įvairovė – unikalių resursų apsauga;
- aplinka ir sveikata;
- darnus gamtos išteklių naudojimas ir atliekų tvarkymas;
- aplinkosauginis švietimas;
- aplinkosauginės teisės stiprinimas ir įgyvendinimas, kt.

Remiantis Tarybos reglamentu (EEB) Nr. 1655/2000, LIFE sudaro trys komponentai, kurių kiekvienas iš jų turi savo aiškia kryptį:

- *LIFE aplinka* remia parodomuosius ir bandomuosius projektus, kuriais siekiama sukurti naują požiūrį į aplinkos apsaugą ir naujus metodus;
- *LIFE gamta* remia ES gamtosaugos politikos įgyvendinimą;
- *LIFE trečiosios šalys* teikia lėšas trečiųjų šalių gebėjimams stiprinti ir darniai plėtrai skatinti lėšų.

Per 1992–2004 m. veiklos periodą LIFE programa finansavo 2478 projektus, keturiasdešimtyje šalių už 1,36 mlrd. eurų (18 pav.).

18 pav. LIFE programos finansuojamų kryptių dalys nuo skiriamų lėšų

Šaltinis: <http://ec.europa.eu/environment/life/life/index.htm> (2006-11-16)

Nors LIFE II nuo 1999 metų buvo atvira narystės siekiančioms šalims, tačiau Lietuva, skirtingai negu Latvija ir kitos šalys, šia galimybe nepasinaudojo iki 2004 metų.

Pagal „LIFE gamtą“ bendrai finansuojami projektai, kurių tikslas yra atkurti ir apsaugoti natūralias buveines ir rūšis, kurioms iškilusi grėsmė, ES „LIFE gamta“ tikslas yra prisidėti prie Paukščių ir Buveinių direktyvų įgyvendinimo. Remiantis šiomis direktyvomis, ES gamtos

¹¹³ <http://ec.europa.eu/environment/life/life/historyoflife.htm> (2006-11-14).

apsaugos politika užtikrina efektyvią unikalios biologinės įvairovės apsaugą visoje Europoje. Ši programos taip pat remia ES „Natura 2000“ tinklo išplėtimą. Ši tinklą sudaro rūšių ir buveinių svarbios Bendrijai vietovės ir specialios paukščių apsaugos teritorijos. Tinklą sudaro per 18 tūkst. vietovių, jis apima maždaug 17 proc. valstybių teritorijų.

„LIFE aplinkos“ paskirtis yra finansuoti novatoriškus aplinkosaugos parodomuosius projektus ES ir šalyse kandidatėse, ypač tuos, kurie prisideda prie Lisabonos proceso, atnešdami pakankamai didelės ekonominės ir socialinės naudos aplinkosaugai, ir yra grindžiami žiniomis paremta metodologija. „LIFE aplinkos“ tikslas yra sumažinti atotrūkį tarp mokslinių tyrimų ir plėtros rezultatų bei jų įgyvendinimo. Pretenduoti į programos paramą galima penkiose srityse: žemės naudojimo plėtra ir planavimas; vandentvarka; ekonominės veiklos poveikio aplinkai mažinimas; atliekų tvarkymas; produktų poveikio aplinkai mažinimas vykdant integruotą produktų politiką. Šiuo metu Lietuvoje „LIFE aplinkos“ projektai nėra įgyvendinami.

Pagal LIFE programą Lietuvoje buvo finansuoti trys projektai¹¹⁴. Du iš šių projektų skirti gamtos apsaugai, o trečiasis – administracinių pajėgumų stiprinimui. Šiuo metu įgyvendinami du LIFE projektai, kuriems skirtos 3 mln. eurų investicijos (LIFE dalis – 50 proc.). Vienas iš projektų – „Natura 2000 teritorijų tvarkymas ir apsauga Lietuvos pajūryje“. Jo pagrindinis tikslas yra sutvarkyti nykstančias ES svarbos vertybes Lietuvos pajūryje, bei parengus atitinkamus dokumentus užtikrinti ilgalaikę šių vertybių apsaugą. Bendra projekto suma: yra 642 tūkst. eurų (LIFE – 50 proc.). Įgyvendinant šį projektą, siekiama išsaugoti unikalias pajūrio pievas nuo užaugimo krūmais, įrengti pažintinius takus, kad žmonės galėtų geriau pažinti pajūrio įdomybes, taip pat įrengti takus per kopas, įkelti dirbtinius lizdus retiems plėšriesiems paukščiams, įsteigti naują Natura 2000 teritoriją skirtą geresnei migruojančių vandens paukščių apsaugai šiaurinėje Kuršių marių dalyje. Projekto metu planuojama visuomenės švietimo kampanija.

Svarbi LIFE programos sąlyga – projekto vertė negali būti mažesnė nei 500 000 eurų bei, kaip ir kitų ES finansinių priemonių, turi būti užtikrintas kofinansavimas. Europos Komisija skiria dalį lėšų reikalingų patvirtintų projektų finansavimui:

- *LIFE aplinka* iki 30-50 proc.
- *LIFE gamta* iki 50 proc. (75 proc.)
- *LIFE trečiosios šalys* iki 70 proc.

¹¹⁴ http://ec.europa.eu/environment/life/project/countrydocuments/lithuania_lt_may06.pdf(2006-12-15)

LIFE projektų naudos gavėjai yra mažos, vidutinės, didelės ir tarptautinės įmonės, valstybės ir vietos valdžios institucijos, nevyriausybinės organizacijos, mokslinių tyrimų institucijos ir tarpvyriausybines organizacijos.

Lietuvai labai svarbi yra 2007–2013 m. LIFE+ programa, nes prasideda naujas finansavimo etapas ir keičiasi lėšų administravimo principai: beveik visos lėšos bus administruojamos ne EK, kaip iki šiol, bet kiekvienos šalies narės atitinkamų struktūrų.

Bendras LIFE+ tikslas yra prisidėti prie plėtros, monitoringo įdiegimo, ES aplinkos apsaugos politikos ir teisės aktų įvertinimo ir skleidimo, skatinant darnų vystymąsi. Visų pirma LIFE+ remia 6 – osios aplinkosaugos veiksmų programos įgyvendinimą, kuria siekiama kovoti su klimato kaita, sustabdyti gamtos ir biologinės įvairovės nykimą, gerinti aplinką, sveikatą ir gyvenimo kokybę, skatinant tausojančiai naudoti ir valdyti gamtinius išteklius bei atliekas, skatinant strateginį požiūrį į aplinkos apsaugos politikos plėtrą, įgyvendinimą, informacijos sklaidą ir sąmoningumo ugdymą.

Siekiant efektyviau pasinaudoti ES skiriama parama aplinkos apsaugos politikos plėtrai ir įgyvendinimui, svarbu pasiruošti naujiems iššūkiams ir tobulinti lėšų įsisavinimo sistemą.

Tam dauguma ekspertų pritarė:

Vita Braškienė – Vilniaus miesto savivaldybės Aplinkos apsaugos skyriaus vedėja (toliau tekste – Ekspertė VMS) „Supaprastinti projektų įgyvendinimo ir atsiskaitymą už panaudotas lėšas reikalavimus“.

Ekspertas AM1 – „Manau, kad aplinkosaugos valdymo sistemos pertvarkyti nereikia, jau sukurti pajėgumai ir nuolat stiprinami administraciniai gebėjimai“.

Ekspertas LPK – „Pritraukti specialistus, mokslo darbuotojus, įvertinant finansavimo objektų prioritetus, o nesivadovauti konjunktūrine nuovoka, t.y. iš esmės keisti vadybos principus“.

Ekspertas NVO – „Administracinių gebėjimų stiprinimas (APVA ir AM atsakingų skyrių);

– savivaldybių administracinių gebėjimų stiprinimas (tų tikriausiai dar labiau, negu APVA ir AM);

– procedūrų paprastinimas ir efektyvesnis bendradarbiavimas tarp žinybų;

– skaidrumo ir kontrolės užtikrinimas (to niekada nebus per daug), bet neperlenkiant lazdos;

– viešumas !!!,

– aiškiai apibrėžtos socialinių partnerių teisės, pareigos ir dalyvavimas ES finansinės paramos panaudojime ir priežiūroje“.

Ekspertė EP – „Nepretenduodama pateikti išsamius pasiūlymus, bent keletą pasiūlymų drįsiu suformuluoti:

1) Būtina stiprinti Aplinkos ministerijos ir šios ministerijos Aplinkos projektų valdymo agentūros administracinius gebėjimus, kelti projektų vertintojų kvalifikaciją.

2) Būtina maksimaliai supaprastinti paraiškų rengimo taisykles, atsisakant nereikalingo popierizmo ir Lietuvoje sugalvotų dirbtinių reikalavimų. Tai gerokai palengvintų paraiškų rengėjų ir vertintojų darbą, o svarbiausia – sukurtų prielaidas bent 2007-2013 m. laikotarpyje efektyviai ir maksimaliai panaudoti ES finansinę paramą aplinkosaugos srityje.

3) Būtina peržiūrėti Lietuvos prioritetus, ar jie tikrai atitinka Lietuvos situaciją. Pavyzdžiui, Lietuvos gyvenvietės, kuriose gyvena mažiau nei 500 gyventojų, dažniausiai neturi nei vandentiekio, nei kanalizacijos, ir pagal Lietuvos vyriausybės nustatytus prioritetus ir priemones negali pretenduoti į ES finansinę paramą vandentvarkai ir vandenvalai“.

Ekspertė LRV – „Pirmiausiai peržiūrėti teisinę bazę, be kita ko, galutinių naudos gavėjų atsakomybės ir iniciatyvos klausimą. Yra objektyvių priežasčių, dėl kurių lėšų panaudojimas nėra pakankamai spartus – projektų rengimo ir jų įgyvendinimo institucijų trūkumas, viešųjų konkursų procedūros ir kt. „,

Ieva Andriulaitytė – Lietuvos savivaldybių asociacijos patarėja Aplinkos ir energetikos klausimais (toliau tekste – Ekspertė LSA) – „Visų pirma turėtų būti aiškiai nustatytos institucijų atsakomybės ribos.

Turėtų būti suteikta daugiau funkcijų savivaldybėms.

Tiek Aplinkos ministerijos, tiek APVA darbas turėtų būti labiau koordinuotas.

(Mažinti reikalavimus dokumentų pildymui, bet daugiau dėmesio skirti projektų rezultatams. APVA daugiau dėmesio turėtų skirti skiriama projektų rezultatams) „,

Lietuvos Respublikos Finansų ministerijos atstovas (toliau tekste – Ekspertas FINMIN) – „Panaudojant atsinaujinančius energijos išteklius bei mažinant energijos sąnaudas gyvenamuosiuose ir kituose pastatuose, mažinti aplinkos oro teršimą;

skatinti ir diegti aplinkos apsaugos technologijas;

reformuoti vandentvarkos ir atliekų tvarkymo institucinę struktūrą bei pagerinti paslaugų teikimo visuomenei kokybę;

padidinti šalies miškingumą, įveisiant miškus dirvonuojančiose bei menkavertėse žemėse;

spartinti daugiabučių namų modernizavimą, didinti jų energetinį efektyvumą;

efektyviai panaudojant išaugusias investicijas aplinkosaugos priemonių įgyvendinimui visuomeniniame bei privačiame sektoriuje, paskatinti statybos, inžinerijos bei kitų ūkio sričių plėtrą ir dirbančiųjų šiose srityse paklausos padidėjimą;

išnaudoti Lietuvos statybos šakos potencialą, didinant statybos produkcijos ir paslaugų eksportą į užsienio šalis, kuriose šis potencialu galėtų konkuruoti su tų šalių potencialu;

naudojant naujausias informacines technologijas didinti visuomenės informuotumą aplinkos, statybos organizavimo, būsto politikos klausimais“.

Ekspertė AAPC – „Padėtų didesnė decentralizacija, bet tam reikia pakankamai aukšto lygio žmonių sąmoningumo ir profesionalumo savivaldybėse“.

Ekspertas AM1 – „Neturiu gatavų receptų, bet raktas slypi institucinių gebėjimų stiprinime. Kuo kvalifikuotesni bus darbuotojai, tuo lengviau bus įgyvendinti projektus. Ir šiuo požiūriu net ne AM ar APVA darbuotojų kvalifikacija kelia daugiausia rūpesčių. Turime dirbti su savivaldybėmis, jų žmonėmis, su vandens tiekimo įmonėmis, RATCais. Stumti vandentvarkos sektoriaus reformą stambinant įmones. Nes, kaip jau sakiau, iniciatyva – ir ne bet kokia, o gerai apgalvota ir pasverta – turi priklausyti savivaldai. Kai tai pasieksime, paaiškės, kad ne APVA yra problemų šaltinis“.

5. ES FINANSINĖS PARAMOS APLINKOS APSAUGOS POLITIKOS ĮGYVENDINIMUI LIETUVOJE PERSPEKTYVOS

Šiuo metu baigiami rengti 2007–2013 m. ES struktūrinės paramos panaudojimo dokumentai ir pradedamas derinimo procesas. Pagal naujus 2007–2013 m. ES reikalavimus 2004–2006 m. Lietuvos bendrąjį programavimo dokumentą keičia keletas tarpusavyje suderintų paramos panaudojimo strateginių dokumentų, t. y.:

- Lietuvos 2007–2013 m. ES struktūrinės paramos panaudojimo strategija – joje apibrėžiamos prioritetinės ES struktūrinės paramos investicijų kryptys;
- atskiros veiksmų programos pirmiau minėtai strategijai įgyvendinti – jose nurodomos konkrečios remtinios sritys. Įgyvendinant veiksmų programas, bus siekiama strategijoje nustatytų tikslų.

Nauji ES reikalavimai remiasi ES Sanglaudos politikos reforma, kuri siejama su trimis strategijomis: Lisabonos, Gioteborgo ir Europos užimtumo strategija. Tam nustatyti trys prioritetai:

- *Konvergencijos prioritetą* skirtas silpniau išsivysčiusiems šalims narėms ir regionams. Šiam prioritetui siūloma skirti apie 82 proc. visų ES sanglaudos politikai numatytų lėšų. Sanglaudos fondo parama sudarys 1/3 visos ES struktūrinės paramos (ERPF, ESF ir Sanglaudos fondas).

- *Regioninio konkurencingumo ir užimtumo prioritetą* skirtas labiau išsivysčiusiems regionams, kurie negali gauti paramos pagal Konvergencijos prioritetą. Šiam prioritetui siūloma skirti apie 16 proc. visų ES sanglaudos politikai numatytų lėšų.

- *Europos teritorinio bendradarbiavimo prioritetą* skirtas bendradarbiavimui abipus ES vidaus sienų ir tarp šalių narių tam tikrose teritorinėse zonose. Šiam prioritetui siūloma skirti apie 2,5 proc. visų ES sanglaudos politikai numatytų lėšų (vietoj INTERREG).

Lietuvai bus teikiama parama pagal Konvergencijos ir Europos teritorinio bendradarbiavimo prioritetus. Taip pat nustatyta Nauja programavimo struktūra, pagal kurią šalys parengia nacionalines strategijas ir pagal jas – veiksmų programas. Supaprastinamas valdymas, nes lieka tik trys ES Sanglaudos politikos finansinių priemonės:

- Europos regioninės plėtros fondas (ERPF), Europos socialinis fondas (ESF) ir Sanglaudos fondas. Europos žemės ūkio orientavimo ir garantijų fondo (EŽŪOGF) Orientavimo dalį ir Žuvininkystės orientavimo finansinį instrumentą (ŽOFI) pakeis naujai sukurtos ES bendrosios žemės ūkio politikos ir bendrosios žuvininkystės politikos finansinės priemonės.

- Sanglaudos fondas integruojamas į struktūrinių fondų valdymo sistemą.

- Bendrijos iniciatyvos integruojamos į veiksmų programas: EQUAL – į ESF remiamas programas, URBAN – į ERPF remiamas programas, Leader – į naujai kuriamo Kaimo plėtros fondo remiamas programas. Tuo tarpu INTERREG tampa Europos teritorinio bendradarbiavimo prioritetu.

- Nebus privaloma rengti veiksmų programų priedų (pvz., 2004–2006 m. laikotarpiui Lietuvoje yra parengtas Lietuvos 2004–2006 m. bendrojo programavimo dokumento priedas), nes Europos Komisija nebereikalaus pateikti išsamios informacijos priemonės lygiu.

2006 m. lapkričio 23 d. LR Seimas patvirtino Lietuvos 2007–2013 m. ES struktūrinės paramos panaudojimo strategiją, nes 2007 m. sausio 1 d. – naujo laikotarpio paramos įgyvendinimo pradžia¹¹⁵. Taip pat parengta Sanglaudos skatinimo veiksmų programos administravimo schema Lietuvoje (5 priedas).

2007–2013 m. ES struktūrinė parama bus teikiama pagal kitus dokumentus nei 2004–2006 m. laikotarpiu. Nuo 2007 m. ES struktūrinė parama nebus teikiama pagal vieną visai šaliai dokumentą, tai yra pagal Lietuvos 2004–2006 m. bendrąjį programavimo dokumentą, nes:

- per 7 metus teikiama ES struktūrinė parama gerokai viršys 2004–2006 metais Lietuvai skirtą 1 mlrd. eurų sumą;

- rengti vieną visai šaliai dokumentą numatoma pagal šiuo metu derinamus ES struktūrinės paramos panaudojimą 2007–2013 m. reglamentuosiančius ES teisės aktus.

2007–2013 m. Lietuvos bendrąjį programavimo dokumentą pakeis keletas tarpusavyje suderintų paramos panaudojimo strateginių dokumentų, t. y.:

- Lietuvos 2007–2013 m. ES struktūrinės paramos panaudojimo *strategija* – joje bus apibrėžtos prioritetinės ES struktūrinės paramos investicijų kryptys;

- keletas atskirų *veiksmų programų* pirmiau minėtai *strategijai* įgyvendinti – jose bus nurodytos konkrečios remtinios sritys. Įgyvendinant *veiksmų programas* bus siekiama *strategijoje* nustatytų tikslų¹¹⁶.

Lietuvos 2007–2013 m. ES struktūrinės paramos panaudojimo strategiją įgyvendina veiksmų programos. Aplinkos apsaugai ir jos politikos įgyvendinimui skirta Sanglaudos skatinimo veiksmų programa atitinka trečiąjį Lietuvos 2007–2013 m. ES struktūrinės paramos panaudojimo prioritetą „Gyvenimo kokybė ir sanglauda“. Įgyvendinant šią programą, bus siekiama geriau išnaudoti vietos potencialą, teikti kokybiškas ir prieinamas viešąsias paslaugas, išsaugoti ir gerinti aplinkos kokybę. Šiai programai skirta 39,1 proc. ES struktūrinių fondų

¹¹⁵[http://www.finmin.lt/finmin/selectpage.do?doclocator=%2Fweb%2Fstotis_inf.nsf%2F0%2FC4A0B1161A2BB199C2257065002DB53F%3FopenDocument\(2006-12-20\).](http://www.finmin.lt/finmin/selectpage.do?doclocator=%2Fweb%2Fstotis_inf.nsf%2F0%2FC4A0B1161A2BB199C2257065002DB53F%3FopenDocument(2006-12-20).)

¹¹⁶[http://www.finmin.lt/finmin/content/document.jsp?doclocator=web%2Fstotis_inf.nsf%2F0%2FD6F124144A15FA9AC2257065002E127D\(2006-12-22\).](http://www.finmin.lt/finmin/content/document.jsp?doclocator=web%2Fstotis_inf.nsf%2F0%2FD6F124144A15FA9AC2257065002E127D(2006-12-22).)

lėšų, gaunamų pagal konvergencijos tikslą. Programa finansuojama iš Europos regioninės plėtros fondo ir Sanglaudos fondo (aplinkos apsaugai)¹¹⁷.

Aplinkos kokybei skirtas 1.3 skyrius, kuriame išskirtos paramos kryptys:

- Vandens apsaugai ir vandentvarkos priemonių įgyvendinimui.
- Atliekų tvarkymui.
- Oro kokybės išsaugojimui.
- Biologinės įvairovės ir kraštovaizdžio apsaugai.
- Energijos gamybos ir vartojimo efektyvumo bei atsinaujinančių energijos išteklių vartojimo didinimui.
- Aplinkos kokybės institucinio valdymo stiprinimui.
- Visuomenės informavimui, dalyvavimui priimant sprendimus ir visuomenės švietimui.

Išskirti prioritetai aplinkos apsaugos finansavimui, nes, kaip pažymėta dokumente, dabartiniame Lietuvos raidos etape itin svarbu laiku įgyvendinti efektyvias aplinkos apsaugos priemones ir mažinti neigiamą energijos ir gamtos išteklių naudojimo bei ūkinės veiklos poveikį aplinkai – susikaupusių aplinkos problemų sprendimas kainuoja daug brangiau nei jų prevencija ir anksčiau ar vėliau pradeda stabdyti patį ekonomikos augimą.

Siekiant užtikrinti geresnę aplinkos kokybę ir darnų vystymąsi, daugiausia dėmesio numatoma skirti šių uždavinių sprendimui:

1. Vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo sistemų renovavimas ir plėtra.
2. Šiuolaikiškos atliekų tvarkymo sistemos sukūrimas.
3. Oro kokybės gerinimas.
4. Energijos gamybos ir vartojimo efektyvumo bei atsinaujinančių energijos išteklių vartojimo didinimas.

Aplinkosaugos investicijos Lietuvoje vis dar nėra pakankamos. Aplinkos gerinimo srityje šalyje ypač ryškus infrastruktūros trūkumas tiek vandens tiekimo ir nuotekų valymo, tiek atliekų tvarkymo, tiek oro kokybės gerinimo, tiek aplinkos monitoringo ir taršos kontrolės srityse. Be to, energija yra vartojama neefektyviai, eksploatuojant neekonomiškus visuomeninės paskirties pastatus, nepakankamai panaudojamas šalyje esantis atsinaujinančių energijos išteklių potencialas.

Numatomų išlaidų paskirstymas pagal prioritетines temas pateiktas 6 lentelėje.

¹¹⁷[http://www.esparama.lt/ES_Paramas/strukturines_paramos_2007_1013m._medis/titulinis/files/SSVP.doc\(2006-12-20\)](http://www.esparama.lt/ES_Paramas/strukturines_paramos_2007_1013m._medis/titulinis/files/SSVP.doc(2006-12-20)).

Pavadinimas	proc.	mln. eurų
Atsinaujinantys energijos šaltiniai: biomasės	2,89	32.610.186
Energijos efektyvumas, bendra gamyba, energijos valdymas	23,12	260.768.653
Buitinių ir pramoninių atliekų tvarkymas	24,73	278.995.046
Vandens paskirstymas ir valdymas (<i>geriamas vanduo</i>)	12,18	137.444.500
Vandens valymas (<i>nuotekos</i>)	18,28	206.166.750
Oro kokybė	15,20	171.481.463
Švaraus miesto transporto vystymas	3,60	40.652.957
IŠ VISO	100	1.128.119.555
Pavadinimas		
Negražintina pagalba	88,49	998.272.994
Kitos finansavimo formos	11,51	129.846.561
IŠ VISO	100	1.128.119.555
Pavadinimas		
Miestas	55	620.465.755
Kaimo vietovės	45	507.653.800
IŠ VISO	100	1.128.119.555

6 lentelė. Išlaidų paskirstymas pagal prioritėtines temas

Šaltinis: [http://www.esparama.lt/ES_Paramas/strukturines_paramos_2007_1013m._medis/titulinis/files/_Toc153175322\(2006-12-20\)](http://www.esparama.lt/ES_Paramas/strukturines_paramos_2007_1013m._medis/titulinis/files/_Toc153175322(2006-12-20))

Aplinkos apsauga taip pat įtraukta ir į kitus prioritetus. Todėl tolimesnė Lietuvos aplinkos apsaugos politika ir jos įgyvendinimas didele dalimi priklausys nuo mūsų gebėjimų pasinaudoti ES teikiama parama, vykdant Nacionalinės darnaus vystymosi strategijos tikslus ir uždavinius.

Atsižvelgiant į šias problemas Sanglaudos skatinimo veiksmų programoje numatoma *siekti geresnės aplinkos kokybės, ypatingą dėmesį skiriant energijos panaudojimo efektyvumui didinti*. Vienas svarbiausių efektyvaus ES struktūrinės paramos panaudojimo tikslų – užtikrinti, kad ES investicijomis skatinamas ūkio augimas atitiktų darnaus vystymosi principus. Spartaus ekonomikos augimo derinimas su sveikos aplinkos išsaugojimu yra nelengvai išsprendžiamas uždavinys ir dažniausiai visuomenė linkusi pagrindinį prioritetą suteikti ekonominių problemų sprendimui, kuris paprastai padaromas aplinkos kokybės sąskaita. Dabartiniame Lietuvos raidos etape itin svarbu laiku įgyvendinti efektyvias aplinkos apsaugos priemones ir mažinti neigiamą energijos ir kitų gamtos išteklių naudojimo bei ūkinės veiklos poveikį aplinkai, nes susikaupusių aplinkos problemų sprendimas kainuoja daug brangiau nei jų prevencija ir anksčiau ar vėliau pradeda stabdyti patį ekonomikos augimą. Todėl siekiant užtikrinti geresnę aplinkos kokybę ir darnų gamtinių išteklių panaudojimą prioritetas turi būti skiriamas geresnei vandens ir oro kokybei, kokybiškesniam atliekų tvarkymui, efektyvesnei energijos gamybai ir jos vartojimui, atsinaujinančių energijos išteklių vartojimo didinimui.

IŠVADOS

1. Akivaizdžios aplinkos degradavimo priežastys privertė pasaulinę bendruomenę susirūpinti savo išlikimu ir imtis priemonių stabdyti pavojingai vykstančius procesus. 1992 m. JT Rio konferencija tapo esminiu politikos lūžiu, darnaus vystymosi strategijos įgyvendinimo pradžia, padėjusi pagrindus dabartinei ES aplinkos apsaugos politikai.

2. Lietuvos aplinkos apsaugos sektoriaus vystymuisi didelę įtaką turėjo teisės aktų derinimas su ES *Acquis* aplinkos apsaugos srityje, gautos lėšos iš priešstojiminių PHARE, SAPARD, ISPA fondų bei dabartinių Sanglaudos, Regioninės plėtros ir kitų, nuo kurių įsisavinimo priklauso mūsų šalies aplinkos apsaugos politika, nes ji įgyvendinama ne tik teisinėmis, administracinėmis, bet ir finansinėmis priemonėmis.

3. Dėl įvairių politinių ir kitų priežasčių mūsų derybinės pozicijos aplinkos apsaugos srityje nebuvo stiprios, t.y. turėjome sutikti su griežtais įvairių direktyvų įgyvendinimo terminais, pvz., pakuočių ir pakuočių atliekų tvarkymo srityje turėjome papildomai derėtis ir prašyti prailginti pereinamąjį laikotarpį iki 2012 m.

4. Atlikus tyrimą galima teigti, kad iki 2006 metų Lietuvai skirta ES finansinė parama aplinkos apsaugos sričiai buvo nepakankamai efektyviai panaudota. Pagrindinės problemos, trukdančios efektyviai įsisavinti ES finansinę paramą aplinkosaugos srityje Lietuvoje, autorės nuomone, yra šios:

- administracinių gebėjimų stoka, reikiamo patyrimo nebuvimas ir nustatant prioritetus bei priemones, ir administruojant ES lėšas,
- per daug centralizuota paramos skirstymo ir projektų vertinimo sistema, kuri neveikia kaip tikėtasi: per ilgai užtrunka projektų vertinimas, dėl to švaistomos lėšos ir kt.

5. Iškelta hipotezė, kad ES lėšos, skiriamos aplinkos apsaugai, Lietuvoje panaudojamos gerai, o tai padeda sėkmingai įgyvendinti ES aplinkos apsaugos politiką, pasitvirtino tik dalinai. Tokią išvadą patvirtina ir dauguma ekspertų.

PASIŪLYMAI

1. Siekiant efektyvesnio aplinkos politikos įgyvendinimo būtina sustiprinti strateginio dokumento Nacionalinė darnaus vystymosi strategija galias: sukurti jo įgyvendinimo priežiūrai profesionalų struktūrinį padalinį, kuris kuruotų šio dokumento veiklos sritis ir koordinuotų tarpžinybines institucijas, įtrauktas į darnaus vystymosi procesą.

2. Įgyvendinant aplinkos apsaugos politiką per ES finansinės paramos įsisavinimą reikia atlikti kai kuriuos pokyčius paramos administravimo srityje:

- vesti derybas su Europos Komisija dėl projektų vertinimo procedūrų pagreitinimo ir supaprastinimo;
- decentralizuoti projektų priėmimą ir vertinimą Lietuvoje, atsisakant tarpinių grandžių, tokių, kaip APVA arba sujungti su Aplinkos ministerijos atsakingais skyriais;
- supaprastinti paraiškų rengimo taisykles, atsisakant nereikalingo biurokratizmo ir papildomų reikalavimų. Tai gerokai palengvintų paraiškų rengėjų ir vertintojų darbą.

3. Būtina stiprinti Aplinkos ministerijos ir šios ministerijos Aplinkos projektų valdymo agentūros administracinius gebėjimus, taip pat savivaldybėse, kelti projektų vertintojų kvalifikaciją, griežtinti darbuotojų atsakomybę už nesavalaikį reikalingos projekto įgyvendinimui informacijos pateikimą.

4. Daugiau teisių suteikti savivaldybėms ir galutiniams naudos gavėjams.

5. Labiau įtraukti visuomenę, nevyriausybinės organizacijas į ES paramos lėšomis vykdomų aplinkosaugos projektų rengimą bei šių lėšų įsisavinimo procesus, panaudojant masines informacijos priemones, organizuojant mokymus, seminarus ir kt.

LITERATŪROS SĄRAŠAS

Teisė aktai

1. Lietuvos Respublikos Konstitucija Lietuvos Respublikos piliečių priimta 1992 m. spalio 25 d. referendume, Valstybės žinios, 1992, Nr. 33-1014.
2. Nacionalinė darnaus vystymosi strategija. Efektyvus ūkis, sveika aplinka, klestinti visuomenė. Vilnius, 2003.
3. Europos Ekonominės Bendrijos steigimo sutartis, Europos Sąjunga: steigimo dokumentų rinktinė. Vilnius, 1998.
4. Darbotvarkė 21, Jungtinių tautų RIO veiksmų programa. Vilnius, 2001.
5. Europos Komisijos pranešimas Jungtinių Tautų konferencijoje „Aplinka ir vystymasis“ Rio de Žaneiras, 1992. Vilnius: Seimo Gamtos apsaugos komitetas, Seimo leidykla „Valstybės žinios“, 1998.
6. Atliekų tvarkymo įstatymas. Nauja įstatymo redakcija nuo 2003 m. sausio 1 d.: Nr. [IX-1004](#), 2002-07-01, Žin., 2002, Nr. 72-3016 su pakeitimais.
7. Lietuvos Respublikos Vyriausybė. Nutarimas Nr.953 „Dėl finansinių Europos Sąjungos paramos programų lėšų Administravimo, valdymo ir kontrolės tvarkos. Valstybės žinios, 1999, Nr. 97-2801.
8. Europos Tarybos direktyva 67/548/EEB dėl pavojingų cheminių medžiagų klasifikavimą, pakavimą ir ženklavimą reglamentuojančių ES šalių narių įstatymų, norminių aktų ir administracinių nuostatų derinimo//Official Journal P 196, 16/08/1967.
9. Europos Tarybos direktyva 70/157/EEB dėl šalių narių įstatymų, susijusių su leistiniais motorinių transporto priemonių išmetimo sistemų keliamo triukšmo lygiais, derinimo//Official Journal L042, 23/02/1970.
10. Europos Tarybos direktyva 85/337/EEB dėl tam tikrų privačių ir valstybės projektų aplinkai vertinimo//Official Journal L216, 05/07/1991.
11. Europos Tarybos Bendroji atliekų direktyva 75/442/EEB//Official Journal L194, 25/07/1975.
12. Europos Tarybos direktyva 79/409/EEB dėl laukinių paukščių// Official Journal L103, 25/04/1979.
13. Europos Tarybos direktyva 80/778/EEB dėl žmonėms vartoti skirto vandens kokybės//Official Journal L229, 30/08/1980.
14. Europos Tarybos direktyva 90/313/EEB dėl laisvo prieinamumo prie informacijos apie aplinką//Official Journal L158, 23/06/1990.

15. Europos Tarybos direktyva 90/219/EEB dėl riboto genetiškai modifikuotų organizmų naudojimo// Official Journal L117, 08/05/1990.
16. Europos Tarybos direktyva 90/220/EEB dėl apgalvoto GMO išleidimo į aplinką//Official Journal L117, 08/05/1990.
17. Europos Tarybos direktyva dėl natūralių buveinių ir laukinės gyvūnijos bei augmenijos apsaugos. 92/43/EEC [1992]. OJ L 206
18. Europos Sąjungos sutartis//Official Journal C191, 29/07/1992.
19. Tarybos reglamentas (EB) Nr. 1267/1999, 1999 m. birželio 21 d.
20. Europos Tarybos reglamentas. Nr. 3907/91.
21. Europos Tarybos reglamentas dėl finansinio instrumento(LIFE), skirto aplinkai, įsteigimo. EEC Nr. 1973/92 OJ L 206.

Literatūra

22. .Būbnienė R., Dudutytė Z., Greimas E. ir kt. Europos Sąjungos aplinkos apsaugos politika. Vilnius, 2002.
23. Čiegis R. Tolydi plėtra ir aplinka: ekonominis požiūris. Vilnius, 2002.
24. Decleris M. The law of sustainable development General principles. Liuxembourg: Office for Official Publications of the European Communities, 2000.
25. Gražulevičienė R. Aplinkos politika. Kaunas: VDU, 2004.
26. Greimas E., Semėnienė D., Vainius L. ir kt. Europos Sąjungos aplinkos apsaugos politika ir jos įgyvendinimas Lietuvoje. Vilnius, 2002.
27. Held D., McGrew A., Goldblatt D., Perraton J. Globaliniai pokyčiai, politika, ekonomika ir kultūra. Vilnius, 2002.
28. ISPA Lietuvoje. 2000-2004. Vilnius: Finansų ministerija, 2004.
29. Jordan A., Hildebrand P. M., Fairbrass J. ir kt. Environmental policy in the European Union. London, 2002.
30. Juknys R. Aplinkotyra. Kaunas: VDU, 2005.
31. Lee M. EU Environmental Law. Oxford and Potland, Oregon, 2005.
32. Lebedys A., Danys J. Pakuočių ir pakuočių atliekų tvarkymo problemos, Lietuvai integruojantis į Europos Sąjungą//Aplinkos tyrimai, inžinerija ir vadyba. Vilnius, 2002, Nr. 4 (22).
33. Lietuvos žemės ūkio ir kaimo plėtra 2004. Vilnius, 2005.
34. McCormick J. Environmental policy in the European Union. New York, 2001.

35. Paulikas V. Apie gyventojų skaičiaus didėjimą ir gyvybės rūšių nykimo proceso spartėjimą // Filosofija. Sociologija. Vilnius, 2004, Nr. 2.
36. Paulikas V. ES bendroji žemės ūkio politika ir administravimas. Vilnius, 2002.
37. Parsons W. Viešoji politika. Vilnius: Eugrimas, 2001.
38. Ragulskytė – Markovienė R. Aplinkos teisė. Lietuvos teisės derinimas su Europos Sąjungos reikalavimais. Vilnius, 2005.
39. Sanglaudos fondas – realūs pokyčiai į gerą. 2000-2006. Vilnius: Finansų ministerija, 2006.
40. SAPARD paramos įgyvendinimo Lietuvoje ataskaita. Vilnius, 2004.
41. Soroos M. From Stockholm to Rio: The Evolution of Global Environmental Governance//Environment Policy in 1993. Washington, 1994.
42. Sovietų karinių pajėgų padaryta žala Lietuvos aplinkai. Vilnius, 1998.
43. Šleinotaitė– Budrienė L. Panevėžio specialusis transportas. Poveikio aplinkai vertinimo ataskaita. Panevėžys, 2005.
44. Valstybės kontrolės valstybinio audito ataskaita „Komunalinių atliekų tvarkymas“ Nr. 2020-20-2, Vilnius, 2006.
45. Valstybės kontrolės 2005 m. ataskaita. Vilnius, 2006.
46. Weale A., Pridham G., Cini M., Konstadakopulos D., Porter M., Flynn B. Environmental Governance in Europe. New York, 2000.

Kiti šaltiniai

47. NAPP programa //http://www3.lrs.lt/pls/inter2/dokpaieska.showdoc_l?p_id=52264; (2006-10-13).
48. 2004-2006 metų BPD buvo patvirtintas LR Vyriausybės 2004 m. rugpjūčio 2 d. <http://www.am.lt/VI/files/0.478640001110189280.doc>; (2006-09-14).
49. Esama įgyvendinamų projektų situacija [//http://www.am.lt/VI/files/0.088740001116497417.doc](http://www.am.lt/VI/files/0.088740001116497417.doc); (2006-10-24).
50. Apie paramą iš Europos regioninės plėtros fondo Lietuvos aplinkos apsaugos politikos sritims žr.: Europos regioninės plėtros fondo parama pagal BPD 1.3 priemonę http://www.am.lt/VI/article.php3?article_id=3848; (2006-09-20).
51. Europos audito rūmai. Specialioji ataskaita Nr. 3/2005 dėl kaimo plėtros: agrarinės aplinkosaugos išlaidų patikrinimas su Komisijos atsakymais; http://www.eca.eu.int/audit_reports/special_reports/docs/2005/rs03_05lt.pdf; (2006-07-15).

52. Agriculture and the environment: Introduction. http://europa.eu.int/comm/agriculture/envir/index_en.htm (2006-10-11).
53. Europos audito rūmai. Specialioji ataskaita Nr. 3/2005 dėl kaimo plėtros: agrarinės aplinkosaugos išlaidų patikrinimas su Komisijos atsakymais; http://www.eca.eu.int/audit_reports/special_reports/docs/2005/rs03_05lt.pdf; (2006-07-15).
54. Žurnalas Agrarinė aplinkosauga. http://www.zum.lt/min/failai/Zurnalas_Agrarine_aplinkosauga.pdf (2006-11-12).
55. Nacionalinė mokėjimo agentūra <http://www.nma.lt/>(2006-11-03).
56. LIFE, the Financial Instrument for the Environment. <http://europa.eu.int/comm./environment/life/home.html> (2006-11-13).

Europos Sąjungos aplinkos apsaugos politikos įgyvendinimas Lietuvoje, panaudojant Europos Sąjungos finansinę paramą

Santrauka

Reikšminiai žodžiai: *aplinkos apsauga, aplinkos apsaugos politika, darnus vystymasis, struktūriniai fondai, aplinkos projektų administravimas, gamtos išsaugojimas, finansinės paramos panaudojimas*

Darbe nagrinėjama Europos Sąjungos ir Lietuvos aplinkos apsaugos politika, jos vystymosi raida nuo pirmosios ES aplinkos programos priėmimo iki darnaus vystymosi principų įgyvendinimo. Pagrindinis dėmesys skiriamas aplinkos apsaugos politikos formavimui, panaudojant įvairių ES fondų, programų, kitų finansinių instrumentų paramą galutiniams aplinkos apsaugos tikslams pasiekti.

Lietuvos aplinkos apsaugos politikos vystymui nuo praėjusio amžiaus paskutinio dešimtmečio didelę įtaką turėjo vykdoma ES aplinkos apsaugos politika. Lietuva, derėdamasi dėl narystės ES, prisiėmė įsipareigojimus suderinti savo teisyną su ES aplinkos apsaugos teisine baze. ES teisės normų perkėlimas pareikalavo papildomų asignavimų į daugumą aplinkos apsaugos sričių: vandens, oro apsaugos, atliekų tvarkymo, biologinės įvairovės ir kraštovaizdžio išsaugojimo ir kt. Priešderybiniu ir derybų laikotarpiu Lietuva sėkmingai pasinaudojo ES finansine PHARE, SAPARD ir ISPA fondų parama aplinkos apsaugos politikos vystymui. Tapus ES nare, atsirado galimybės aplinkos apsaugos politiką įgyvendinti naudojant Struktūrinių, Sanglaudos fondų ir LIFE programos, skirtos išimtinai gamtos apsaugai, finansine parama.

Darbe nagrinėjami ES finansinės paramos teikimo ir įsisavinimo ypatumai, ekspertų pagalba aiškinamasi, kokios yra pagrindinės problemos ir trukdžiai, sąlygojantys nepakankamai palankią lėšų panaudojimo būklę Lietuvoje. Akcentuojama svarba geriau pasiruošti priimti ES lėšas, skiriamas aplinkos apsaugos sektoriui naujame 2007 – 2013 metų finansavimo etape, nes tai gali turėti didelę įtaką aplinkos apsaugos politikos plėtrai ateityje.

Implementation the Environmental Policy of the European Union in Lithuania
Using the EU Financial Support
Summary

Key words: *environmental protection, environmental policy, sustainable development, structural funds, administration of environment projects, conservation of nature, use of financial support*

The work deals with the environmental policy of the European Union and Lithuania, its development from the adoption of the first EU environmental programme to the application of the principles of sustainable development. The major focus is on the formation of the environmental policy using the support of various EU funds, programmes and other financial instruments to achieve the final environmental objectives.

The development of the environmental policy in Lithuania has been largely influenced by the EU environmental policy being implemented since the last decade. In its negotiations over the EU membership, Lithuania undertook to harmonize its *acquis* with the EU environmental protection framework legislation. The transposition demanded additional appropriations to the majority of the environmental areas: protection of water and air, waste management, preservation of biological diversity and landscape, etc. Pre-negotiation and negotiation period saw the successful use of the PHARE, SAPARD and ISPA financial support by Lithuania for the development of the environmental policy. The EU membership offered the possibilities to enlarge the environmental policy using the financial support of the Structural and Cohesion Funds and LIFE programme designed exceptionally for the protection of nature.

The work analyses the particularities of EU supporting and uptake and explains, through the expert contribution, the principle problems and impediments predetermining a rather unfavourable condition to use the funds in Lithuania. It emphasizes the importance of better planing to adopt the EU funds for the environmental sector in the new funding stage in 2007 through 2013, since it may have big influence on the future development of the environmental policy.

PRIEDAI

1 priedas

EKSPERTAI

1. Dr. Laima Andrikienė – Europos Parlamento narė, EP Biudžeto komiteto narė laimaliucija.andrikiene@europarl.europa.eu (toliau tekste – Ekspertė EP).
2. Irena Pilypienė – Lietuvos Respublikos Vyriausybės kanceliarija, Aplinkos skyriaus vedėja i.pilypiene@lrvk.lt (toliau tekste – Ekspertė LRV).
3. Lietuvos Respublikos Finansų ministerijos atstovas www.finmin.lt (toliau tekste – Ekspertas FINMIN).
4. Dr. Inesis Kiškis – Lietuvos Respublikos Aplinkos ministerijos sekretorius i.kiskis@am.lt (toliau tekste – Ekspertas AM1).
5. Lietuvos Respublikos Aplinkos ministerijos atstovas www.am.lt (toliau tekste – Ekspertas AM2).
6. Vita Braškienė – Vilniaus miesto savivaldybės Aplinkos apsaugos skyriaus vedėja vita.braskiene@vilnius.lt (toliau tekste – Ekspertė VMS).
7. Ieva Andriulaitytė – Lietuvos savivaldybių asociacijos patarėja Aplinkos ir energetikos klausimais ieva.andriulaityte@lsa.lt (toliau tekste – Ekspertė LSA).
8. Dr. Daiva Semėnienė – Aplinkos apsaugos politikos centro direktorė daiva@aapc.lt (toliau tekste – Ekspertė AAPC).
9. Dr. Rimantas Pranas Budrys – Lietuvos pramonininkų konfederacijos Aplinkos apsaugos pirmininkas, VšĮ Aplinkos vadybos ir audito instituto direktorius budrys@iea.lt (toliau tekste – Ekspertas LPK).
10. Linas Vainius – Lietuvos žaliųjų judėjimo pirmininko pavaduotojas, Bendrijos “Atgaja” projektų vadybininkas linas@atgaja.lt (toliau tekste – Ekspertas NVO).

2 priedas

Gerb. Respondente,

Esu Mykolo Romerio universiteto Strateginio valdymo ir politikos mokslų fakulteto Politikos mokslų katedros studentė Vida Katinaitė. Rašau magistro baigiamąjį darbą tema „Europos Sąjungos aplinkos apsaugos politikos įgyvendinimas Lietuvoje, panaudojant Europos Sąjungos finansinę paramą“.

Atlieku apklausą ekspertų, kurių nuomones apibendrinus būtų galima įvertinti skiriamos Europos Sąjungos finansinės paramos aplinkos apsaugai valdymą ir panaudojimo efektyvumą Lietuvoje, ES lėšų įsisavinimo ateityje tobulinimo galimybes.

Žinodama Jūsų kompetenciją, prašau atsakyti į žemiau pateikiamus klausimus. Jums pageidaujant, gauta informacija, gali būti konfidenciali.

1. Kokie yra pagrindiniai aplinkosaugos prioritetai Europos Sąjungoje?
2. Kaip Europos Sąjungos finansinė parama padeda šalims narėms įgyvendinti aplinkos apsaugos politiką?
3. Kokie pagrindiniai finansiniai instrumentai aplinkos apsaugos srityje prieš ir po stojimo Lietuvai į Europos Sąjungą naudojami gerinti aplinkos kokybę bei jos valdymo struktūras?
4. Kaip vertinate ES finansinę paramą aplinkos apsaugos sektoriui Lietuvoje, ar buvo pakankamai pasiruošta ją priimti?
5. Ar Bendrame Programavimo Dokumente (BPD) pakankamai atsispindi aplinkos apsaugos poreikiai?
6. Ar, Jūsų nuomone, ES skiriamos lėšos aplinkosaugai pakankamai efektyviai panaudojamos Lietuvoje, kokiems sektoriams jos efektyviausios?
7. Kokios priežastys valdymo sistemoje trukdo efektyviau panaudoti esamus ES finansinius išteklius, skirtus aplinkosaugos sričiai?
8. Kaip reikėtų pertvarkyti dabar esančią aplinkosaugos valdymo bei lėšų panaudojimo sistemą, kad procesai vyktų sparčiau?
9. Kitos Jūsų pastabos.

Dėkoju už atsakymus

El. paštas: vikati@lrs.lt
Mob. Tel.: 8699 04317

Europos Bendrijos aplinkos apsaugos veiksmų programos

Laikotarpis	Aplinkos apsaugos veiksmų programa	Trumpas aplinkos apsaugos veiksmų programų aprašymas:
1973-1976	I-oji VEIKSMŲ PROGRAMA	Suformulavo vienuolika fundamentalių principų, kurie vėliau atsispindėjo tolesniuose aplinkos apsaugos politikos programiniuose dokumentuose. Iškelti tikslai: sustabdyti aplinkos teršimą, o kur įmanoma – ir visai pašalinti taršos šaltinius; garantuoti efektyvų gamtos išteklių naudojimą; ūkio plėtrą grįstą kokybės reikalavimais, didžiausią dėmesį skiriant darbo ir gyvenimo sąlygoms; užtikrinti, kad planuojant miestus bei žemės naudojimą būtų atsižvelgiama į aplinkosaugos dalykus; siekti, kad aplinkosaugos problemos būtų sprendžiamos kartu su šalimis – ne EB narėmis. Šių aplinkosauginių reikalavimų įgyvendinimo laikotarpis sutapo su 1973-ųjų ir 1974-ųjų metų ekonomikos ir naftos krizėmis, dėl to jie buvo vykdomi tik iš dalies.
1977-1981	II-oji VEIKSMŲ PROGRAMA	Programa tęsė pirmosios programos tikslų įgyvendinimą juos išplėsdama. Vandens, oro apsaugos bei triukšmo valdymo priemonės politikoje buvo išskirtos kaip prioritetinės, taip pat pabrėžiant racionalaus erdvės ir gamtos išteklių naudojimo svarbą.
1982-1986	III-oji VEIKSMŲ PROGRAMA	Įtvirtino naujus pažangius principus: aplinkos apsaugos politikos integravimas į kitus sektorius (transportą, energetiką, žemės ūkį), nustatė būtinumas Bendrijos šalyse prieš imantis naujos ūkinės veiklos atlikti jos poveikio aplinkai vertinimą. Be to, išskirtos ypač svarbios saugotinos gamtos vietos.
1987-1992	IV-oji VEIKSMŲ PROGRAMA	Skyrėsi nuo ankstesnių tiek forma, tiek turiniu. Ji buvo sudaryta pagal naujus konceptualius požiūrius, ja buvo siekiama įgyvendinti iniciatyvas naujose aplinkos apsaugos srityse, ypač susijusiose su biotechnologija ir gamtos išteklių valdymu. Buvo pasiūlyta sustiprinti direktyvų aplinkos apsaugos kontrolę ir praktinį įgyvendinimą, aplinkosauginį švietimą.
1993-2000	V-oji VEIKSMŲ PROGRAMA „Darnaus vystymosi link“ ¹	Pagrindas-siekiama subalansuoti ekonominius ir socialinius pažangos ir aplinkos apsaugos aspektus, t.y., kad ateities kartoms būtų perduodamos ne tik pažangios technologijos, bet ir saugi gyventi aplinka. Šioje veiksmų programoje atkreipiamas dėmesys į penkis sektorius: pramonė, energetika, transportas, žemės ūkis ir turizmas. Kiekvienam iš šių sektorių numatomi specialūs tikslai.
2002-2012 ²	VI-oji VEIKSMŲ PROGRAMA „Mūsų ateitis – mūsų pasirinkimas“	„Mūsų ateitis – mūsų pasirinkimas“ apibrėžia EB aplinkos apsaugos politikos gaires dešimčiai metų. Akcentuoja keturis sektorius: klimato kaita; unikalių gamtos išteklių ir bioįvairovės apsauga; aplinka ir sveikata; subalansuotas gamtos išteklių ir atliekų valdymas. Čia išvardijami veiksmai, susiję su minėtų problemų sprendimu, ES teisinės bazės tobulinimu, aplinkos apsaugos integravimu į kitas ūkio sritis, visuomenės švietimu bei teritorinio planavimo „žaliniu“.

Šaltinis: R.Bubnienė, Z.Dudulytė ir kt. Europos Sąjungos aplinkos apsaugos politika ir jos įgyvendinimas Lietuvoje. Vilnius, 2002.

¹ Pavadinimas pagal „Nacionalinę darnaus vystymosi strategiją“, Vilnius, 2003 m. įvardijimą.

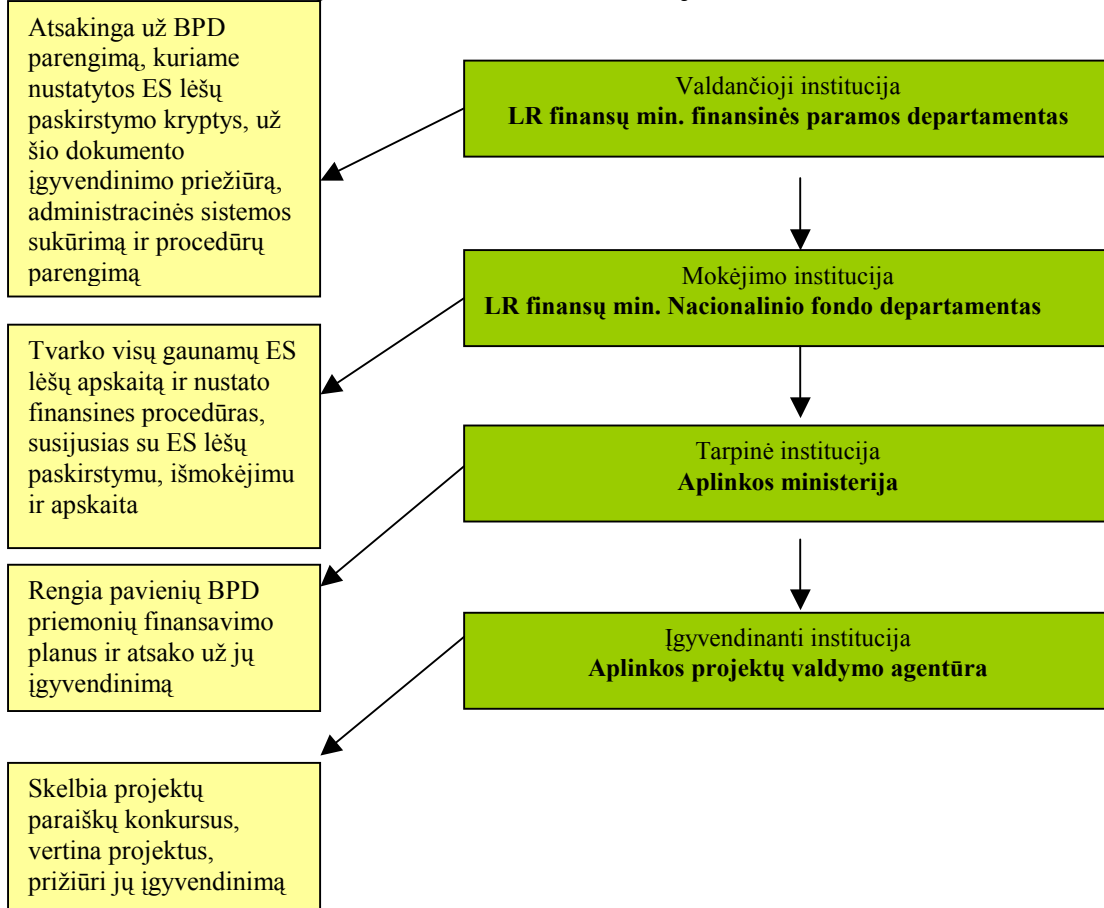
² <http://ec.europa.eu/environment/newprg/index.htm> (2006-12-05).

4 priedas

Aplinkos apsaugos valdymo institucijos Lietuvoje

Institucija	Pagrindinės funkcijos
LR Seimas	Įstatymų leidyba, vieningos valstybės aplinkos apsaugos politikos formavimas, bendrų aplinkos apsaugos ir racionalaus gamtos išteklių naudojimo organizavimo priemonių numatymas.
LR Vyriausybė	Veiksmų koordinavimas šalies ir vietinės valdžios lygiu, Seimo priimtų įstatymų aplinkos apsaugos klausimais įgyvendinimas.
Aplinkos Ministerija (AM)	Aplinkos apsaugos vykdomosios valdžios institucija, kurios funkcijos yra: politikos ir strategijos formavimas, įstatymų ir poįstatyminių aktų rengimas, vandens išteklių valdymas, oro taršos, atliekų tvarkymo valstybinė kontrolė, strateginiai klausimai, susiję su paviršinio ir požeminio vandens ištekliais, vandens bei oro kokybės, atliekų tvarkymo standartais, ekonominės ir finansinės reguliavimo priemonės (mokesčiai už vandens išteklius bei baudos už taršą), ES reikalavimų įgyvendinimo užtikrinimas, ataskaitų rengimas. AM taip pat yra Sanglaudos fondo tarpinė institucija.
Aplinkos apsaugos agentūra (AAA)	Aplinkos kokybės valdymo planų rengimas, teršalų apskaitos ataskaitų rengimas, ūkio subjektų vykdomo aplinkos monitoringo, apimančio stacionarių taršos šaltinių kontrolę ir teršalų poveikio aplinkos komponentams (orui, vandeniui, žemei, augalijai ir gyvūnijai) matavimus, duomenų patikimumą, kontroliavimas, vandens apsaugos ir valdymo organizavimo upių baseinų rajonų principu užtikrinimas.
Aplinkos projektų valdymo agentūra (APVA)	ISPA, Sanglaudos ir Struktūrinių fondų lėšomis finansuojamų projektų įgyvendinimas, atliekant kasdieninį remiamų projektų administravimą ir priežiūrą bei užtikrinant tinkamą finansavimo lėšų panaudojimą ir apskaitą.
Lietuvos aplinkos apsaugos investicijų fondas (LAAIF)	Visuomeninio ir privataus sektorių rėmimas, įgyvendinant aplinkos apsaugos projektus, mažinančius neigiamą ūkinės veiklos įtaką aplinkai, nuo 2003 metų JT BKKK Kioto protokolo mechanizmų bei su tuo susijusių ES teisės aktų reikalavimų vykdymas bei įgyvendinimas.
Valstybinė aplinkos apsaugos inspekcija (VAAI)	Valstybinės aplinkos ir gamtos išteklių kontrolės Lietuvos Respublikoje organizavimas ir užtikrinimas, informacijos apie aplinkos kokybę sisteminimas ir analizavimas.
Žemės ūkio ministerija (ŽŪM)	Ūkininkavimo, puoselėjančio aplinkos apsaugą, ekologinę, biologinę įvairovę bei kraštovaizdį, skatinimas. ŽŪM yra viena iš ES aplinkos apsaugos politiką įgyvendinančių institucijų. Kartu su AM ji koordinuoja investicinius projektus, informacijos rinkimą bei monitoringą atliekų tvarkymo bei vandens apsaugos srityse.

Sveikatos apsaugos ministerija (SAM)	Viena iš funkcijų yra pagal kompetenciją teisės aktų derinimo ir kitos su integracija į ES susijusios veiklos vykdymas, todėl SAM kartu su AM atsakinga už ES vandens apsaugos sektoriaus direktyvų perkėlimą į nacionalinę teisę ir jų įgyvendinimą. SAM konkrečiai atsakinga už geriamojo vandens ir maudyklų direktyvų perkėlimą ir įgyvendinimą, ataskaitų dėl maudyklų vandens kokybės rengimą, maudyklų vietų sanitarinės būklės kontrolę.
Finansų ministerija (FM)	Ilgalaikių ir trumpalaikių investicinių programų koordinavimas bei užsienio techninės paramos koordinavimas ir prioritetų nustatymas paramai gauti. Ši institucija yra Sanglaudos fondo vadovaujanti ir mokėjimo institucija.
Regioniniai aplinkos apsaugos departamentai (RAAD)	Vandens išteklių naudojimo bei nuotekų išleidimo leidimų išdavimas, Valstybinė aplinkos apsaugos kontrolė, projektų koordinavimas, paviršinių vandens telkinių monitoringas, žinybinio taršos šaltinių monitoringo kontrolė.
Miestų ir rajonų savivaldybės	Finansiniai ir techniniai klausimai, susiję su vandens išteklių naudojimu ir jų apsauga, geriamojo vandens tiekimu, nuotekų surinkimu, šalinimu, maudyklų įrengimu bei jų sąlygų užtikrinimu. Savivaldybės taip pat atsakingos už atliekų tvarkymo sistemų sukūrimą bei jų tvarkymą.

Administravimo ir lėšų kontrolės schema Lietuvoje

Šaltinis:

http://www.finmin.lt/finmin/selectpage.do?doclocator=%2Fweb%2Fstotis_inf.nsf%2F0%2F695BF9E27E2A3B91C1256D1C003AB0BF%3FOpenDocument (2006-11-25)

ES Sanglaudos fondo vykdomi projektai

<i>Projekto Nr.</i>	<i>Projekto pavadinimas</i>	<i>Sanglaudos Fondo dalis</i>	<i>Nacionalinės lėšos</i>	<i>Bendra Suma</i>	<i>Projekto pradžia</i>	<i>Projekto pabaiga</i>	<i>Trumpas projekto aprašymas</i>
	<i>Igyvendinami projektai</i>						<i>Aplinkos sektorius</i>
2000/LT/16/P/PE/001	Vilniaus miesto geriamojo vandens ir kanalizacijos tinklų rekonstrukcija	50 % 20 000 000 EUR	50 % 20 000 000 EUR	40 000 000 EUR	2001-04-26	2005-12-31	Šiame projekte numatoma atnaujinti ir išplėsti geriamojo vandens tiekimo bei nuotekų surinkimų tinklus. <u>Galutinis naudos gavėjas</u> - SP UAB Vilniaus vandenys
2000/LT/16/P/PE/002	Druskininkų vandenvalos įrenginių modernizavimas ir rekonstrukcija	61 % 3 368 235 EUR	35 % 2 131 765 EUR	5 500 000 EUR	2000-12-22	2006-12-31	Druskininkų vandenvalos įrenginių modernizavimas ir rekonstrukcija. <u>Galutinis naudos gavėjas</u> - UAB "Druskininkų vandenys"
2001/LT/16/P/PE/003	Alytaus regiono atliekų tvarkymo sistemos sukūrimas	66 % 3 912 904 EUR	34 % 2 015 738 EUR	5 928 642 EUR	2001-12-13	2008-12-31	Alytaus regiono atliekų sistemos tvarkymas (atliekų surinkimas bei transportavimas), Naujo centrinio regiono sąvartyno įrengimas bei senojo Alytaus sąvartyno uždarymas. <u>Galutinis naudos gavėjas</u> - Alytaus regiono atliekų tvarkymo centras
2001/LT/16/P/PE/004	Tauragės regiono atliekų tvarkymo sistemos sukūrimas	70 % 4 640 850 EUR	30 % 1 988 936 EUR	6 629 786 EUR	2001-12-13	2009-12-31	Tauragės regiono atliekų sistemos tvarkymas (atliekų surinkimas bei transportavimas), Tauragės sąvartyno įrengimas bei senojo sąvartyno Ližiuose uždarymas. <u>Galutinis naudos gavėjas</u> - Tauragės regiono atliekų tvarkymo centras
2001/LT/16/P/PE/005	Jonavos miesto nuotekų valymo įrenginių rekonstravimas, nuotekų tinklų išplėtimas ir vandentiekio tinklų renovacija	60 % 3 755 940 EUR	40 % 2 503 960 EUR	6 259 900 EUR	2001-12-13	2005-12-31	Projektas susideda iš 3 dalių : 1. Vandenvalos įrenginių rekonstrukcija. 2. Nuotekų surinkimo sistemos išplėtimas. 3. Vandens sistemos renovacija <u>Galutinis naudos gavėjas</u> - UAB "Jonavos vandenys"
2001/LT/16/P/PE/006	Neringos miesto geriamojo vandens ir nuotekų valymo sistemų išplėtimas	47 % 4 771 910 EUR	53 % 5 381 090 EUR	10 153 000 EUR	2001-12-18	2005-12-31	Šiuo projektu numatoma atnaujinti ir išplėsti geriamojo vandens tiekimo bei nuotekų surinkimų tinklus. <u>Galutinis naudos gavėjas</u> - SP UAB Neringos vanduo

<i>Projekto Nr.</i>	<i>Projekto pavadinimas</i>	<i>Sanglaudos Fondo dalis</i>	<i>Nacionalinės lėšos</i>	<i>Bendra Suma</i>	<i>Projekto pradžia</i>	<i>Projekto pabaiga</i>	<i>Trumpas projekto aprašymas</i>
2001/LT/16/P/PE/007	Kauno regiono nuotekynės tinklų išplėtimas ir biologinio valymo įrenginių statyba	71 % 15 874 890 EUR	29 % 6 484 110 EUR	22 359 000 EUR	2001-12-13	2006-12-31	Kauno regiono nuotekynės tinklų išplėtimas (Kauno rajono Ramučių, Karmėlavos ir Garliavos gyvenvietėse) ir biologinio valymo įrenginių statyba <u>Galutinis naudos gavėjas</u> - SP UAB Kauno vandenys
2001/LT/16/P/PE/008	Šiaulių regiono atliekų tvarkymo sistemos sukūrimas	56 % 5 265 120 EUR	44 % 4 136 880 EUR	9 402 000 EUR	2001-12-21	2006-12-31	Pagal šį projektą turės būti įrengtas regioninis sąvartynas Aukštakiuose, palaipsniui uždarant baigiamą eksploatuoti Kairių sąvartyną bei kitus Šiaulių apskrities rajoninius, kaimų ir seniūnijų sąvartynus, įrengiant atliekų surinkimo konteinerines aikštes. <u>Galutinis naudos gavėjas</u> - VĮ "Šiaulių regiono atliekų tvarkymo centras"
2002/LT/16/P/PE/009	Kėdainių nuotėkų valymo įrenginių rekonstrukcija, nuotėkų ir vandens tiekimo tinklų išplėtimas	65 % 6 760 000 EUR	35 % 3 640 000 EUR	10 400 000 EUR	2002-12-17	2006-12-31	Šiame projekte numatyta rekonstruoti nuotėkų valymo įrenginius bei išplėsti nuotėkų ir vandens tiekimo tinklus. <u>Galutinis naudos gavėjas</u> - SP UAB Kėdainių vandenys
2002/LT/16/P/PE/011	Marijampolės regiono buitinių atliekų tvarkymo sistemos sukūrimas	72 % 9 366 480 EUR	28 % 3 642 520 EUR	13 009 000 EUR	2002-12-17	2008-12-31	Marijampolės regiono atliekų sistemos tvarkymas, regioninio atliekų apdirbimo centro sukūrimas, egzistuojančių sąvartynų modernizavimas bei senų sąvartynų uždarymas. <u>Galutinis naudos gavėjas</u> - UAB "Marijampolės apskrities atliekų tvarkymo centras"
2002/LT/16/P/PE/012	Vilniaus regiono buitinių atliekų tvarkymo sistemos sukūrimas	50 % 10 465 000 EUR	50 % 10 465 000 EUR	20 930 000 EUR	2002-12-17	2007-12-31	Vilniaus regiono atliekų sistemos tvarkymas (atliekų surinkimas bei transportavimas), naujo sąvartyno įrengimas Kazokiškėse bei kitų sąvartynų uždarymas <u>Galutinis naudos gavėjas</u> - UAB "Vilniaus apskrities atliekų tvarkymo centras"
2002/LT/16/P/PE/013	Radviliškio miesto vandenvalos įrenginių rekonstrukcija, nuotėkų ir vandens tiekimo tinklų išplėtimas	70 % 4 480 000 EUR	30 % 1 920 000 EUR	6 400 000 EUR	2002-12-13	2006-12-31	Projektas apima naujų vandenvalos įrenginių rekonstrukciją bei nuotėkų ir vandens tiekimo tinklų išplėtimą Radviliškyje. <u>Galutinis naudos gavėjas</u> - SP UAB "Radviliškio vanduo"
2002/LT/16/P/PE/014	Mažeikių miesto vandenvalos įrenginių statyba	50 % 3 750 000 EUR	50 % 3 750 000 EUR	7 500 000 EUR	2002-12-18	2006-12-31	Projektas apima naujų vandenvalos įrenginių statybą bei nuotėkų tinklų išplėtimą ir rekonstrukciją. <u>Galutinis naudos gavėjas</u> - SP UAB "Mažeikių vandenys"

<i>Projekto Nr.</i>	<i>Projekto pavadinimas</i>	<i>Sanglaudos Fondo dalis</i>	<i>Nacionalinės lėšos</i>	<i>Bendra Suma</i>	<i>Projekto pradžia</i>	<i>Projekto pabaiga</i>	<i>Trumpas projekto aprašymas</i>
2004/LT/16/C/PE/002	Nemuno vidurupio baseino 1 paketas	80 % 51 196 000 EUR	20 % 12 799 000 EUR	63 995 000 EUR	2004-07-30	2008-12-31	Nuotėkų ir vandens sistemų rekonstrukcija, nuotėkų tinklo rekonstrukcija ir išplėtimas, geriamo vandens tinklo rekonstrukcija ir išplėtimas Nemuno vidurupio baseine. <u>Galutinis naudos gavėjas</u> - Kelmės, Radviliškio, Panevėžio miesto, Panevėžio rajono, Raseinių, Kėdainių, Jurbarko, Šakių, Vilkaviškio, Marijampolės, Kalvarijos ir Kazlų Rūdos savivaldybės
2004/LT/16/C/PE/005	Klaipėdos vandentiekio ir nuotėkų tinklų plėtra	63 % 13 694 940 EUR	37 % 8 043 060 EUR	21 738 000 EUR	2004-10-15	2008-12-31	Klaipėdos miesto vandens valymo įrenginių atnaujinimas, vandens valymo įrenginių dumblo tvarkymo įrangos modernizavimas, Gargždų ir Priekulės geriamojo vandens ir nuotėkų tinklų atnaujinimas <u>Galutinis naudos gavėjas</u> - Klaipėdos miesto ir Klaipėdos rajono savivaldybės

<i>Projekto Nr.</i>	<i>Projekto pavadinimas</i>	<i>Sanglaudos Fondo dalis</i>	<i>Nacionalinės lėšos</i>	<i>Bendra Suma</i>	<i>Projekto pradžia</i>	<i>Projekto pabaiga</i>	<i>Trumpas projekto aprašymas</i>
	<i>Projektai ruošiami fiziniam įgyvendinimui</i>						<i>Aplinkos sektorius</i>
2002/LT/16/P/PE/010	Klaipėdos regiono buitinių atliekų tvarkymo sistemos sukūrimas	50 % 5 875 000 EUR	50 % 5 875 000 EUR	11 750 000 EUR	2002-12-17	2007-12-31	Klaipėdos regiono atliekų sistemos tvarkymas (atliekų surinkimas bei transportavimas), naujo sąvartyno įrengimas bei senų sąvartynų uždarymas. <u>Galutinis naudos gavėjas</u> - Klaipėdos regiono atliekų tvarkymo centras
2003/LT/16/P/PE/015	Plungės nuotėkų valymo įrenginių, tinklų bei vandens tiekimo sistemų renovacija	75 % 5 915 250 EUR	20 % 1 577 350 EUR	7 887 000 EUR	2003-12-16	2007-12-31	Plungės nuotėkų valymo įrenginių, tinklų bei vandens tiekimo sistemų renovacijos projektas <u>Galutinis naudos gavėjas</u> - Aplinkos ministerija
2003/LT/16/P/PE/016	Telšių regiono atliekų tvarkymo sistemos sukūrimas	71 % 6 320 420 EUR	20 % 1 780 400 EUR <u>Paskolos lėšos</u> 9 % 801 180 EUR	8 902 000 EUR	2003-12-22	2008-12-31	Regioninės atliekų tvarkymo sistemos sukūrimas Telšiuose. Tai yra jau septintas tokio pobūdžio ISPA projektas Lietuvoje. <u>Galutinis naudos gavėjas</u> - Telšių regiono atliekų tvarkymo centras

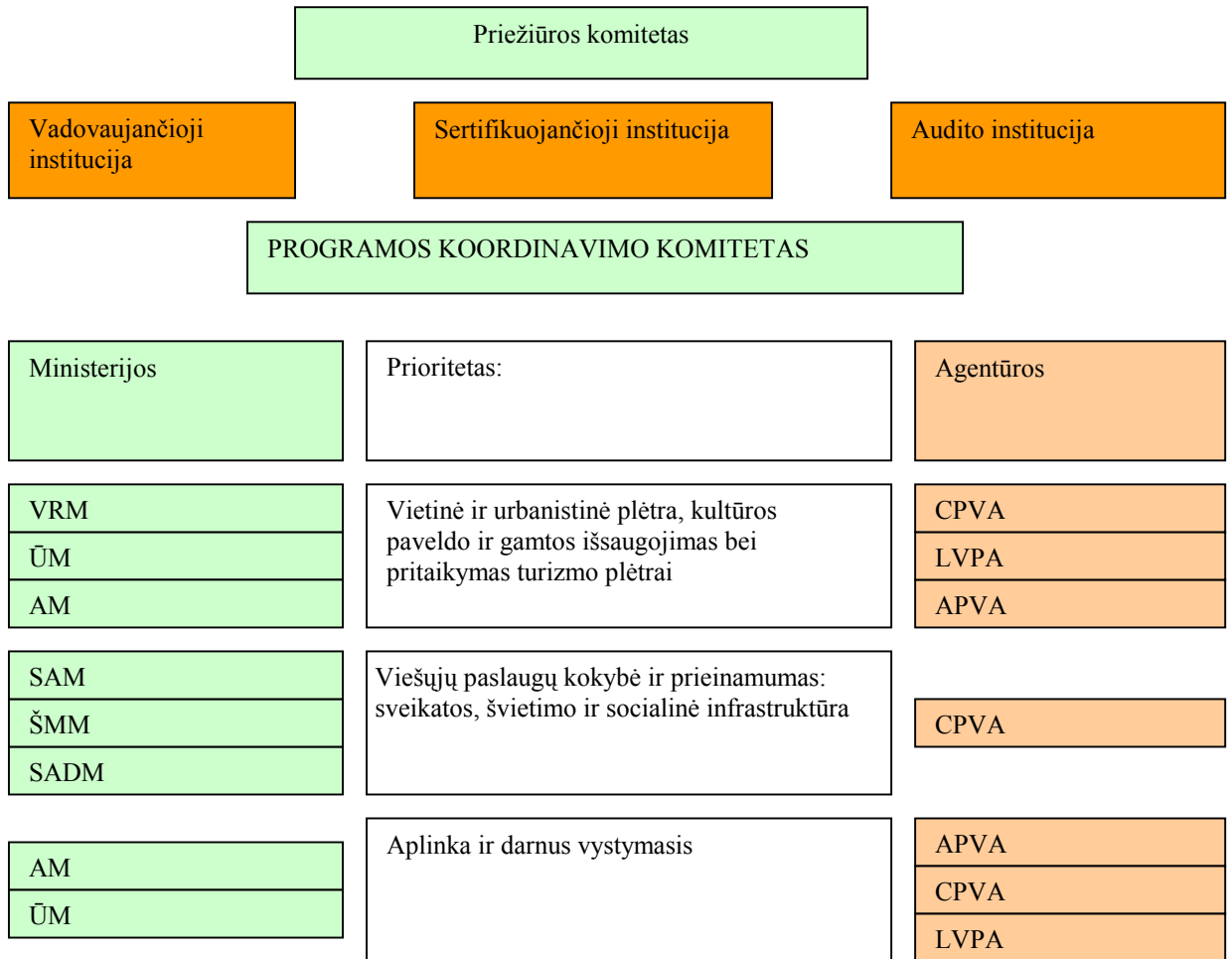
<i>Projekto Nr.</i>	<i>Projekto pavadinimas</i>	<i>Sanglaudos Fondo dalis</i>	<i>Nacionalinės lėšos</i>	<i>Bendra Suma</i>	<i>Projekto pradžia</i>	<i>Projekto pabaiga</i>	<i>Trumpas projekto aprašymas</i>
2003/LT/16/P/PE/017	Lietuvos pavojingų atliekų tvarkymas	65 % 12 267 325 EUR	35 % 6 490 675 EUR	18 758 000 EUR	2003-12-22	2008-12-31	Pavojingų atliekų tvarkymo sistemos sukūrimas. Projektas yra Valstybinės pavojingų atliekų tvarkymo programos dalis. <u>Galutinis naudos gavėjas</u> - UAB Toksika
2004/LT/16/C/PE/001	Kauno regiono atliekų tvarkymo sistemos sukūrimas	75 % 13 824 000 EUR	25 % 4 608 000 EUR	18 432 000 EUR	2004-07-30	2009-12-31	Regioninės atliekų tvarkymo sistemos kūrimas: regioninių sąvartynų plėtra, ES reikalavimų neatitinkančių sąvartynų uždarymas. <u>Galutinis naudos gavėjas</u> - Kauno miesto, Kauno rajono, Kaišiadorių rajono, Jonavos rajono, Kėdainių rajono ir Raseinių rajono savivaldybių įsteigtas Kauno regiono atliekų tvarkymo centras.
2004/LT/16/C/PE/003	Utenos regiono atliekų tvarkymo sistemos sukūrimas	75 % 9 709 260 EUR	25 % 3 236 420 EUR	12 945 680 EUR	2004-07-30	2009-12-31	Utenos regiono atliekų tvarkymo sistemos sukūrimas <u>Galutinis naudos gavėjas</u> - Utenos regiono atliekų tvarkymo centras
2004/LT/16/C/PE/004	Nemuno žemupio baseino 1 paketas	80 % 30 304 000 EUR	20 % 7 576 000 EUR	37 880 000 EUR	2004-10-15	2008-12-31	Investicijos į geriamo vandens tinklą, andenuošos, nuotekų tinklą ir nuotekų valymo įrenginių plėtrą ir renovaciją Nemuno žemupio baseine. <u>Galutinis naudos gavėjas</u> - Kretingos, Pagėgių, Palangos, Rietavo, Šilalės, Šilutės, Skuodo, Tauragės savivaldybės
2005/LT/16/C/PE/001	Neries baseino investicinės programos 1 etapo (Zarasų, Visagino, Utenos, Ignalinos, Molėtų, Ukmergės, Širvintų, Švenčionių savivaldybėse) projektas	80 % 30 060 800 EUR	20 % 7 515 200 EUR	37 576 000 EUR	2005-10-12	2010-12-31	Nuotekų ir vandens sistemų statyba ir rekonstrukcija, vandentiekio ir nuotekų tinklų renovacija ir plėtra Neries baseine. <u>Galutinis naudos gavėjas</u> - Zarasų rajono, Visagino miesto, Utenos rajono, Ignalinos rajono, Molėtų rajono, Ukmergės rajono, Širvintų rajono, Švenčionių rajono savivaldybės bei jų vandens įmonės.
2005/LT/16/C/PE/002	Nemuno aukštupio upės baseino 1 paketo 1 etapo projektas	80 % 27 592 720 EUR	20 % 6 898 180 EUR	34 490 900 EUR	2005-08-11	2010-12-31	Nuotekų ir vandens sistemų statyba ir rekonstrukcija, vandentiekio ir nuotekų tinklų renovacija ir plėtra Nemuno aukštupio baseine <u>Galutinis naudos gavėjas</u> - Birštono, Druskininkų, Elektrėnų, Kaišiadorių, Šalčininkų rajono savivaldybės ir jų vandens įmonės

<i>Projekto Nr.</i>	<i>Projekto pavadinimas</i>	<i>Sanglaudos Fondo dalis</i>	<i>Nacionalinės lėšos</i>	<i>Bendra Suma</i>	<i>Projekto pradžia</i>	<i>Projekto pabaiga</i>	<i>Trumpas projekto aprašymas</i>
2005/LT/16/C/PE/003	Panevėžio regiono atliekų tvarkymo sistemos sukūrimas	85 % 16 563 950 EUR	15 % 2 923 050 EUR	19 487 000 EUR	2005-09-02	2010-12-31	Projektas finansuos regioninės atliekų tvarkymo sistemos sukūrimą Panevėžio regione. Bus uždaromi seni, ES reikalavimų neatitinkantys sąvartynai bei statomas naujas regioninis sąvartynas prie esamo Panevėžio miesto sąvartyno. Taip pat bus įrengiamos 5 atliekų priėmimo aikštelės, 5 kompostavimo aikštelės, 1 atliekų rūšiavimo linija naujo regioninio sąvartyno teritorijoje. <u>Galutinis naudos gavėjas</u> - Panevėžio regiono atliekų tvarkymo centras
B / N	Ventos-Lielupės baseino investicinės programos I etapo projektas	80 % 37 251 200 EUR	20 % 9 312 800 EUR	46 564 000 EUR	2006-01-03	2010-12-31	Nuotekų ir vandens sistemų statyba ir rekonstrukcija, vandentiekio ir nuotekų tinklų atnaujinimas ir plėtra Ventos-Lielupės baseine. <u>Galutinis naudos gavėjas</u> - SP UAB B iržų vandenys, UAB Kupiškio butų ūkis ir vandentiekis, SP UAB Pasvalio vandenys, UAB Rokiškio vandenys, SP UAB Akmenės vandenys, UAB Joniškio vandenys, UAB Pakruojo vandentiekis, UAB Šiaulių vandenys, UAB Kuršėnų komunalinis ūkis, SP UAB Mažeikių vandenys, UAB Viekšnių šiluma ir vanduo, SP AB Telšių vandenys

<i>Projekto Nr.</i>	<i>Projekto pavadinimas</i>	<i>Sanglaudos Fondo dalis</i>	<i>Nacionalinės lėšos</i>	<i>Bendra Suma</i>	<i>Projekto pradžia</i>	<i>Projekto pabaiga</i>	<i>Trumpas projekto aprašymas</i>
	<i>Pateiktos paraiškos finansavimui iš Sanglaudos fondo gauti</i>						<i>Aplinkos sektorius</i>
2005/LT/16/C/PE/004	Neries upės baseino investicinės programos 1 etapas (Vilniaus miesto ir rajono savivaldybės)	-	-	50 334 000 EUR	2005	2009	Duomenys tikslinami

(Šaltiniai: Finansų ministerija: [http://www.finmin.lt/finmin/selectpage.do?doclocator=%2Fweb%2Fstotis_inf.nsf%2F\(2006-10-16\)](http://www.finmin.lt/finmin/selectpage.do?doclocator=%2Fweb%2Fstotis_inf.nsf%2F(2006-10-16)))

Sanglaudos skatinimo veikslių programos administravimo schema

Šaltinis: [http://www.esparama.lt/ES_Paramas/strukturines_paramos_2007_1013m._medis/titulinis/files/_Toc153175322\(2006-12-20\)](http://www.esparama.lt/ES_Paramas/strukturines_paramos_2007_1013m._medis/titulinis/files/_Toc153175322(2006-12-20))